

Fen ve Teknoloji Lisesi Edebiyat Dergisi

erguvan

I BAHAR/2024

İRFAN
OKULLARI

İÇİNDEKİLER

- 3 ÖNSÖZ: AYŞE BETÜL IŞIK-MELİKE BİRADLI
- 4 GELECEĞİ ŞEKİLLENDİREN GÜÇ: EĞİTİM VE YARINLARIMIZ: HAYATİ OKTAY (HAZIRLAYANLAR: ŞEVVAL NAZ ŞAHİN, HALE YEŞİLYURT, ZEYNEP KARA)
- 10 YAPAY ZEKA VE GELECEĞİMİZ: Prof. Dr. ALİ MURAT KIRIK (HAZIRLAYANLAR: HAMZA KEÇİCİ, M.FATİH HIZIR, ZEYNEP KARA)
- 16 BİR AKSİYON RUHU: HANZALA: TALHA EFE YÜKSEL
- 18 NEFES ŞEHRİ KUDÜS: MERVE H. AKBULUT (KUDÜS TEMALI YAZMA YARIŞMASI 1.Sİ)
- 20 AYŞEN, DÜNYA VE SAVAŞ: ELİFHAN ŞENTÜRK (KUDÜS TEMALI YAZMA YARIŞMASI 2.Sİ)
- 21 BİZDEN KÜÇÜREK HİKAYELER
- 22 ÖLÜYORUZ, DEMEK Kİ YAŞANILACAK! AYŞE BETÜL IŞIK (TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENİ)
- 24 AHMET BEY'İN CEKETİ: ECRİN TUANA AK
- 26 SABİT FİKİRLİ MİSİNİZ?: CEYDA ECRİN ERGÜL
- 27 BAKMAK VE GÖRMEK: ALGI VE MANÜPLASYON İLİŞKİSİ: MEHMET FATİH HIZIR
- 30 BENZERSİZ BİR SİĞİNMA: ASHAB-I KEHF KISSASI MELİKE SEMA KARAMAN
- 32 GÖRDÜĞÜMÜZ KADAR MI?: REYYAN NAZ ŞAHİN
- 33 ZORLU DÜNYA KOŞULLARINDA "İNSAN" KALMAK HALE YEŞİLYURT
- 34 ŞİMDİ YENİ ŞEYLER SÖYLEMEK LAZIM BELİNAY USLU
- 36 YAŞAMA ZEVKİNİN TEMELİ: CEYDA ECRİN ERGÜL
- 37 BİR BAHÇENİN ORTASINDA: REYYAN NAZ ŞAHİN
- 38 YENİ BAŞTAN: İBRAHİM HAKKI ÇAKAR
- 39 KARANFİL: GÜLSEVDE KARAÇAM
- 40 ZİHİN LABİRENTİNDE FELSEFE: İNSANIN DERİNLİKLERİNE YOLCULUK - RÖPORTAJ Doç. Dr. ENİS DOKO (HAZIRLAYANLAR: DURU ŞAKAR, REYYAN NAZ ŞAHİN, ERKAN YEREBAKAN)
- 46 İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN'I NIETZCHE İLE OKUMAK: HANDE SADI (FELSEFE ÖĞRETMENİ)
- 48 TÜRK KÜLTÜRÜNE BUGÜNDEN SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ- RÖPORTAJ KONUK: HALİT HIZIR (HAZIRLAYAN: AHMET AKİF HIZIR)
- 50 İHTİŞAMLI BİR TARİH, EŞSİZ BİR DEVİR: İSTANBUL MEHMET KILIÇ
- 52 MİMARİDE KISA BİR YOLCULUK: NEVAGÜL ACER
- 54 BİNLERCE YILLIK MİRASIMIZ: ATASÖZLERİMİZ: MUHSİNE AFİFE ÖZCAN
- 56 OSMANLI KÜLTÜR MEDENİYETİNDE GİYİM-KUŞAM ECRİN TUANA AK-ELİF BETÜL ALTUN
- 58 KİTAPLARDAN BİZE MESAJLAR VAR! ZEYNEP KARA - MERVE H. AKBULUT
- 60 ŞAİR PADİŞAHLAR: GÜLŞAH SALTİK
- 65 YAŞAMAK GÜZEL ŞEY: MERVE H. AKBULUT
- 66 EGE'NİN İŞİLTİLİ RÜYA ŞEHRİ: MUĞLA SEMİH TAŞTAN-HAMZA KEÇİCİ
- 70 TAKSİM GEZİ YAZISI: REYYAN NAZ ŞAHİN, ŞEVVAL NAZ KOCATAŞ, RUMEYSA ERİŞ
- 72 BULMACA: GÜLŞAH SALTİK

Sevgili Okurlarımız,

Edebiyat, hiç şüphesiz yalnızca kelimelerin yan yana sıralanması değildir. Edebi satırlarda bazen bir duygu, ete kemiğe bürünür. Bir düşünce kelimelere dökülünce ince bir sızı gibi yüreklerde duyulur. Bir insan, çaresizliğini tüm dünyaya hissettirir kelimelerle. Bir metin bazen de mazlumların çıkmayan sesi olur.

İnsanı insan yapan ruhudur ve o ruh, mutlaka edebiyat yolundan geçer. Edebiyatta söz, aslında bir özdür. Söz, ilahi bir emirdir. "An" a tanıklık eder ve bu kubbede bâki kalacak, hakkı haykıracaktır.

Her birimiz, hayatımız boyunca güçlü bir sözün etkisi altında kalırız. Bir şiir, bir hikaye ya da bir konuşma bizi derinden sarsıp düşündürür ya da umutlandırır. Bazen gittiğimiz yolu bir sözle değiştiririz. Zihnimizdeki kapalı kapılar açılmış, sisli bulutlar biz sözün gücüyle dağılmıştır.

Sayfalarımızda dolaşırken, yazarlarımızın sözlerindeki derin anlamları keşfedecek ve kelimelerin dünyasına yolculuk yapacaksınız. Bizler de dergimizle bu yolculuğunuzda edebiyatın büyüdü dünyasını keşfetmeniz için bir rehber olmaya gönüllüyük. Her bir sayfada kendinizi bulacak, yaşamın farklı bir penceresini aralayacaksınız.

"Erguvan" dergimizin 3. sayısında edebiyatın derinliklerinde kaybolmak, kelimelerin büyüdü dünyasında gezinmek; kalemde kelama, sözden öze bir yolculuğa çıkmak üzeresiniz. Dergimizin satırları arasında gezinirken kültürden sanata, edebiyattan felsefe ve sosyolojiye değin çok kıymetli yazılara rastlayacaksınız. Okuyan, okuduğunu hayata geçiren, anladığını paylaşan ve bir kalemle hakkın yanında olan herkese teşekkür ederiz.

Hayati OKTAY ile Röportaj

Geleceği Şekillendiren Güç: Eğitim ve Yarınlarımız

Eğitim hiç kuşkusuz toplumların temel direği ve yarının mimarlarını yetiştiren en önemli güçtür. Eğitim aynı zamanda birlikte yaşama kültürümüzü güçlendiren, farklılıkları anlayarak hoşgörü ve empati ile yaklaşmamız konusunda bizi daha donanımlı hale getiren bir yapı taşıdır. Böylece eğitimli bireyler olarak daha adil, daha özgür ve daha birleştirici bir dünya için hayatın her alanında aktif rol oynayabiliriz.

Bizler bugün bu konuda gelinen son noktayı, nedenleri ve nasıllarıyla konuşmak üzere YETEV Okulları Genel Müdürü Sayın Hayati Oktay Beyefendi ile bir araya geldik. Şimdi siz değerli okurlarımızı bu ufuk açıcı röportaj ile baş başa bırakıyoruz:

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Eğitimde geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsemek neden önemli?**

Eğitimde geleneksel yöntemleri tabii göz ardı edemeyiz. Geleneksel yöntemler, 1.400'lü yıllardan beri var. Hatta Sokrates dönemine gidin hâlâ o geleneksel yöntemleri kullandığımızı görürsünüz. Nasıl metotlar var burada derssek öğrenciye soru sorma metodu, öğrenciye soru sorarak kendini ifade etmesini sağlama

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Peki, proje tabanlı öğrenmenin biz öğrenciler üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?**

Proje tabanlı öğrenme de aslında öğrenci merkezli eğitimin bir parçası. O yüzden de proje tabanlı öğrenmede öğrenci eğer bir projeye dahil olursa burada birçok kazanım ediniyor. Grup içinde, iş birliği içinde çalışmayı öğreniyor. Yani birbirine yardım etmeyi, farklı bakış açılarına saygı duymayı öğreniyor. Artı bir de bir problemi çözmek için o konuda

metodu, derste öğrenci-öğretmen iletişiminin kısıtlı tutulması geleneksel yöntemlerimizden. Öğrenci merkezli eğitime ise öğrencinin aktif olduğu bir eğitim sistemi diyebiliriz. 2005'li yılları, Türkiye'de öğrenci merkezli eğitime geçişin hızlandığı bir dönem olarak adlandırabiliriz. 2005'ten sonra Milli Eğitim Bakanlığının öğrencinin daha aktif olduğu, daha etkin olduğu bir eğitim sistemi oluşturma yönünde bir yönlendirmesi oldu. 2005'ten bu yana da öğrenci merkezli bir öğretim programı uygulamaya çalışıyoruz. Tabii öğrenci hepimiz biliyoruz ki yaparak ve yaşayarak öğrenme en kalıcı öğrenme. O halde öğrenciyi merkeze alarak ilerleyen; öğrencinin daha aktif olduğu, öğrencinin daha işin içinde olduğu bir yöntemin daha başarılı olacaktır ve öğretmeyi kalıcı kılacaktır diye düşünüyorum.

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Teknolojinin eğitimde kullanımı konusundaki görüşleriniz nedir? Öğrencilere nasıl daha etkili bir şekilde entegre edilebilir?**

Günümüzde teknoloji kullanımı yaygınlaşıyor. Biliyorsunuz biz de YETEV olarak "YETZ" adıyla "Eğitimde Teknolojiler Zirvesi" yapıyoruz. Hatta biliyorsunuz öğrenci arkadaşlarımız görev alıyor bu zirvede. Belki sizler de görev

bir çözüm üretme noktasında da "Bir problemi nasıl çözebilirim?" araştırması içerisine giriyor. Böylece öğrenci; proje tabanlı öğrenmede farklı problemleri çözme, problemlerle başa çıkma, işbirliği ve iletişimde güçlü olma gibi yeteneklere sahip oluyor. O yüzden de proje tabanlı öğrenmenin öğrenci gelişimine etkisi çok büyük. Mümkün olduğunca da öğrencilerin proje yapmasını ve bir projeye dahil olmasını, başarılı olmalarındaki önemli etkenlerden biri olarak görüyorum.

almışsınızdır. Dolayısıyla orada da öğrencilerin bu eğitim- teknoloji zirvesinde görev almasını sağlayarak aslında projenin içinde de söz sahibi olmalarını istiyoruz. Eğitimde teknoloji kullanımı gelişen yapay zeka teknolojilerinin, dijital eğitim platformlarının çoğalmasıyla birlikte daha da yaygın hale geldi. Biz de okullarımızda özellikle her sınıf düzeyine uygun dijital eğitim platformunu sistem içerisine dahil ediyoruz. Mesela birinci, ikinci sınıfların kendilerine daha uygun bir dijital eğitim platformu var. İkinci sınıftan yedinci sınıfa kadar olan öğrenci grubunun dahil olduğu bir dijital eğitim platformumuz var. Bununla beraber lise öğrencilerinin özellikle sınav hazırlığında dahil olduğu bir dijital eğitim platformu var. Yabancı dil eğitiminde öğrencilerin hem kendi seviyelerini belirlemek, seviyeleriyle ilgili ne kadar ileriye gittiklerini ve bununla ilgili özellikle bireysel olarak kendi durumlarını tespit edebilecekleri bir yabancı dil dijital araç platformunu eğitim içerisine entegre ettik. Dolayısıyla bu entegrasyon, aslında eğitimde dijitalleşmenin de ne kadar hızlı hayatımızda yer aldığını gösteriyor. Bu bakımdan günümüzdeki öğrenciler artık

teknolojinin içerisinde yetiştikleri için bana göre eğitimde teknolojiyi ne kadar doğru kullanabilirsek öğrencilerin başarısına o derece önemli katkılar sağlamış oluruz.

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Eğitimde sanat ve yaratıcılığın önemi konusundaki görüşleriniz nedir? Sanat, öğrencilerin genel gelişimine nasıl katkı sağlar?**

Evet, eğitimde sanat çok önemli. Niye önemli? Sanat bir kere disiplindir, önemli bir disiplindir. Yani bir sanat eseri ortaya koyabilmek için çok disiplinli olmak gerekiyor. Ya da sanatçı olmak, disiplinli olmayı gerektiriyor. O zaman bu disiplini elde etmek, yeteneği doğrultusunda öğrencinin kendisini o alanda yetiştirmesine bağlı. Bunun için okulların da öğrenciye bu konuda önemli fırsatlar sunması gerekiyor. Öğrencinin hangi sanat alanında yeteneği varsa o alanda öğrenciyi destekleyecek ortamlar sunmalıyız. Mesela biz öğrencilerimizi görsel sanatlar atölyeleriyle, sanat atölyeleriyle, sanat ve resim sergileriyle destekliyoruz. Siz kendinizi görsel sanatlar alanında ifade ediyorsanız buna imkan bulmanız, buna imkan sunuyor

olmamız gerekiyor. Müzik alanında yine belirli enstrümanlar kullanma konusundan tutun müzikle ilgili diğer yeteneklerin hepsini sergileyebileceğiniz bir ortam sunulması gerekiyor. Bunlar bir disiplin olarak öğrencinin akademik eğitiminin yanında bence olması gereken en önemli branşlar ya da alanlar diyebiliriz. Sonuçta "Yetenezsiz insan yoktur. Farklı yeteneklere sahip insan vardır." kavramından hareket edersek herkesin içinde bir sanatsal yetenek ya da davranış, gelişmeye açık bir yön vardır. Bunu bulup keşfetmek ve desteklemek lazım. O zaman tıp da okusanız müzikle ilgili bir yeteneğiniz varsa onu sergileme imkanı bulabiliyorsunuz. Mühendis de olsanız, görsel sanatlarla ilgili bir kabiliyetiniz varsa onunla ilgili tasarlayacağınız yapıları bu bağlamda daha nitelikli hâle getirebiliyorsunuz. O yüzden de sanatın akademiyle birlikte öğrenciye aktarılması çok kıymetli.

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Eğitimde sürdürülebilirlik konusundaki sorumluluklarımız nelerdir? Çevresel bilinç ve sorumluluk kazandırmak için nasıl bir yaklaşım önerirsiniz?**

Eğitimde sürdürülebilirlik kavramının yanında birçok alanda sürdürülebilirlik önemli.

• **Şevval Naz KOCATAŞ: Yenilikçi öğretim yöntemleri hakkındaki görüşleriniz nelerdir ve bu yöntemler öğrenci motivasyonunu artırmada nasıl bir rol oynar?**

Yenilikçi eğitim yöntemleri, aslında biraz da teknolojiyle ilişkili. Yenilikçi eğitim yönteminden kastımız ne olabilir? Örneğini dijital araçlarının kullanımı yenilikçi eğitim yöntemi olabilir. Bununla birlikte proje tabanlı eğitim metodu yine yenilikçi eğitim yöntemi olabilir. Sanal gerçekliği kullanmak eğitimde yenilikçilik olarak değerlendirilebilir. Şu anda gündemimizde ve çok popüler olan eğitimde yapay zekâ kullanımı yenilikçi eğitim metodu olabilir. Artık yapay zekâ kullanımı konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin hem eğitim anlamında bilinçli olması yani doğru kullanım konusunda bilinçli olması gerekiyor hem de bu araçları kullanma becerisinin artması gerekiyor. Bugün biz yapay zekâyı eğitim sistemimizde ve ölçme değerlendirilmede kullanıyoruz. Ders ba-

ekonomide sürdürülebilirlik, eğitimde sürdürülebilirlik, sporda sürdürülebilirlik... Birçok alanda sürdürülebilirlik konuşuluyor. Eğitimde sürdürülebilirlik büyük önem arz ediyor. Birleşmiş Milletler de bu konuda bir karar aldı ve 2010'lu yıllarda "Eğitimde sürdürülebilirlik ve gelişim odaklı eğitim" diye bir kavram sundu. Yani tüm dünyada bu dönemden itibaren eğitimde sürdürülebilirliğin çok önemli olduğunu vurguladı. Bunun bir sonucu olarak da sürdürülebilir eğitim ve gelişim odaklı eğitim kavramını tartışmamız ve buna ilişkin de tedbirler almamız gerekiyor, dedi. Bu karardan sonra da sürdürülebilir eğitim kavramı çok daha yaygınlaştı. Bugün günümüzde eğitimin sürdürülebilir olması için eğitimciler büyük sorumluluklar düşüyor. Burada yapmamız gereken şey eğitimde çıktılarını yani ürünlerini, öğrencilerin geldikleri noktaya bakmak, bunu daha ileriye götürmek için de analiz etmek. Ondan sonra bunun hangi yönlerini geliştirebiliriz, hangi yönlerini iyileştirebiliriz tartışmak ve eğitimi sürekli kalite ve nitelik olarak daha ileriye götürmek çabası içerisinde olmalıyız. Bunu yaparsak yani değerlendirerek, ölçerek ilerlersek burada da eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamış oluruz. Çünkü sürdürülebilirlik bir yandan da kalite ve niteliği arttırmakla da ilgili. Her ge-

zinde hangi konularda ya da hangi kazanımlarda eksik var, hangi kazanımlarda daha ilerdesiniz yapay zeka bunu tespit edebiliyor. Bununla da kalmayıp eksik kalan kazanımlarla ilgili yeni bir görevlendirme atayabiliyor, yeni bir ödev tanımlı çıkarabiliyor. Şu ödevleri, şu okumayı yaparsan buraları tamamlarsın; şunları tespit ettim diyebiliyor. Yabancı dilde bir konuşma varsa bu konuşmayı doğru telaffuz edip etmediğiniz ya da bunu nasıl yapacağınız konusunda size geri bildirimde bulunabiliyor. Bunun için yapay zekâ kullanımı eğitimde yenilikçi teknolojiler alanında ön plana çıkmış durumda. Eğer öğrenci mühendislik alanında ilerleyecekse bu alanda da yenilikçi eğitim metodu olarak derslerimizde, uygulamamızda bu sistemleri kullanıyor olmamız lazım. Yani laboratuvarında yapılan deneyin daha dijital versiyonunu yine sanal ortamda da yapabiliyorsak ya da bunu öğreniyorsak dijital araçları, yenilikçi eğitim metodu ile birleştirmişiz anlamına geliyor.

çen dönem, her geçen yıl o kalite ve niteliği arttırsak sürdürülebilirliği de o kadar devam ettirmiş ve güçlü kılmış oluruz.

• **Ayşe Betül IŞIK: Son zamanlarda hepimiz yapay zekâyı özellikle de Chatgpt'yi kullanıyoruz. Fakat bir tuşla ödevlerin oradan yapılması, hikâye oluşturulması ve bunun dönüştürülmesi bazen sorun olabiliyor. Zaten Chatgpt ile tüm bu işlemler üç veya dört saniye sürüyor. Şimdi onun için de platformlar kurulmuş. Yani istediğiniz zaman bu ödev Chatgpt' den yapılmış diyerek bize veri verebiliyor.**

Tabii öğrenciler tarafından Chatgpt' nin kullanımını diğer taraftan kolay proje hazırlama yöntemleri ve dijital versiyonlar hızlı ve etkili olmaya başladı. Çok hızlı bir şekilde ödev hazırlayabiliyorsunuz, çok etkili de hazırlayabiliyorsunuz. "Tüm bu gelişim öğrencilerin okuma ve anlama becerilerinde biraz gerilemeye sebep olabilir." diye düşünceler de var. Burada önemli olan tabii ki bu teknolojiyi iyi ve doğru kullanmak. Fakat bunun yanında TEKNOFEST gibi TÜBİTAK gibi projelerin içerisinde yer almak son derece önemlidir. Orada da hazır bir kaynaktan bir metni ya da ödevi hazırlamak değil de kendi çabanızla, kendi gayretinizle oluşturacağınız sunumu aktararak aslında düşünme becerilerinizi, okuma-anlama becerilerinizi, eleştirel düşünme becerilerinizi daha üst düzeye çıkarabilirsiniz. Bu yüzden bu tür projelere dahil olmak, sizleri üst düzey bilişsel becerileriniz konusunda da daha yetkin bir duruma getirecektir diye düşünüyorum.

• **Zeynep KARA: Eğitimdeki dijital platformların ve çevrim içi kaynakların kullanımında avantajlar ve zorluklar hakkında**

ne düşünüyorsunuz?

Pandemiden sonra çevrim içi toplantıların, platformların ve eğitimlerin kullanım alanları oldukça artmış durumda. Bugün biz de okullarımızda öğretmen eğitimlerimizi, öğrencilerimizle olan bazı seminerleri çevrim içi yani internet üzerinden yapıyoruz. Dolayısıyla çevrim içi eğitimler ve platformlar, aslında zamandan tasarruf ederek daha hızlı ve konforlu bir öğrenme yapmamıza olanak sunuyor. Bundan tabii ki faydalanmak lazım. Özellikle uluslararası çevrim içi eğitim platformları var: Udemy ve Coursera gibi. Bu sistemler üzerinden farklı ülkelerdeki üniversitelerin sunduğu eğitimleri online alabiliyorsunuz. Bugün Harvard Üniversitesinin yayınladığı bir çevrim içi eğitimi doğrudan buradan satın alıp izleyebilirsiniz. Bunun yanında, YouTube'da çevrim içi olarak yayınlanan bir dünya ders var. Bunları izleyebilirsiniz. Bu nedenle tüm bu sistemlerin, öğrenci gelişimine oldukça faydası olduğunu düşünüyorum. Yeter ki doğru kaynağı bulalım. Bu konuda öğretmenlerimizin yönlendirmesi tabii çok önemli. Dijital alanda deneyimli öğretmenlerin sizi yönlendirmesi çok daha faydalı. Doğru kaynakları bulduğça bunun, gelişiminize büyük katkı sunacağı da kesin.

• **Zeynep KARA: Öğrencilerin sınırlarını zorlaması ve yaratıcı düşünmesi eğitimde neden önemlidir?**

Şimdi hepimiz biliyorsunuz öğrencinin sınırlarını zorlaması demek, aslında çok çalışkan olması demek. En son Nobel ödülü alan bilim adamımız Aziz Sancar'ın bir sözü var: "Ben çok yetenekli ya da çok zeki değilim, çok çalıştım. Siz de çok çalışın, bunu başarabilirsiniz. Ben Mardin'deki bir köyden çıktım, dolayısıyla oradaki lisede okudum ama şimdi Nobel ödülü alabilecek bir başarıya imza attım. Bunu çok çalışmakla ilişkilendiriyorum." diyor. Bu yüzden öğrenci sınırlarını zorlamalı, çok çalışmalı. Bir proje yapıyorsa çok çalışmalı, iyi çalışmalı, bunu başaracağına inanmalı, sınırlarını zorlamalı. Tabii öğretmen olarak da biz, öğrencileri sınırlarını zorlayacak derecede çalıştırmalıyız ya da onları yönlendirmeliyiz. Öğretmenler, ödev konusunda belki sizi zorluyordur. Ama

inanın o zorlama, ileride sizin bazı zorlukların üstesinden gelme becerinizi geliştirecektir. Buna emin olabilirsiniz. Çünkü elmas nasıl oluşuyor? Çok yoğun bir baskı ve press sonucu kömür, elmasa dönüşüyor değil mi? O zaman sınırı zorlamak böyle bir şey, diyebiliriz. Zorlamazsanız elmasa dönüşemezsiniz. Zorlamazsanız başarılı olamazsınız. Zorlamazsanız ya da zorlukları yenemezseniz, iyi bir yerlere gelemezsiniz. Bu yüzden de sınırları zorlamak başarı için çok önemlidir. Ve vazgeçmemek... Bu da diğer önemli bir hususudur.

• **Zeynep KARA: Eğitimde yapay zekâ ve otomasyon gibi gelişen teknolojilerin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu teknolojiler öğrenci yeteneğini nasıl etkiler?**

Yapay zeka aslında öğrenmede hızı artırıyor, kolaylaştırıyor. Yapay zeka teknolojisini, birçok alanda ödev hazırlarken yardımcınız gibi düşünebilirsiniz. Tabii biz eğitimcilere de kolaylık sağlıyor bu sistem. Ölçme değerlendirmeyi daha detaylı yapabiliyoruz örneğin. Bireyselleştirilmiş bir şekilde hangi alanlarda açığınızı olduğu, bunun ile ilgili nasıl bir ödev hazırlamanız ya da çalışma kaynağı sunmanız gerektiği konusunda önemli fırsatlar sunuyor yapay zekâ. Yapay zekâyı araç olarak kullanırsanız sizi birçok konuda daha hızlı hale geti-

recektir. Ama burada önemli olan bu sistemi doğru kullanma becerisini de öğrenmeniz. Ne kadar faydalanmalıyız, ne ölçüde faydalanmalıyız, bu konuda da bilinçli olmak çok önemli.

• **Zeynep KARA: Biz öğrencilere; kritik düşünme, problem çözme ve iletişim becerileri geliştirmek için nasıl fırsatlar sunulmalı?**

Bu saydığımız beceriler 21. yüzyıl becerileri. Yani işbirliği, iletişim, yaratıcılık ve eleştirel düşünme. Bunu "4C" olarak adlandırıyoruz; Critical Thinking, Creativity, Collaboration, Communication. Bunları elde etmek için de proje hazırlama, okuldaki sosyal bir etkinliğe katılma, bir kulüpte görev alma, bir ödev hazırlama ya da grup çalışmasında yer alma, bugün burada bir arada gelip benimle röportaj yapıyor olmanız da dahil bu saydığımız becerileri elde etmenize önemli ölçüde kaynaklık edecektir. Yani eleştirel düşünmek, iş birliği, iletişim, yaratıcılık, kendi fikirlerinizi ortaya koymak ancak görev ve sorumluluk aldığınızda ortaya çıkan durumlardır. O yüzden görev almaktan, proje ödevi yapmaktan, projeye dâhil olmaktan geri durmayın; dâhil olun. Kendinizi geliştirme konusunda farklı topluluklarda görev alarak iş birliği yapma yeteneğinizi geliştirin. Buna ilişkin okul dışındaki seminerlere ve konferanslara

katılarak en azından creativity dediğimiz özgün tarafınızı güçlendirmeye çalışın. Eleştirel düşünerek "Bunu daha iyi nasıl yapabilirdim? Ben olsam bunu böyle yapabilirdim." düşüncesini kendinizde geliştirmeye çalışın. Dışarıya açık olun, sosyal olun. O zaman bu becerilerinizin geliştiğini göreceksiniz. Çünkü bunlar, sahip olmanız gereken çok önemli becerilerdir.

• **Zeynep KARA: Sınıf içi ve sınıf dışı etkileşimi artırmak adına eğitimde sosyal medya kullanımına dair düşünceleriniz nelerdir?**

Eğitimde sosyal medya kullanımı tabii ki ne kadar doğru, bunu tartışmak lazım. Sosyal medya araçlarından bugün en çok kullanılan "Instagram, X, Snapchat, Whatsapp" gibi uygulamalar. Bundan daha önce "Facebook" vardı. Bunun yanında tabii ki eğitim odaklı olarak "Pinterest, Youtube" gibi uygulamalar da gençler arasında yaygın olarak kullanılıyor. Bu sosyal medya araçlarının eğitim içerisinde kullanımı önemlidir. Bunların içerisinde "Youtube" uygulamasını, eğitimde kullanabiliyoruz. Bu platformda kendinizi ifade edebiliyor ya da ödevinizi sunabiliyorsunuz. Ama yaygın olarak öğrencilerimiz sosyal medyayı kendi kişisel iletişimleri için kullanıyor. Bunun da tabii ki ölçülü olması çok önemli. Hep kullanıyoruz "dijital detoks" kavramını. Bunu öğrencilerin de yapabiliyor olması lazım. Bazen ödevlere, aile ile birlikte vakit geçirmeye ve arkadaşlarınız ile yüz yüze görüşmeye ayırdığınız zaman kadar sosyal medyaya zaman ayırıyorsunuz. İşte o zaman, sosyal medyaya ayırdığınız zaman dilimini sınırlamanız çok önemli. Birçok Avrupa ülkesinde öğretmenler Whatsapp'ta grup kurarak hafta sonları öğrencilerine bir paylaşım, bir fotoğraf veya bir link gönderebiliyor. Böylece eğitim açısından uygulama daha işlevsel hale geliyor. Örneğin; tarih öğretmeni gittiği tarihi bir yeri, özel olarak kurduğu öğrenci grubuna atarak konu hakkında bilgilendirme yapabiliyor, çocukların kendilerini ifade etmelerine olanak sağlıyor. Bu da sosyal medyanın eğitimde kullanılabilir yönleri olarak öne çıkıyor. Biz aslında yeter ki platformu tanıyabilelim ve belirli ilkeler çerçevesinde kontrollü kullanabilelim. Bunun bize tabii ki katkısı oluyor.

• **Hâle YEŞİLYURT: Hocam eğer izniniz olursa size bir tane daha soru yönelmek istiyorum. Bu sorunun cevabı bizlere de yol gösterecektir. Sizi başarıya götüren en büyük motivasyonunuz nedir?**

Beni başarıya götüren en önemli motivasyonum bir konu hakkında hedef koymak. Sonra o hedefte de vazgeçmeden ilerlemek. Önünüze zorluklar çıkacaktır elbette. Zorlukları aşmak için de o hedefi başarabileceğinize inanmak, vazgeçmeden de o yolda ilerlemek aslında başarmanın en önemli anahtarı. Her hedefin istenilen noktaya ulaşırken zor yönleri vardır, hiçbir şeye kolay ulaşılmıyor. Azimle, vazgeçmeden, her zorluğun karşısında yılmadan devam ederseniz başarıya ulaşıyorsunuz. Tabii gerçekçi hedefler koymak da önemli. Bu da kendinizi tanımayla ilgili. Önce kendi yeteneklerinizi, potansiyelinizi iyi tanırsanız o zaman kendi potansiyelinize uygun hedefleri de belirleyebilirsiniz. Hedefinize vazgeçmeden ve yılmadan ilerlediğinizde ise başarı kaçınılmaz olacaktır.

• **Hâle YEŞİLYURT: Hayatınıza dokunan, hiç unutamadığınız bir kişi ya da bir etken var mı?**

İnsanın hayatında belli dönüm noktaları, bu dönüm noktalarında da etkileyici isimler olabilir. Hayatımıza dokunan en önemli etkenlerin ben öğretmenler olduğunu düşünüyorum. Öğretmenlerimizin bizi yönlendirmede ve rehberlik etmede önemli rolleri var. Tabii ailemizin de ayrı bir rolü var. Ailemde bana etki eden, rol model olan yakınlarım hep olmuştur. Eğitimci olarak baktığımda tabii ki öğretmenimin beni yönlendirmede etkisi büyük. Örneğin ben, fen öğretmeni beni yönlendirmesiyle fizik öğretmeni oldum. Öğretmenimin benim başarıyı desteklemesi, başarıyı öne çıkarması, o alanda başarılı olduğumu bana hissettirmesi ve bunu bana da ifade etmesi beni yüreklendirdi. "Ben o alanda demek ki çok başarılıymışım." dememi ve ilerlememi sağladı. O sebeple öğretmenimin etkisi bende büyüktür.

Bizlere zaman ayırdığınız ve kıymetli bilgiler paylaştığınız için teşekkür ediyoruz hocam.

Hayati OKTAY: Teşekkür ediyor, başarılarınızın devamını diliyorum.

Prof. Dr. Ali Murat KIRIK ile Röportaj

Yapay Zeka ve Geleceğimiz

Yapay zeka son yıllarda hayatımızda oldukça geniş bir yer tutuyor. Anlık hazırlıklar, sunumlar, kafamıza takılan sorular ve dahası bu yeni teknolojik buluşla artık bir tık uzağımızda. Peki yapay zeka hayatımızın hangi alanlarında bizimle ve bu sistem neler vadediyor? Bu ve daha fazlasını Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Murat KIRIK hocamıza sorduk. Gelin hep birlikte yapay zekanın neden ve nasıllarını konuşalım...

• **Zeynep KARA: Hocam merhaba, ilk sorumla başlamak istiyorum: Eğitimde yapay zekayı neden kullanmalıyız?**

Artık gelişen teknolojiler, yapay zekayı kullanmayı zorunlu kılmaya başladı. Artık teknolojinin gelişim göstermesiyle birlikte bir dönem nasıl internet çıktıysa, geliştirse bugün de yapay zekanın ciddi manada eğitime katkısı olduğunu görüyoruz. Özellikle hem öğretmenlerin hem öğrencilerin hayatını kolaylaştıracak, araştırma yapmalarına destek ve fırsat verecek bununla birlikte bilgilere daha hızlı erişim sağlayacağımız bir teknolojiden bahsediyoruz. Yapay zekanın; derin öğrenme, dil öğrenmesi ve makine öğrenmesinin bileşkesinden oluşan bir teknoloji olduğunun altını çizmemiz gerekiyor. Tabii bunu doğru ve faydalı bir şekilde kullanmamız lazım. Çünkü yapay zeka, henüz istenen seviyede değil. Dolayısıyla yanlış bilgilerin de aktarılması söz konusu olabiliyor. Bu, teyide muhtaç olduğunu açık bir şekilde gözlerimize sunuyor. Yani sadece bir ödevimiz ya da bir araştırmamızı yapay zekaya sunarak hazırlayıp vermemiz, etik ve ahlaki değil. Aynı zamanda doğru da değil. Buradan gelen bilgiyi de mukayese etmemiz lazım. Resmi kaynaklardan, resmi kurum ve kuruluşlarından, kitaplardan, belli bir denetime haiz mekanizmalardan bu bilgilerin teyit edilmesi son derece önemli. Bir de tamamen yapay zekayı eğitime kattığımız zaman yani insan olgusunu çıkardığımız zaman özellikle gelişim çağındaki bir öğrencinin zihni körelebilir. Sadece oradaki hazır bilgiyi, tabiri caizse kepeyle beyne atar gibi alabilir ve bu durum ister istemez büyük sorunlarla karşı karşıya kalınmasına; insanın

beyninin, zihninin kullanılmamasına sebebiyet verilebilir. Bu durum olumsuz içerikli bir bilginin sosyal medya üzerinden yayılmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla bilgi, teyit edilmeden kullanıldığında insanı yanlış yönlendirebilir ve eğitime fayda sağlayacak derken tam tersi eğitimi zararlı bir şekilde etkileyebilir. Burada biz yapay zekayı kullanmalıyız. Fakat yapay zekayı eğitimde kullanırken bu sistemi, öğretmenlerin gözetiminde organize etmeliyiz. Yapay zeka okur yazarı öğretmenlerin; öğrenciyle etkileşimli bir şekilde, insan ögesinin var olduğu bir şekilde sistemi kullanması eğitime fayda sağlayacaktır. Aksi taktirde tamamen "Nasıl olsa artık yapay zeka var. Öğretmenleri, okulu ikinci plana atalım, bilgileri buradan alalım." dersek ileride hem okul hayatımızı hem de hepimizin gayesi olan iyi bir üniversite okumak ve mezun olmak düşüncesini kaçırmış oluruz. Sonuç olarak bizi farklı kılacak şey eğitimimizdir. Eğitimi ikinci plana atarak kendimizi tamamen yapay zekaya teslim ettiğimizde işte o zaman ülkenin hem gelişimi yavaşlar hem de maddi koşulları olumsuz bir şekilde etkilenmeye başlar. Dolayısıyla üretim de minimum düzeye indirgenebilir. Yapay zekayla insanı ve eğitimi bir araya getirdiğimizde bu sac ayağı yani eğitim, insan ve yapay zeka bir araya konulduğunda o zaman başarılı olabilirsiniz.

• **Zeynep KARA: Sektörlere bakıldığında yapay zeka en çok hangi sektörde ve nasıl kullanılıyor?**

Yapay zeka özellikle mühendislik alanında çok ciddi manada kullanılmaya başlandı.

Medya ve iletişim sektöründe de yine yapay zekanın kullanıldığını görüyoruz. Chat botlar aracılığıyla gazetecilik ve habercilik bu işlemler üzerinden gerçekleştiriliyor. Mesela yazılım mühendisliğinde kodlar artık yapay zeka aracılığıyla yazılabiliyor. Aslında eğitim sektöründe de kullanılmaya başlandı diyebiliriz. Notların hazırlanması, sunumların gerçekleştirilmesi yapay zeka aracılığıyla çok rahat bir şekilde yapılıyor. Tıpta da yapay zekanın kullanıldığını görmekteyiz. Bu teknoloji, hastaların bilgilerinin alınması, sisteme atılması ve hastalıkların teşhisi noktasında doktorlara kolaylık sağlıyor. Tabii yapay zeka tamamen hastalıkların teşhisinde kullanılıyor, diyemeyiz. Orada insan söz konusu ama insan ögesi ile birlikte analiz işlemleri gerçekleştiriyor ve bu analizler aracılığıyla hastalığın ne olduğu, sağlık problemi yaşayıp yaşamadığı bulunmuş oluyor. Bununla birlikte ekonomide, iktisatta da yapay zekanın kullanıldığını görüyoruz. Özellikle döviz kurlarının analizinden tutun, bankacılık işlemlerine kadar yapay zekanın çok yoğun şekilde kullanıldığını görmekteyiz çünkü. Henüz başlangıç aşamasında var olan bir teknoloji bu. İlerleyen yıllarda çok daha fazla karşımıza çıkacak. Bu, iş dünyasında istihdam sorunlarını da beraberinde getirebilir. Yani 10 kişinin yapacağı bir işi eğitilmiş bir yapay zekayla çok kısa zaman dilimi içerisinde gerçekleştirebiliyorsunuz. Örnek başka bir sektör de müzik dünyasından. Müzik sektöründe enstrümanları tek tek alıp organize edeceğimiz yerde kullanacağınız enstrümanları yapay zekaya sunabiliyorsunuz ve sonra "Çok mutlu ya da hüznü bir müzik çıkart." diyebiliyorsunuz. Bir başka örnek, yasaların çıkartılması konusunda da bu teknolojiyi görmekteyiz. Örneğin Brezilya'da bir belediye meclis üyesi, yapay zekayla bir yasa tasarı hazırladı. Yani artık hayatımızın her noktasında yapay zeka kullanıyor. Dolayısıyla bundan kaçış yok. Bunu nasıl gerektiği gibi ve faydalı kullanabiliriz? Buna bakmamız gerekiyor.

• **Zeynep KARA: Yapay zeka sağlık, üretim ve eğitim konularına özel çözümler sunabilir mi?**

Yapay zekayı şu an belki bir bebek gibi düşünebilirsiniz. Yapay zeka emekleme aşamasında ama bundan sonraki süreçte tabii bu tek-

nolojinin gelişmesi, sistemlerin iyileştirilmesi ve daha fazla veri parametresinin bu sisteme yüklenmesiyle birlikte eğitimde, sağlıkta, tıpta ve belki aklımıza gelmeyecek birçok alanda verimli ve faydalı sonuçlar verebilir. Ama dediğim gibi yapay zekayı tamamen kendi haline bırakmamız da doğru değil. İnsan faktörüne her zaman vurgu yapıyorum. İnsan üyesinin mutlaka bu sistem içerisinde yer alması, kontrolünün yine insan denetimi üzerinden gerçekleştirilmesi önemli. Çünkü bunu üreten teknoloji şirketleri şu an aslına bakarsanız ciddi AR-GE çalışmaları yapıyor ama yapay zekanın insanı tehdit eden bir unsur olabildiğini de ifade eden çok ciddi kaynaklar, metinler söz konusu. O yüzden bunu da ikinci plana atmamamız gerekiyor.

• **Ayşe Betül IŞIK: Hocam yapay zeka tüm dünyada mı bebeklik sürecinde yoksa sadece Türkiye'de mi?**

Gerek Türkiye'de gerekse de dünyada yeni yeni gelişim göstermeye başladı. Yani 2005'ten sonra hayatımıza girmeye başladı. Ama ChatGPT dediğimiz teknolojiyle birlikte özellikle 2022'nin son dönemlerinde bu teknolojinin gelişim göstermesi ister istemez insanları da kullanma aşamasına getirdi. Bu teknoloji, siste-

mi organize eden firmaların elindeyken daha sonraki süreçte insanın kullanımına sunuldu. Bundan önce de vardı. İnsanların "chatbot" larla yani sohbet robotlarıyla tanışması, aslında yapay zekada böyle bir teknolojiye varmış, diyebilmemizi sağladı. Ya da "Midjourney" gibi bir uygulama üzerinden tasarladığımızı "Promp" dediğimiz kodlar aracılığıyla içeriğe aktarmamızı sağladı. Yani "Bana bir kedi çiz." diyorsunuz, birkaç saniyede çiziyor ve ayırt etme şansınız çok zor oluyor. Edebiyatçıysanız ve şiir ya da hikaye yazarken bunu kalemle kağıda döküyorsanız, ressamınız bir tualde fırça kullanıyorsanız ya da bir müzikte bunu notalara döküyorsanız aynı durum söz konusu.

• **Zeynep KARA: Yapay zeka kullanırken güvenliğimiz nasıl sağlanıyor? Bireysel olarak bizler bunu nasıl sağlayabiliriz?**

En çok sorulan sorulardan biri. Yapay zekanın kullanımıyla birlikte veri ihlallerinin ben, hat safhaya ulaşacağını düşününlerdenim. Çünkü bu sistem, sohbet robotlarına sorduğunuz verileri depo ediyor. Aslına bakarsanız sizin verdiğiniz metinler de bunun üzerinden sunuluyor. Bugün belki de en büyük sorunlardan biri veri ihlalleri ve gelecekte doğabilecek hukuki sorunlar. Çünkü bu yapay zeka aracılığıyla oluşturulan görsellerin ve metinlerin telif hakkı söz konusu olacak mı? Belki bir kişinin makalesinden, hikayesinden bir alıntılama söz konusu olduğunda ve yarın öbür gün bir telif davası açıldığında: "Ben bunu yapmadım ki bana bunu yapay zeka sundu." dendiğinde bundan kaçabilecek miyiz? Dolayısıyla burada bile denetimin ve kontrolün çok ön planda olması gerektiği, yine kullanıcının bu noktada var olan içerikleri analiz ederek, denetleyerek her türlü bilgiyi, veriyi oraya aktarmasından ziyade bilinçli bir şekilde değerlendirerek sunmasının önemli olduğunu düşününlerdenim. Aksi takdirde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabiliriz. Zaten sosyal medya ve web 2.0 aracılığıyla veri ihlalleri ön plandaydı. Kişilerin fotoğrafları, görüntüleri, içerikleri izinsiz bir şekilde sosyal medya şirketleri tarafından depolanıyordu, analiz ediliyordu. Şimdi web 3.0 ile birlikte bu konu daha da önemli hale gelebilir. Çünkü günümüzde büyük bir data ça-

ğındayız. Veri çok kıymetli, her şeyden daha kıymetli. Sosyal medya şirketleri, teknoloji şirketleri verileri işleyerek insanları analiz edebiliyor. Adresini biliyor, reklamcılık yapılabiliyor, insanları yönlendirebiliyor. Fikrinsel, düşünsel olarak işleyebiliyor. Bunu nerede gördük? "Cambridge Analytica" skandalında gördük. 2016 yılında verileri aldılar. Amerikan seçimlerinde kullandılar. İnsanların fikrini, düşüncelerini değiştirebildiler. Reklamlar aracılığıyla kişileri manipüle edebildiler. Senin aklındaki Trump nasılsa onu sundular ve insanlar onun söylemlerinden etkilendi. Halbuki geri planda senin verilerini analiz ettiler, senin nasıl bir yapıya sahip olduğunu, dünya görüşünü analiz ettiler ve daha sonra o şekilde içerikleri önüne çıkardılar. İnsanlar da "Bu insan aslında iyi biri." diyerek seçimde ona oy vermeye başladı. Dolayısıyla insanların bütün tercihlerini bile değiştirebilecek bir mekanizma bu. Çünkü bir şey ücretsiz ise orada ürün sen oluyorsun, senin verilerin oluyor. Alınıp satılan senin verilerin oluyor. Şu anda da zaten istenen bu. Veriler aracılığıyla dijital dünyayı istedikleri gibi manipüle edilmek, yönlendirmek. Yapay zekada da aynı durumun olacağını söyleyebiliriz.

• **Hamza KEÇİCİ: Yapay zeka veri güvenliğini nasıl sağlıyor?**

Yapay zeka noktasında veri ihlalleri ciddi bir tartışma konusu. Özellikle bu alanda çalışan araştırmacılar, akademisyenler, uzmanlar verilerin ihlal edildiğini bu sorulan sorular aracılığıyla aslında bir data topladığını iddia ediyor. Aslında bunun olması da son derece muhtemel. Çünkü senin sunduğun sorduğun içerikler bir şekilde analiz ediliyor. Aynı şekilde eski adıyla "Twitter" yeni ismiyle X' de, izinsiz bir şekilde yapay zekanın verileri topladığı ve analiz ettiği söz konusuydu. Şöyle düşünün: Platform, internet ortamından verileri çekiyor ve daha sonra bilgileri bir araya getirerek sizin sorduğunuz soruya yönelik cevaplar sunmuş oluyor. Tabi bu durum ister istemez büyük tehditleri de beraberinde getiriyor Çünkü bu işlem oldukça ciddi bir tehdit bizim için. Neden? Çünkü bu veriler toplanacak, ondan sonra analiz edilecek, içerikler bizim karşımıza çıkacak ve bu durum, ister istemez daha sonra verilerimizin bizim aleyhimize kulla-

nılmasına bile sebebiyet verebilecek. Bugün dünyaya da baktığımızda veriler ciddi bir yer tutuyor. Çünkü veriler, aslında maddi değeri olan içerikler. Bugün bir reklamcıya bunlar satılabiliyor. İzinsiz bir şekilde bir şirket bunları alıp analiz edebiliyor, seni yönlendirebiliyor. Bu, algı operasyonlarının da ortaya çıkmasına sebebiyet veriyor. Avrupa Birliği Parlamentosu daha yeni Yapay Zeka Kanunu yasasını kabul etti. Türkiye açısından da bunun ivedilikle çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde izinsiz olarak veriler işlenebilir ve bizim aleyhimize kullanılabilir. Türkiye'de kişisel verileri koruyabileceğimiz bir 6698 sayılı KVKK var. Avrupa'da Genel Veri Koruma Yönetmeliği "GDPR" var. Genel Veri Koruma Yönetmeliği dolayısıyla yapay zekanın bu kapsamda yer alması; fotoğraflarımızın, görüntülerimizin, içeriklerimizin izinsiz bir şekilde kullanılmasının mutlaka engellenmesi gerekiyor. Asit takdirde dediğim gibi bu verilen işlenebilecek ve bu şirketler bizim üzerimizden ciddi manada paralar kazanabilecekler.

• **Hamza Keçici: Yapay zeka ve insanların arasında nasıl bir etkileşim ve uyum olmalı?**

Yapay zeka aslında bilgisayar tabanlı bir sistem. Komutlar üzerinden çalışan bir sistem.

Yapay zekanın duyguları söz konusu değil. Yapay zekanın ruhu da yok. Sadece kendisine sunulan parametreleri bir araya getiriyor. Sizin sorduğunuz sorulara göre cevap veriyor. İnsanın tamamen yapay zekaya entegre bir hayat sürmesi sosyal ilişkilerini olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Zaten akıllı telefonlarla, tabletlerle bu sorun ortaya çıkmıştı. Özellikle çocuklarla gençler arasında asosyallik giderek yoğun bir hale gelmeye başlamıştı. Kültürel bir değişim söz konusu olmaya başlamıştı. Şimdi aynı durumun yapay zekayla ortaya çıkması söz konusu. Mesela eskiden internette araştırdığımız ya da bundan çok daha önce kütüphanelere gidip ansiklopedileri kullandığımız bir ortamdan internete evrilişin başlarında online veri tabanlarını ve çevrim içi kaynakları kullanmaya başladık. Şimdi ise bize sunulan dünyada yapay zeka var ve yapay zeka sanki ne sunarsa o doğruyu verir şeklinde oluyor ve insan daha fazla yapay zekaya bağlanmaya başlıyor. Yapay zekaya bağlanma; insanın tamamen yapay zeka üzerinden bilgileri, düşünceleri alması ciddi bir bilgi erozyonuna bizi kurban edebilir. İnsanın bilgi erozyonuna kurban gitmesi demek, ülkelerin temel dayanak noktalarından eğitimi sekteye uğratabilir. Eğitimin sekteye uğraması demek ülkenin temelini

dinamit koyulması anlamına gelir. Dolayısıyla sadece insan, "Ben yapay zekaya soracağım, Chatgpt' ye soracağım. Google Bard'a soracağım." derse oradan aldığı cevabı otomatik olarak verir hale gelir. Bu, birbirine benzeyen içeriklerin ortaya çıkması demektir. İnsanı diğer canlılardan ayıran şey özellikle de düşünme potansiyeli, farklı görüş ve fikirleridir. Fikrin oluşmazsa üretemezsin. Üretmeyince ülke olarak kalkınamazsın. Tamamen yapay zekaya endeksli bir Türkiye'de kalkınma şansı söz konusu değildir. Yapay zekayı tabii ki kullanacağız, temel alacağız ama insanın etkileşimini yapay zekayla sağlarken de insan olgusunu ikinci plana atmayacağız. Bu teknolojiyi mutlaka yasalarla, kanunlarla ve tabii ki Milli Eğitim Bakanlığının yapacağı çalışmalarla ortak bir paydada buluşturmamız gerekiyor. Gençlere, çocuklara, öğrencilere yapay zeka okuryazarlığının kazandırılması, yapay zekayı doğru kullanım açısından da önemlidir. Yeni nesle komutu nasıl soracaksın, bilgiyi nasıl alacaksın, analizi nasıl gerçekleştireceksin, bunları kazandırmalıyız. Çünkü yapay zekayı kullanmamak da yanlış, tamamen yapay zekayı kullanıp araştırmayı ikinci plana atmak da yanlış. Bunu bir terazi olarak düşünürsek her ikisini dengede tutmamız gerekiyor.

• **Hamza KEÇİCİ: Sanat ve yapay zeka arasında nasıl bir bağ kurabiliriz?**

Sanat; geçmişte de insanın kendi emeğiyle, kendi alın teriyle ortaya çıkan bir unsurdur. Fakat dijitalleşmeyle birlikte biraz değişti diyebiliriz. Yani elbette ki burada da özgün içerikler söz konusu olabilir ama bilgisayarla insanın bir araya gelmesi söz konusu olmaya başladı son yıllarda. Bilgisayarla insan bir araya gelince ister istemez tam olarak kişinin istediklerini aktarmaması ortaya çıkmaya başladı. Yapay zekayla bundan önce "NFT" dediğimiz nitelikli dijital sanat eserleri söz konusu olmaya başlamıştı. Midjourney gibi programlar aracılığıyla yazdığımız bir şeyi otomatik olarak görsele dönüştürmeye başladık. Yani burada sadece fikrinizi ortaya koyuyorsunuz ama bir el becerisi koymuyorsunuz. Şimdi el becerisi koyulmadan sadece fikri olarak düşündüğümüz bir şeyi komutlar haline getirip ortaya çıkardığımız bir ürün, sanat eseri midir? Günümüzde dijital sa-

nat eserleri zaten bu noktada tartışılmaktadır. NFT' lerle başlayan ve günümüze gelen noktada yapay zekanın tamamen hayatımıza dahil olması ve insanların artık grafikleri, görüntüleri burada oluştururken yapay zekadan beslenmesi aslında o düşüncenin kaleme kağıda, enstrümana ya da fırçaya yansımaları ortadan kaldırdı. Sanat da dijitalleştikçe insanın, kendi doğasından kopmaya başladığını ifade edebiliriz. Çünkü tamamen makine odaklı komutlar üzerine oluşturulmuş bir sanat var. İnsanı sanattan uzaklaştırırsanız gerçekten o sanat, sanat anlamı taşır mı ya da sanatsal değeri olur mu? Bu bir tartışma konusu. Bugün Leonardo da Vinci'ye bir sanatçı diyebiliyorsunuz. Çünkü kendi emeği ile "Mona Lisa" gibi bir tabloya koymuş ve dünyanın sayılır eserlerinden bir tanesi bu. Ama şimdi anlık bir komut vererek yapay zekaya onlarca Mona Lisa benzeri eser oluşturabiliyorsun hem de saniyeler içerisinde. Bir emek, çaba sarf etmiyorsun. Gelecekte de bu dijital sanat kavramının yoğun şekilde tartışılacağını düşünüyorum.

• **Hamza Keçici: Yapay zekayla insan gücü ve emeği azaltılarak verimliliği maksimuma çıkarabilir miyiz? Bu konuyu nasıl değerlendirirsiniz?**

Aslında günümüzde dijital teknolojiler özellikle çocuklar ve gençler arasında, bir şeye çabuk ulaşmanın pratik bir yolu gibi görülüyor ve sosyal medya aracılığıyla bu, artık ayyuka çıkmış durumda. Bunun sonucu olarak da yapay zeka, insanlar tarafından çok yoğun şekilde kullanılıyor. Çünkü insanlar çok kısa zamanda dilimi içerisinde çok bir emek, çaba sarf etmeden bir şeyleri oluşturmak, bir noktaya gelmek istiyorlar ama bu verimliliği düşürüyor. Bu insanların beyinlerini kullanmalarını etkiliyor. Beyin kullanılmayınca körelir. Şöyle düşünmek lazım: Öğrendiğiniz bir yabancı dili düşünün. Zaman geçtikten sonra bu dili kullanmayınca yavaş yavaş körelmeye başlıyor zihin. İşte insanın teknolojiye bu kadar bağımlı olması ve teknoloji odaklı olması da yarın öbür gün insanın beynini kullanmamasına sebebiyet verecek. Beynini kullanmayan insan, düşünme yetisini kaybetmeye başlayacak ve belki de ne söylenirse ona inanmaya başlayacak. Algı operasyonları, kültürel yozlaşma, dezenformasyon

ve manipülasyon başlayacak. Milli- manevi değerlerin yok olmasına belki sebebiyet verecek. Ben bunların da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunları çözemezsek ciddi manada sorunlarla karşı karşıya kalırız ve özellikle çocukların yapay zekaya entegre bir şekilde yaşamaları, çalışmaları, gelişmeleri ve büyümesi bundan sonraki süreçte gelecek nesiller açısından büyük olumsuzluklar ortaya çıkartacak. Çünkü Türkiye bir üretim ülkesi. Üretim, insan odaklı bir şekilde geliyor Türkiye'de. Biz kendi ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde tamamen yapay zeka odaklı bir üretim Türkiye'nin geleceğini teknoloji üretimi, sağlık, eğitim konusunda ciddi sekteye uğratabilir ve bu sayede dediğim gibi insan zarara uğrayabilir. Belki de yapay zeka gelecekte -bunu kehanet olarak da düşünmemek gerekir- insan ve robot savaşlarının ortaya çıkmasına bile sebebiyet verebilir. Bilim kurgu filmlerinde gördüğümüz realite, bizi çok büyük sorunlarla problemlerle karşı karşıya bırakabilir diye düşünüyorum.

• **Mehmet Fatih Hızır: Yapay zeka konusunda toplumda farkındalık oluşturmak adına neler yapabiliriz?**

Yapay zeka okuryazarlığı projeleri geliştirmek gerekiyor. Tabii ki önce devlet kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığının, Yükseköğretim Kurumunun bu noktada ciddi adımlar atması lazım. Ama bununla birlikte kurum ve kuruluşların yapay zekayı gençlere öğretebilmek, öğretmenlere aktarabilmek adına seminerler ve atölyeler düzenlemesini ben son derece faydalı ve verimli görüyorum. Telefonların ilk çıktığı dönemlerde herkesin cep telefonu yoktu ama teknoloji geliştikçe maliyetler düştü, fiyatlar da buna mukabil düşmeye başladı ve herkes kullanmaya başladı. Gelecekte de yapay zeka için aynı durumu söyleyebiliriz. İşte yapay zekanın yaygınlaşmasıyla ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçmek, farkındalık oluşturmak amacıyla eğitici çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bunları yapmadığımız zaman özellikle çocukların, gençlerin yanlış bir şekilde yönlendirilmesini de sağlayabiliriz. O yüzden farkındalık ve bilinç oluşturmak için eğitim son derece mühim.

• **Mehmet Fatih Hızır: Geleceğe yönelik**

yapay zeka trendi ne olacak? Biz gençlere neler tavsiye edersiniz?

Gelecekte yapay zeka çok daha yoğun şekilde kullanmaya başlayacak. Ben özellikle gençlere bu konuda eğitim almalarını, yapay zekayla haşır neşir olmalarını tavsiye ediyorum. Bu konuda yapılacak seminerler, çalışmalar ve atölyelere katılmalarının son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Bu teknolojileri faydalı kullanabilecek araştırmalar yapmalarını, çalışmalar gerçekleştirmelerini istiyorum. Özellikle öğretmenleriyle birlikte yapacakları projelerin faydalı olacağını düşünüyorum. Ama şunu da ifade etmek isterim: Tamamen yapay zekaya entegre olmamaları gerekir. Aksi taktirde düşünme potansiyelleri azalabilir. Özellikle gençler, bundan sonra gördükleri duydukları her şeyi iki kere düşünsünler. Çünkü Deep Web dediğimiz derin sahtecilik aracılığıyla sesler, görüntüler manipüle edilebiliyor. Mesela Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın sesi, görüntüsü taklit ediliyor ve bunu haber olarak Youtube'da televizyonlarda seyrediyorsunuz. Sanki Cumhurbaşkanı açıklama yapıyor gibi. Dolandırıcılık hat safhaya ulaşmaya başladı. Artık gözümle görmeden inanmam kulağımla işitmeden inanmam, sözü tarih oluyor. Çünkü artık dijital ortamda gözünüzle görseviz de kulağınızla duysanız da mutlaka iki kere düşünmeniz gerekiyor. Gelecekte "Metaverse" dediğimiz ve 3.0 teknolojileri de gelişim gösterecek. İnsana belki sahte bir gerçeklik sunulacak. Bu sahte gerçeklik üzerinden manipüle edilebilecek bir nesil yetiştirilebilir. Bu noktada özellikle ebeveynler başta olmak üzere eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerimizin farkındalık çalışmalarının artırılması oldukça önemli. Zaten YÖK bununla ilgili on tane yeni yapay zeka bölümü kurulacağını ifade etmişti. Dolayısıyla gençler olarak bizim tamamen yapay zekadan kopmamamız ama bunu da dengede tutmamız, gelecek adına son derece faydalı olacaktır diye düşünüyorum.

Hocam, bizlere zaman ayırdığınız ve bilgilendirdiğiniz için teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Ali Murat KIRIK: Ben teşekkür ediyorum sevgili gençler, başarılarınızın devamını diliyorum.

Bir Aksiyon Ruhunu: Hanzala

Yıllardır 10 Yaşında Olan Çocuk Hanzala'ya...

7 Ekim'de Filistin'in, İsrail'in onlarca sene devam eden zulmüne karşı "Aksa Tufanı" hareketini başlatmasıyla direnişin sembolü olan Hanzala tekrardan akıllara düştü fakat kimdi bu Hanzala? Anlamak için öncelikle ona hayat veren çizeri Naci El-Ali'nin hayatını anlatalım.

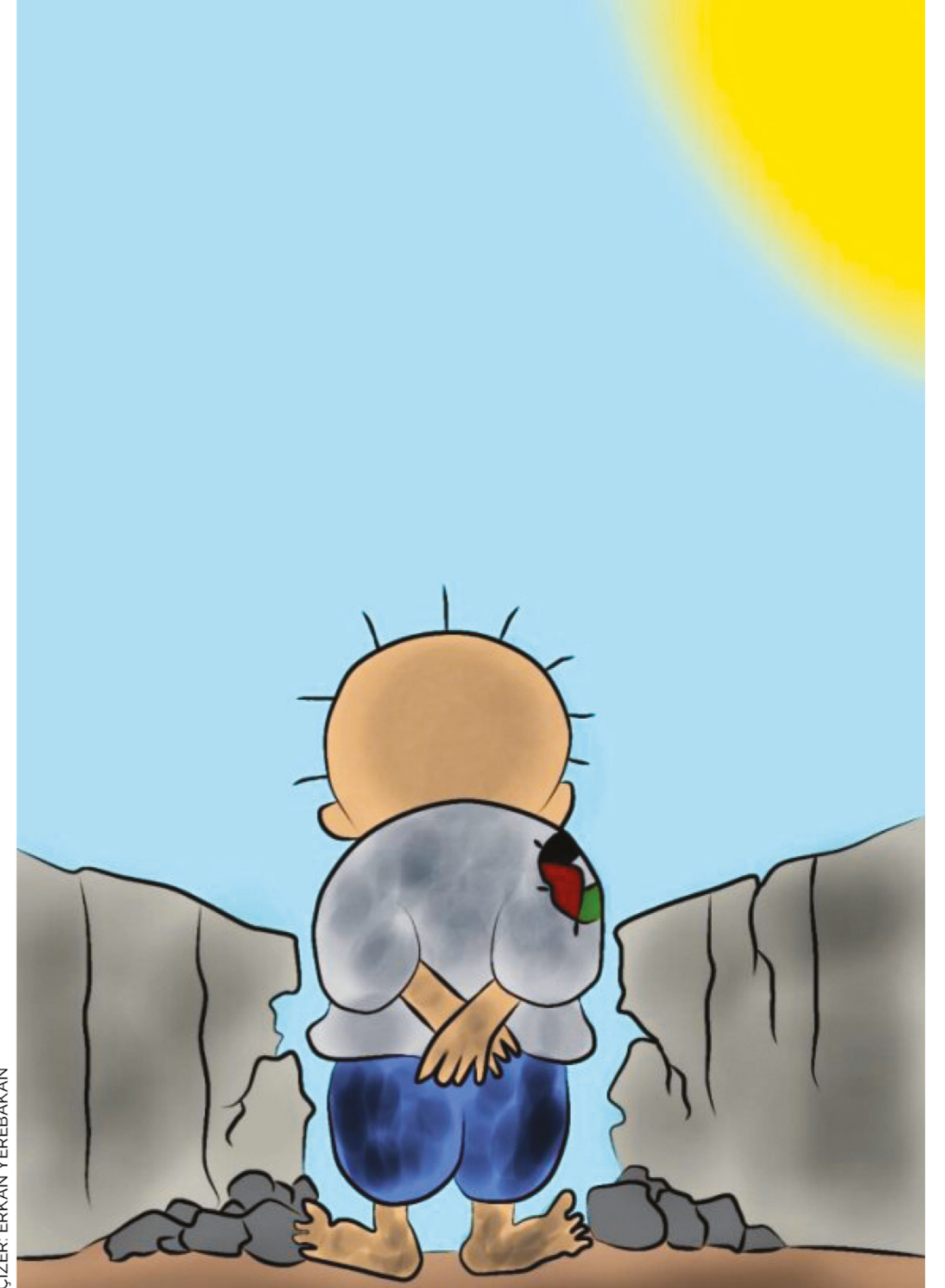
Filistin'deki Eş-Şecera köyünde 1936'da çiftçi bir ailede dünyaya gelen Ali, İsrail'in kurulduğu 1948 yılında Filistinlilerce "Nekbe" (Büyük Felaket) olarak adlandırılan süreçte evlerinden sürülen yaklaşık 1 milyon Filistinliden biri. Henüz 12 yaşlarında Filistin'den zorla çıkarılan Ali, ailesiyle Lübnan'ın güneyinde zorlu yaşam şartları ve yokluğun hüküm sürdüğü Ayn el-Hulve mülteci kampından göç etmek zorunda kaldı. Burada yaşarken 16 Eylül 1982 tarihinde İsrail yanlısı aşırı sağcı "Hristiyan Falanjist" milislerinin Batı Beyrut'ta "Sabra" ve "Şatilla" adındaki Filistin mülteci kamplarını basarak çocuklar dahil yüzlerce (750 ile 3500 arasında) Müslüman'ı katletmesi olayına bizzat tanıklık etti. Bu küçük yaşta yaşadıkları kendisini derinden etkiledi ve gençlik döneminde Arap milliyetçilik hareketlerine katıldı. 1960 yılında "Lübnan Güzel Sanatlar Akademisinden mezun oldu.

Karikatür yolculuğuna hapisane hücrelerinde başlayan Ali, İsrail güçlerince tutuklandığı zaman hapisane duvarlarını çizimlerle doldururken Lübnan ordusu kendisini tutukladığında da aynı duruşu sergiledi. Babasının 1963'te Kuveyt'teki "Et-Talia" dergisinden iş teklifi almasıyla bu ülkeye taşınan Ali, Filistin ve Orta Doğu'daki gelişmelerle ilgili giderek daha politik eserler çizmeye başladı. Lübnan, Kuveyt ve Londra arasında mesleki yaşamını sürdüren Ali, bazen bir Arap lideri hicveder, bazen acı bir gerçeği trajikomik şekilde ele alır ya da evini ve ülkesini kaybetmesine neden olan İsrail'in bir politikasını eleştirirdi. Ali'nin 1969'da okurlarına tanıttığı karakter "Hanzala", çizimlerde, olayların tanığı olan Filistinli bir çocuktur. Ayakları çıplak, elbisesi yamalı ve sırtı hep dönüktür. On yaşındadır, Filistin özgür olana ve vatanına dönene kadar ne büyür ne de yüzünü bize çevirir. Eseriyle ilgili Ali: "Hanzala 10 yaşında doğdu ve her zaman

10 yaşında olacak. Vatanına döndüğünde de 10 yaşında olup büyümeye başlayacak. Doğanın kanunları ona işlemeyecek. O eşsiz biri. Her şey vatanına döndükten sonra normalleşmeye başlayacak. Onu yoksul ve acının sembolü olarak resmettim ve adını Hanzala koydum. En başta Filistinli bir çocuktur. Fakat şuuru, onu ulusaldan uluslararası bir yere taşıdı. Basit fakat sert bir çocuk. İşte bu nedenle insanlar onu sahiplendi ve kendi duygularını temsil ettiğini hissetti. Hanzala sadece Filistinli bir çocuk değil, Siyonistlerin işgallerine karşı çıkan, insanların haklarını savunan bir çocuk. Hanzala'nın gözünde yoksullar Filistinlidir. Ezilenlerin, mazlumların hepsi Filistinlidir. Sadece bir ülke olarak değil, insanî anlamda bir Filistin." Bu açıklamaları 22 Temmuz 1987'de Londra'da yapılan suikastten önce yapmıştı. Oğlu Halid ise babası hakkında: "Fikirlerini para veya başka bir şey için değiştirmedim. Davasına sadıktı. Suikaste uğraması da bunun bir kanıtı. Yaptığı işlerden hoşnut olmayanlar, onu susturamayacaklarını anladı ve bu, suikasta uğramasıyla sonuçlandı." ifadelerini kullanmış ve babasının hayatı boyunca ölüm tehditleri aldığını, ölümüne neden olan suikasta ilişkin bir soruşturma başlatıldığını ancak davanın hala sonuçlanmadığını vurgulamıştı.

Naci el-Ali'nin Filistin'e bakışına ilişkin ise Halid, şunları söylemişti: "Babamın davası Filistin'di. Babam, Filistin halkı için herhangi bir olumlu sonuç vermesi düşünülen sözde barış sürecine asla inanmadı. Bunun bizi hiçbir sonuca ulaştırmayacağını çok önceden söyledi. Tüm çizimlerinde çok netti. Ve bu aslında onun için çok büyük problemdi. Bir yandan da bu, insanların onu ve çalışmalarını sevmesinin sebebiydi. Çizimlerinden birinde Filistin için, 'Güç yoluyla elden giden şey ancak güç yoluyla geri alınabilir.' demişti. Babam bu konuda çok netti."

Yıllar boyu insanların Filistin direnişinde sembol olarak gördüğü o "Hanzala" işte hikayesini anlattığımız Filistin davasını kendi davası olarak görmüş Naci El-Ali'nin bir eseri. Hanzala bugün hâlâ 10 yaşında. Tüm mazlumlar özgür olana dek...

ÇİZER: ERKAN YEREBAKAN

Nefes Şehri Kudüs

Bir geceydi, gündüz onlara. Güneş bir ay. Yıldızlar bulut, uçan kuşlar kan. Kaybolmuş muydu yoksa saklanmış mıydı bu şehir? Geceler ölüm, gündüzler nefesti Kudüs'te. Kuşlara kan demiştik ama belki de kanat çırpıyordu umutlara.

Her şeye, herkese inat bir filiz yükseldi topraktan. Parıldayan gözleriyle, masum gülüşüyle, 10 yaşındaki Ahmet gördü bu filizi. Açı güneş, masmavi gökyüzü, parıldayan ay, şu topraktan çıkan filiz umuttu onun için. Filiz küçüktü daha, aynı Ahmet gibi. Ahmet küçüktü ama kalbi her şeyi hisseder, akli her şeyi bilirdi. Kudüs'ün çocuğuydu o. O şerefli toprağın çocuğu. Ahmet filizi aldı ve bir saksıya koydu. Yürümeye başladı temmuzun sıcaklığında. Her çocuk gibi o da hayal kurmaya başladı. O çocuğu daha. Pilot olmak istiyordu. Kuşlar gibi gökte özgürce uçmak, başka çocuklarla tanışmak... Sonra filizine bakıp "Sen ne olmak istiyorsun filizcik?" Diye sordu. "Sen konuşamazsın tabii..." Kulağını filize yaklaştırdı. "Aaa, anladım sen büyüdüğünde kocaman bir ağaç olmak istiyorsun, dalların gökyüzüne uzansın ve bulutları hisset istiyorsun." Ne masumcaydı öyle değil mi? Yürümeye devam etti. Bir dükkan gördü. Cebinde birazcık para vardı. Annesi, kardeşleri günlerdir sadece ekmek yiyorlardı, su azalmıştı. Bu parayla bir oyuncak alacaktı ama ailesi için harcamayı tercih etti. Dükkana girdi. Her şey çok pahalıydı lakin bakkal amca İbrahim, küçük Ahmet'e biraz indirim yaptı. Ahmet su, bir ekmek ve kardeşleriyle yemek için küçük bir çikolata aldı. Eve gitmeden önce filizine can suyunu verdi. Filizi yaşıyor mu diye baktı. Galiba yaşıyordu. Bir anda gökyüzünden sesler gelmeye başladı. Hava kararıyordu. Ahmet eve koşmalıydı. Korkuyordu. Bu sesler onu korkutuyordu. Anlamıyordu, neydi bu sesler?

Filizi kucağında eve doğru koşuyordu Ahmet. Yağmur başlamıştı. Ahmet eve varmayı başarmıştı. Çok korkmuş ve üzümüşü. Annesi onu kucağına aldı ve öpmeye başladı. Diğer yavrularını da sarıp sarmalayarak ninni söylemeye başladı. Dışarıda nefes alınmıyordu, kan kokuyordu adeta, gökyüzünde uçan savaş uçaklarının sesi ile yağmurun sesi birleşmişti. Yine geceydi, yine

gözyaşları vardı. "Uyuyun yavrum, duymayın, korkmayın. Biz güçlüyüz. Olmaz bize bir şey. Asıl korkak onlar. Sarılın birbirinize. Uyuyun, kapatın gözlerinizi." Çocuklar korksa da kapatmışlardı gözlerini. Ahmet, annesine "Babam gelecek mi anne?" diye sormuştu. Annesi "Gelecek, gelecek..." dedi. Sanki kendini de inandırmaya çalışıyordu. Ahmet filizin yanına kıvrıldı ve gözünü kapadı. Yine hayallere dalmıştı. Tek özgürlüğü hayalleriydi. Hayallerinde babasını, öğretmenlerini, mutlu ülkesini hayal etti. Sonra rüyalara daldı. O gece çok gürültülüydü. Etrafta bebeklerin ağlayış sesleri, annelerin feryatları ve silah sesleri vardı. O gün güneş ufuktan yeni görünmeye başlarken Ahmet annesinin yakarışlarını duyarak uyandı. Bir mektup zarfı gelmişti eve. Ahmet filizini bıraktı ve mektup zarfını masanın üstünden aldı. Mektupta babasının ölüm raporu yazıyordu. Gelmeyecekti babası, melek olmuştu o da. Annesinin yanına gitti ve ona sarıldı. Annesine "üzülme anne, ben sana babam gibi bakırım, çalışırım, korurum evimizi, babam melek oldu ama o mutlu, senin ağlamamı istemezdi. Ağlama." dedi. Annesi, küçük Ahmet'e sarıldı. O gün öyle bitmişti. Ahmet küçük kalbine neleri sığdır-mıştı.

Ertesi gün...

Dünün acılarıyla uyandı herkes. Gerçi kim uyuyabilmişti ki dün gece? Ahmet toprak bir alan bulmak için dışarıya fırladı. Kudüs'te çok zordu. Bütün binalar yan yanaydı. Bir avuç toprak alan bulmak çok ama çok zordu. Küçük Ahmet etrafta hep sinirli, elleri silahlı, kötü askerler görüyordu. Ahmet aralarından sıyrılıp ağaçlık alana koşmaya başladı. İşte orada! Boş bir alan. Filizini bir kenara koydu ve toprağı eşelemeye başladı. "Fidancığım, sevgili fidancığım. Seni buraya bırakacağım. Burası güvenli. Sen, benim babama hediyeysin. Onun için büyü, kocaman ol. Eğer bende bir gün melek olursam, yine benim için büyü tamam mı? Çünkü burada hiç kimse uzun yaşamıyor. Benim babam daha 35 yaşındaydı. O çok güçlüydü. O benim arkamdaki dağ gibiydi. Ben daha küçükken gelir bana hikayeler, masallar okurdu. Beni gıdıklardı. Beni omuzlarında

taşır, beni herkesten korurdu. Babam gitmeden önce hepimize sarıldı. Hepimizi öptü. Anneme sımsıkı sarıldı ve kulağına bir şeyler mırıldandı. Annem dimdik duruyordu. Güçlü görünmeye çalışıyordu. Babam gittikten sonra annem her yemek yaparken ağladı. Neyse, ben seni ziyaret etmeye çalışacağım." Derken filizini toprağa yerleştireyordu.

Küçük Ahmet'in gözünden bir yaş düştü. O yaş düşmesiyle bir anda güneş açtı, etraf mis gibi koktu. Karşısında babası ona el sallıyordu. Babasına doğru koştu küçük Ahmet. Babası ona "Hoş geldin oğlum. Seni çok özledim. Teşekkürler ailemizi koruduğun için." dedi. Ahmet şaşır-mıştı. "Ama sen meleksin baba, nasıl buradasın?" diye sordu. Babası merhametli bakışlarıyla "Oğlum, sen de meleksin artık." dedi. "Ama annem çok üzülür baba, o ne yapar bensiz? Artık dayanamaz. Ben gitmeliyim baba." dedi. Babası "Sen merak etme oğlum, annen çok güçlü. O her şeye dayanabilir." dedi. Bir yaşlı amca küçük Ahmet'in cansız bedenini gördü. İşte o son nokta oldu. Bütün millet çıktı evlerinden. Bazılarının ellerinde sopa, taş; bazılarının ellerinde hiçbir şey. Hep bir ağızdan "Allahu Ekber! Allah u Ekber!"

Sözü yükseliyordu. O güçle ezdi geçtiler. Herkesin ellerinde bayraklarıyla sokakları doldurdular.

Yıllar geçti...

Kudüs'teki herkes her gün, her akşam güle oynaya vakit geçirdiler. Sadece bir gün, o da küçük Ahmet'in öldüğü gün. Herkes her yıl 23 Temmuz'da o koca çınar ağacının altına giderler Ahmet'e dua ederlerdi: "Evet, Ahmetçğim. Senin küçük filizin büyüdü ve kocaman bir çınar oldu. Halkın da çınar gibi dayanıklı, yüce bir millet oldu. Annen çok mutlu. Özgürsünüz artık, herkes rahat bir nefes alıyor. Sen de rahat ol. Babanla vakit geçir. Birde, şehrinde herkes artık uzunca yıllar yaşıyor. İstediklerinin, hayallerinin hepsi oldu ama... Sen yoksun. Özledi seni."

Ayşen, Dünya ve Savaş

Ayşen 10 yaşında Filistinli küçük bir çocuktur. Ailenin tek çocuğuydu. Annesi doktordu, babası ise Ayşen daha dünyaya gelmemişken vatani için can veren bir şehit olmuştu. Ayşen babasız büyüdüğü için annesine çok bağlıydı. En büyük sevgisini daim annesine verir, ona gün geçtikçe daha çok bağlanırdı. Annesi onun için her şey demektir. Ayşe'nin en sevdiği oyuncağı balonlardı. Balonları her zaman gökyüzünde kuşlarla birlikte uçurmayı çok sevdi. Hayali de gökyüzünde balonlar gibi uçan bir pilot olmaktı.

Ayşen balonu gökyüzünde uçururken annesi Ayşen'i eve çağırırdı. Ayşen balonlara ve hayallerine o kadar odaklanmıştı ki akşam olup havanın karardığını fark edememişti. Ayşen eve varınca annesi ile sohbet etmeye başladı. Annesi, Ayşen'e "Ayşen neler düşünüyordun? Çok dalgın görünüyordun." dedi. Ayşen "Büyüyünce pilot olmak istiyorum, gökyüzünde balonum gibi kuşlarla birlikte uçmak, gökyüzünden yeryüzünü izlemek istiyorum. Anne sence pilot olabilir miyim?" dedi. Annesi "Çok başarılı bir pilot olacağına inanıyorum kızım." dedi. Ayşen sevindi, annesine sarıldı ve "Sana söz veriyorum anne, çok iyi bir pilot olacağım ve gökyüzünden sana selam vereceğim." dedi.

Annesi, Ayşen'e iyice sarıldı ve kızı ile birlikte güzel bir akşam geçirdiler. Ayşen ve annesi, ertesi sabah acı bir haber ile uyandılar: İsrail Filistin'e savaş başlatmıştı. Annesi yaralılara yardım etmek amacı ile normal saatine göre daha erken hastaneye gidip Ayşen'i komşularına bıraktı. Ayşen korkuyor, aynı zamanda annesi için endişeleniyordu. Annesi, o akşam Ayşe'nin yanına sağ salım gelmişti ama çok fazla mutlu haberler ile geldiği de söylenemezdi. Ayşen için hayat zorlaşmıştı. Annesinin insanlara yardım etmek için gittiğini düşünerek kendini rahatlatmaya çalışıyordu. Ayşen için hayat birkaç gün daha böyle geçti. Ayşen, akşam olunca annesini bekledi ancak yanında kaldığı komşuların annesinin bu akşam hastanede kalacağı haberi aldığını söyledi. Ayşen o gece içinde kötü bir his ile uyumuştur. Gece olacaklardan habersizdi. Sabah olunca o acı haberi aldı. Annesinin çalıştığı hastane gece bombalanmıştı. Annesini de kaybetmişti. Üzüntüsü o kadar ağırdı ki

ağlayamıyordu. Boğazında hissettiği bu his Ayşen'i terk etmiyordu. Ayşen anlayamıyordu, Ayşen gibi bütün dünya buna anlam veremiyordu. Gökyüzünde kutlamalar, eğlenceler için havai fişekler patlaması gerekiyordu füzeler ve bombaların düşmesi... Çocukların ağlama sesleri yerine gülüşme sesleri yükselmesi gerekiyordu böyle olmasını kimse anlamlandıramıyordu. Ayşen annesine verdiği sözü hatırladı. Bu yüzden ayağa kalkıp devam etmek zorundaydılar. Bu acı, Ayşen'in sesini kısmıştı, sesi çıkmıyordu. Ancak Ayşen, çıkmayan sesinin, dünyanın sesi olacağından habersizdi.

Yıllar boyu sessizliğini koruyan ve çoğu zaman birlikte olamayan insanlar, Filistinlilerin direnişini örnek almışçasına birlik oldular. Çünkü bir gün Filistin, kendi özgürlük hikayesini anlatacaktı. Filistinliler, topraklarında tekrar özgürce yaşayacak; yeni ve unutulmayan bir destan yazacaktı.

Bizden Küçürek Hikayeler

GÜVEN

Kendine tuğlalardan bir duvar inşa etmişti. Sırtını dayadı. Artık arkası daha fazla bıçak yararı olmayacaktı.

Muhammed KISRİK 9A

SADAKAT

Dost derken neyi kastediyorsun? Değerli gibi görüneni mi? Yoksa öyle görünmediği halde gerçekten değerli olanı mı?

Eminenur SARIHAN 9B

HAFIZA

Adam köyün bilgesine gitti: "Size yardım etmek istiyorum." dedi. Köyün bilgesi: "Kimse karşılıksız yardım etmez!" dedi. Bunun üzerine adam: "Yaptığım iyiliği ve beni unutmayın yeterli." dedi. Bilge güldü ve şunu söyledi: "Hatırlanmak için yaptığın bu çaba, seni hatırlayan son kişi de öldüğünde bir hiç olacak.

Selahaddin Selim SOYDAN 9A

YENİLGİ

Hep kazandığı oyunlar oynamayı seven çocuk, bir gün saklambaç oynamayı denedi. Yumdu gözlerini ve 10'a kadar saydı. Gözlerini açtığında kimseyi göremedi. "Saklandılar belli kil" dedi. Aradı fakat kimseyi bulamadı. "Ruhları sobelemek imkansızdır." diye düşünerek bildiği oyunlardan devam etti.

Belinay USLU 9B

CAN BAĞI

Esir kampındaydı ve yemek yiyordu onca işkenceye tanıklık etmiş sağır mahkum. Dayanamıyordu yurttaşlarına yapılan zulümleri görmeye. Sonunda buna bir "Durl" dedi ve işe de yaradı. Artık yurttaşlarına yapılan zulümleri görmüyordu. Mutluydu, tekrar götürdü ağzına kan tadı veren kaşığı.

Talha Efe YÜKSEL 9A

TANIMAK

Bugün yolda bir yabancı gördüm. Fakat o "yabancı"nın en sevdiği rengi, neler yapmaktan hoşlandığını, nelerden nefret ettiğini... Dahası onun hakkında yüzlerce şeyi biliyordum.

Muhammed İsmail YILMAZ 9A

KAZANMAK

Taş- kağıt- makas oynadığında her zaman berabere kalırdı. Onu gören biri: "Neden aynaya karşı oyun oynuyorsun?" dedi.

Ömer Faruk SAĞLAM 9A

EMPATİ

Kendimi keskin bir düşünceye anlatmaya çalışıyordum. O düşünce ki kapalı bir çukurdaydı sadece kendi varlığını bilen.

Betül Ayşe ŞAKAR 9B

TUTSAK

Ya istediğimiz özgürlük bizim gerçek tutsaklığımızsa?

Feyza Efnan ALTIPARMAK 9B

KÜÇÜREK HİKAYE: Hikâyenin bir alt türü olan küçürek hikâye, çok kısa metinlerdir. Küçürek hikâyenin ortaya çıkışında farklı sanat dallarındaki minimal yaklaşımın son yıllarda hikâyede de karşılık bulması etkili olmuştur. Küçürek hikayeler arasında tek cümlelik hikâyeler de vardır. Küçürek hikayelerde pek çok ayrıntıya yer verilmez, şiirde olduğu gibi yoğun ve imgesel anlatımdan faydalanılarak hikâye kurgulanır. Hikâyede verilmeyenlerin okur tarafından tamamlanması beklenir.

Ölüyoruz, Demek ki Yaşanılacak!

Kudüs ve tüm dünya Müslümanlarına...

Son yüzyıllarda değişen dünya dengeleri, insanı bireyselleşmiş bir varlık olarak ele alınıyor. Tabii bu adlandırmada sosyolojik ve siyasi değişimlerin de önemli bir rolü var. Her alanda olduğu gibi edebiyatımızda da modern dönem eserlerine eleştirel bir bakışla yaklaştığımızda bu konunun işlendiğini görebiliriz. Tanzimat Dönemi romanlarıyla başlayan ve sonraki dönemlerde hız kazanan "bireysellik" kavramı neredeyse tüm eserlerimizde kendini göstermiştir. Elbette bunun tamamıyla olumsuz olduğunu söyleyemeyiz. Ama şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki devirler ilerledikçe bu kavramın içi farklı düşünce yapılarıyla dolmuştur. Her şeyin zıddı ile kâim olduğunu, toplumsallığın bireylerle ayakta durduğunu biliyoruz. Fakat ne kadar ve niçin bu yalnızlaş(tır)ma?

Bana göre yalnızlaştırma, bizim dünyamızda sistematik olarak "hissizleştirme" ile eşit görülüyor. Her ne kadar sorgulayan, araştıran aydın bireyler yetiştirmeyi hedeflese de istenen sadece belli fikirlerin düşüncelerini kabul eden, hissiz, yalnızca kendi çıkarları için ses çıkaran, gayrısı için susan ya da susturulmaya müsait bireyler olmamız isteniyor. İşte buna karşı durmak, bu zamanlarda gerçek bir devrimcinin işidir.

Her ne kadar inkar etsek de yaratılış itibarıyla duyguların çemberi içindeyiz. Rasyonalist olmak istesek de bazen, kalbimiz bize yalnızca etten kemikten olmadığımızı iyi veya kötü tecrübelerle hatırlatır. O halde direnmeden insanca yaşamak, başkasının yasını tutabilmek, kibre kapılmaksızın gözümüzden akan yaş gizlememek, atan kalbimizin yalnızca kan pompalamadığını

kabullenmek bir mecburiyettir. Ve bakmaktır bazen yaşamak... Direnmeden, teslimiyetle ve başkasının yasını kendi yasımızmış gibi tutarak yaşamak... Diğerinin kaybıyla sıkışmak, daralmak, sonra onunla ferahlamak. "Bu dünyaya arz-ı endam etmeye gelmedik." demişti bir büyüğüm. Ne müthiş bir hayat gayesi. Arz-ı endam ederek yanı başımdakinin varlığını hissedemem. Ona dokunsam da hissedemem. Baksam da göremem. Duysam da onu bazen işitemem. Mutlu olduğumu sansam da o an, aslında içimdeki boşluklara geçici yamalar dikmiş olurum. Aslında fark etmesem de kalabalıklar içinde yalnızlığımın yasını tutuyorumdur.

O halde nedir insandaki bu bin bir alemin sırrı?

Beni ben yapan, kuytu karanlıklardan sonra aydınlığa inanmak. Acı çekmeden de acıyı hissedebilmek. Güvenmek. Güçlünün değil haklının yanında özgürce kalabilmek. Yarada şifayı, dertte dermanı, zehirde şifayı görebilmek. Vazgeçmemek, direnmek. İsmet Özel'in dediği gibi

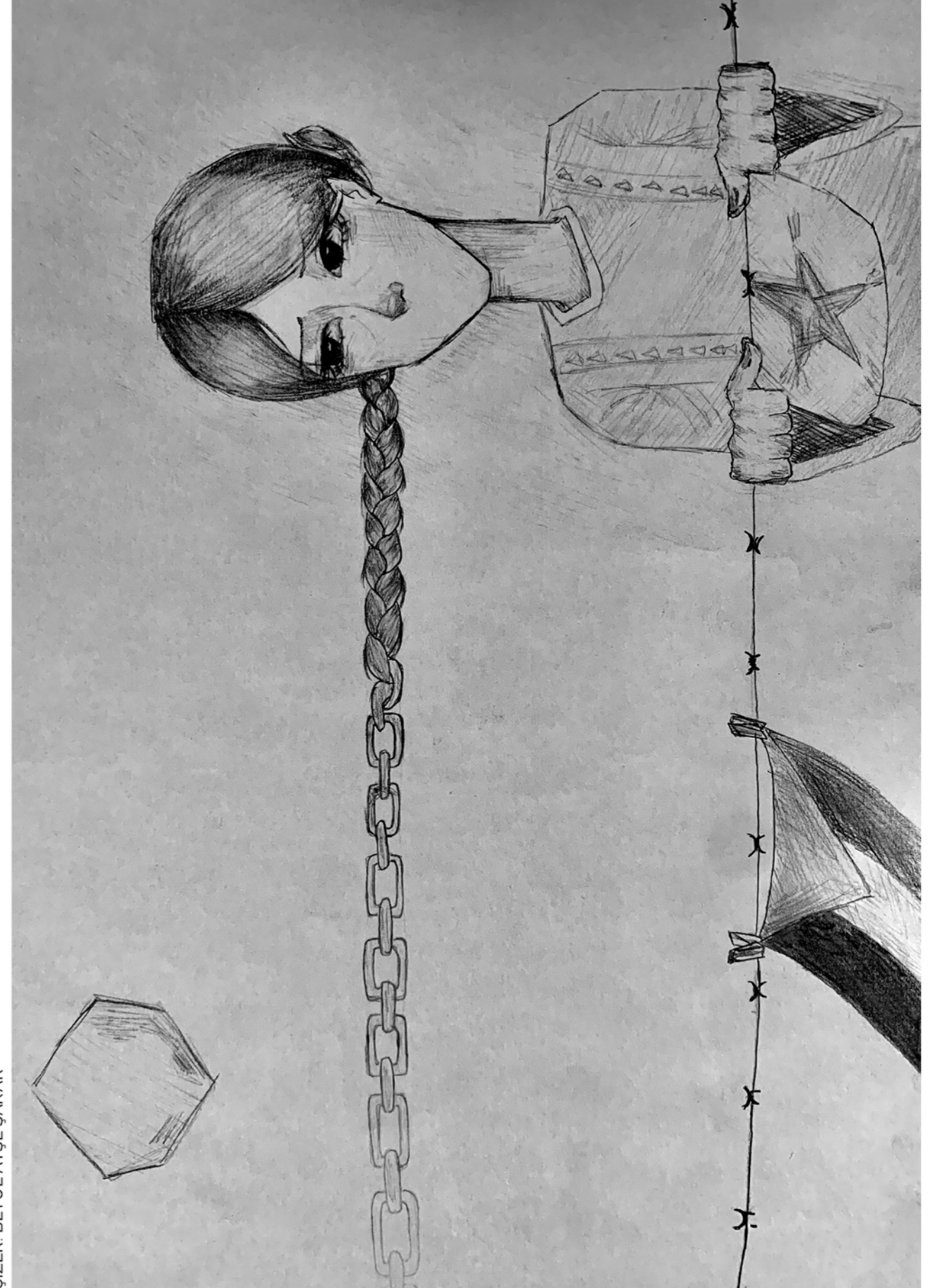
"...

Pusmuş bir şahanız şimdilik, ne kadar şahan olsak ama budandıkça fışkıran da bizleriz

ölüyoruz, demek ki yaşanılacak..." İşte bittikçe yeniden başlamak tam da böyle bir şey.

Sonra kaldırıp başımızı başkaya sır kesilmek. Hakkın her zerreye sığdırdığı kainatı bir manzara gibi seyredilebilir...

Ve inançla gelen azmin, adanmışlığın verdiği zarafetin, zor zamanlarda insan kalabilmek letafetinin en güzeline talip olabilmek. İşte peşinde koşulacak gaye-i hayat.

ÇİZER: BETÜL AYŞE ŞAKAR

Ahmet Bey'in Ceketi

Barış Manço, müziğinde geniş bir repertuarı kucaklamış halk sanatçımızdır. Anadolu'nun zengin kültürüne büyük bir sevgi ve bağlılık duymuş, bu kültürü müziğine yansıtmıştır. Sözlerinde, giyim tarzında ve sahne performanslarında Anadolu'nun renkleri ve özgün unsurları daima ön plandadır.

Manço, şarkı sözlerinde kullandığı dil ve ifade yeteneği ile dikkat çeker. Hem sade ve anlaşılır bir dil kullanması hem de derin anlam katmanlarına sahip sözleriyle dinleyicilere güçlü bir mesaj iletmeyi başarmıştır. Bu şarkılardan biri de "Ahmet Bey'in Ceketi" şarkısıdır. "Ahmet Bey'in Ceketi" sadece müziğiyle değil, aynı zamanda içerdiği mesajlar ve Manço'nun kendine özgü yorumuyla da Türk müziğinin klasikleri arasında sayılan bir şarkıdır. Gelin şimdi dillere pelesenk olmuş, sözlerini ezbere bildiğimiz Ahmet Bey'in Ceketi şarkısına bir göz atalım!

Barış Manço'nun "Ahmet Bey'in Ceketi" şarkısı, insanların sadece dış görünüşlerine bakarak değerlendirilmemesi gerektiğini anlatır. Bu şarkı genel olarak insanların dış görünüşlerinin yanıltıcı olabileceğini ve asıl değerlerin içsel özelliklerde, insanlıkta ve yardımseverlikte yattığını vurguluyor.

Rahmetli Barış Manço'nun dillere destan şarkısındaki "Kul Ahmet" isimli bakkaliye ve manavımızdır. Kul Ahmet, ticaretteki dürüstlüğüyle Anadolu Yakası'nın meşhur mahallesi Şaşkınbakkal'a ismini vermiştir. Kul Ahmet ve Şaşkınbakkal'ın hikâyesi, 1932 yılında sadece tek tük yazlıkların bulunduğu Bağdat Caddesi'nde kiraladığı bahçe içinde sebze-meyve satışıyla başlar. O yıllarda dükkanın önünden çok az sayıda insan geçmektedir. Görenler şaşırır ve "Buraya bakkaliye, manav mı açılır? Kim alışveriş etsin!" diye bilge esnafımıza

"Şaşkın" derler. Aynı senelerde şehirde telefon kıtlığı da vardır ve Ahmet Koşar, dükkanına bir de telefon alır. "Telefonlu bakkal" denilir. Ardından "Şaşkınbakkal" ismi pekişerek semtin ismi haline gelir. Kul Ahmet'in hikâyesinin bundan sonrasını torunu Volkan Koşar şöyle anlatır: "Dedem, küçük bir bahçe kiralyor ve buraya bir bakkaliye açıyor, önüne de birkaç sandık koyarak meyve-sebze satışı yapmaya başlıyor. O sırada Bağdat Caddesi'nde sadece tramvay işliyor ve Suadiye istasyonundan gelen bir yer. Civarda birkaç köşk ve Erenköy Kız Lisesinin mevcut olduğu bir semt burası. Gelip geçen insanlar çok tuhaf karşıyorlar bakkaliyeyi, manavı. Diyorlar ki, "Burada kime ne satacak?" "Bu insan şaşkın, burada hiçbir şey satılamaz." Kimse yok; çünkü çok sakın bir yer. İşte Şaşkınbakkal'ın hikâyesi böyle başlıyor. Evet, bu noktada hepimizin aklına şu soru gelebilir: "Peki, Barış Manço, Kul Ahmet'i nasıl tanımış ve adına şarkı yapmıştır?" Bu hususta da yine torunu şunları söylüyor: "Rahmetli Barış Manço, Moda'da oturmadan evvel

Şaşkınbakkal'da oturmuş. Ahmet ve Mehmet Koşar, sevilen sayılan esnaf ve çalışkanlıkları takdir edilen kişilermiş. Barış Manço da o vakitler çok genç tabii... Kafasında bir Ahmet Koşar imajı var. Dedem ceketsiz dışarı çıkmazmış. İşinde de özel hayatında da hep bir ceketi varmış. Tabii şarkının içinde geçen birçok şey mizansen ama yine de Ahmet Koşar'a ithaf edilmiş ya da Ahmet Koşar örnek alınarak yazılmış bir şarkı."

Şarkı, Kul Ahmet'in erkenden "Ya Nasip" diyerek güne başladığını söyleyerek başlar. Ya nasip burada tevekkül anlamına gelir bence. Yani erkenden rızkını kazanmaya başlarken bir yandan da Allah'a sığındığını belirtir. Şarkıda sürekli olarak "Mahalleye dert oldu Kul Ahmet'in ceketi." cümlesi geçiyor. Aslında ceketi mal-mülke, sosyal statüye benzetebiliriz. Yani herkes Kul Ahmet'in malını, itibarını kıskanıyor. Şarkının devamında ise bir yoksul ölüyor. Herkes çok üzülüyor ancak yoksulun kefen parasını çıkartamıyorlar. Daha sonra Kul Ahmet ceketini çıkartıyor ve adama sarıyorlar kefen niyetine. Mahallelinin kefen parasını bulamaması ölüm gerçeğini unuttuklarını ve ölümü nasıl karşılayacaklarını bilmediğini gösterir.

Kul Ahmet yaşamına anlam vererek değerlerine göre yaşıyor. Her daim ölümü bilerek ümidi, gayreti bırakmadan üretiyor. Ölüm gerçeğini her zaman farkında olması, zor durumda panik olmadan yapılması gerekeni yapmasını sağlıyor. Ölen yoksulun üstünü örtmek için ceketini çıkarıyor ve Ahmet Bey'e dönüşüyor. Ve mahalleliye örnek oluyor. İşte bu nedenle keramet, Ahmet Bey'in ceketinde.

Barış Manço'nun "Ahmet Bey'in Ceketi" şarkısı, insanların sadece dış görünüşlerine bakarak değerlendirilmemesi gerektiğini anlatır. Bu şarkı genel olarak insanların dış görünüşlerinin yanıltıcı olabileceğini ve asıl değerlerin içsel özelliklerde, insanlıkta ve yardımseverlikte yattığını vurguluyor.

Sabit fikirli misiniz?

Sabit fikirli olmak genellikle bir konuda farklılıklara kapalı olmayı, kararlarımızı zor değiştirmeyi, hayata karşı gösterdiğimiz tutumların ve duyguların değiştirilmekten uzak olmasını ifade eder.

İnsan; bir dizi deneyim, çevreyle etkileşim, zamanla kazanılan değerler ve etkisi altında kaldığı inançla şekillenen bir varlıktır. Sabit fikirli insanlar karşılarındaki insanlara karşı tutumunu belirlemiştir, hayata karşı duruşunu sergilemiştir ve başkasından gelen, kendi düşüncelerine uygun düşmeyen fikirleri son sürat kendinden uzaklaştırmayı hedeflemiştir. Bunun gibi bir kişiye en güzel örnek Reşat Nuri Güntekin'in 1928 yılında yayımladığı "Acımak" adlı romanındaki baş karakter olan Zehra'dır. Zehra, ideal bir öğretmendir. Görev yaptığı kasabada çok sevilen, örnek gösterilen biridir. Ancak genç öğretmenin bir kusuru vardır ki bu da acıma duygusundan yoksun olmasıdır. Zehra, yaşadığı şeylerle acıma duygusunu kaybetmiştir. Acımasızlığı o kadardır ki, babasının ölüm döşeğinde olduğunun haberini aldığı anda "Benim babam yok!" demiştir. Yıllar boyu babasına beslediği nefret ve kin, bunun yanında acımasızlığın ve hakikat olarak yansıtılmış yanlış gerçekliklerin evrilmesiyle hayatını yaşamıştır. Babasının son arzusu ölmeden önce kızını son defa görmektir. Zehra yıllardır kendisine ve ailesine eziyet çektiğine inandığı babasını görmeyi ilk önce reddetse de sonrasında onu görmek için İstanbul trenine biner. Geldiği yerde Zehra'ya babasından kalan bir sandık verilir, sandığın içinde babasının hatıra defterini bulur. Okumaya başladığında hakikat tüm gerçekliğiyle Zehra'nın gözleri önüne serilir.

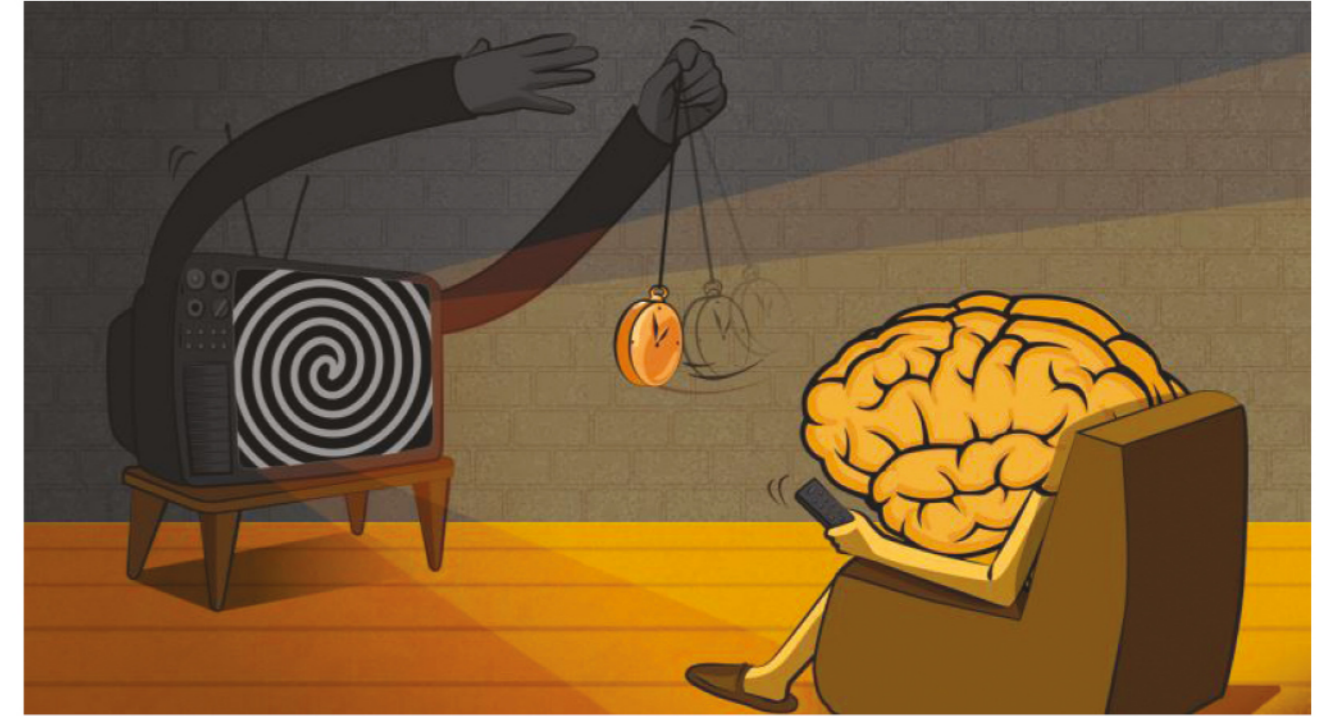
Babası Zehra'ya hep annesi ve anneannesinin gözüyle anlatılmış, öğretilmişti. Zehra babasını kötü biri bilerek büyümüştü ancak ne zaman ki olaylara babasının gözünden baktı, onun hatıra defterini okudu, işte o zaman acımayı öğrenmişti. Kitabı okurken Zehra öğretmenin bu kadar önyargılı olmasına şaşırılmış ama sonra kendime dönüp baktığımda benimde bazı konularda yanlış düşünsem bile değiştiremediğim düşüncelerim olduğunu fark ettim. Aslında ben de çoğu konuda önyargılıymışım ve Öğretmen Zehra kadar olmasa da bazen acıma duygumdan

yararlanamıyordum. Bu kitabı okuyana kadar düşüncelerimi, fikirlerimi yönetemediğimi düşünürdüm ama okuduktan sonra hayatımın çoğu yerinde sabit fikirlerimin ve yargılarımın verdiğim kararlarda, izlediğim dizi ve filmlerde, okuduğum kitaplarda ve hatta dinlemek için seçtiğim şarkılarda bile benden önce hareket ettiklerini anladım. Ben bu kitabı geçen sene okuyup bitirmiştım yani biraz önce bahsettiğim ben bir yıl önceki bendim. Gelişen olayları ben değil kalıplaşmış tutumlarım yönetiyordu. Şimdi ise durum yöneticisi görevini ben üstleniyorum. Daha serbest hareket edebiliyorum, bir olaya sadece tek bir açıdan değil birçok yönden bakabiliyorum, yeni ve benden çok farklı olan insanlarla tanışma olanağı sağladım kendime. Hiç ilgimi çekmeyen konularda bilgi sahibi olabildim, konuşurken kullandığım kelimeler değişti, okuduğum kitaplar izlediğim içerikler farklılaştı. Artık sabit fikirlerinden arınmış, yaptığı ve yapacağı hareketleri kendi seçen, kontrol eden bir ben var.

Okurken herkesin kendinden küçük de olsa bir parça bulabileceği, bağ kurabileceği veya kendindeki eksiklikleri bulabileceği ve kendine yeni değerler katabileceği bir kitap "Acımak". Peki sizin sabit yargı ve düşünceleriniz sizden önce harekete geçiyor mu? Haydi, bunu biraz düşünelim...

Bakmak ve Görmek: Algı ve Manipülasyon İlişkisi

Gözlerimizle çevremizi süzeriz, nesnelere bakarız. Ancak bakmak, sadece görmekten çok daha fazlasını ifade eder. Görmek, sadece fiziksel bir eylemdir; nesnelere yüzüne odaklanır, dışsal detayları algılar. Bakmak ise derinlik arar, ötesindeki anlamı keşfeder ve zihinsel bir bağlam kurar. Bu iki eylem arasındaki ince çizgi, insan deneyimini zenginleştiren bir ilişkiyi ortaya koyar.

Gözlerimiz, çevremizdeki dünyayı algılamak için bize eşsiz bir deneyim sunar. Ancak, bu algı sürecindeki iki temel kavram, "bakmak" ve "görmek" arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. Bu kavramlar, sadece nesnelere algılamakla kalmaz, aynı zamanda zihinsel dünyamızda derinleşen bir ilişkiyi de ifade eder.

Görmek, sadece gözlerin işlevi olarak düşünülebilir. Ancak bakmak bir eylem değil, bir süreçtir. Bakmak sadece dış dünyayı algılamakla kalmaz, aynı zamanda içsel bir keşif yolculuğunu başlatır. Bir resme baktığımızda, sadece renkleri ve şekilleri görmeyiz. Bakmak; öteye geçmek,

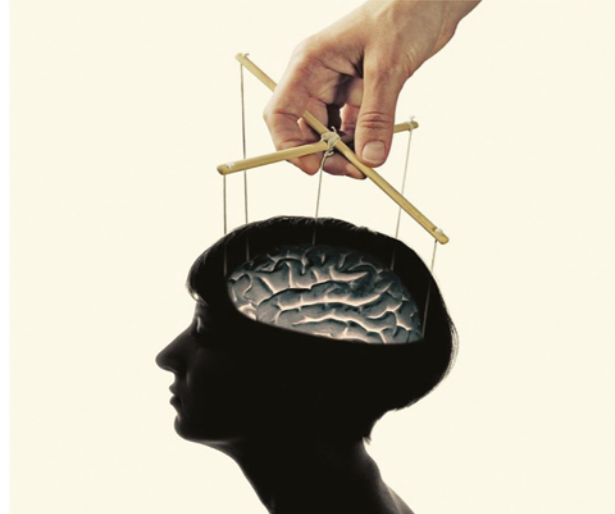
resmi yapanın duygularını anlamak ve eserin derinliklerine inmek demektir. Görmek sadece yüzeyi kavramak, bakmak ise zihinsel bir bağlam kurmaktır.

Bir başka açıdan bakmak, empati kurmaktır. İnsanlar arasında kurulan bağlar, sadece fiziksel varlıkları görmekle değil, aynı zamanda derinlemesine bakmakla oluşur. Başkalarının yaşadığı duyguları anlamak için sadece görmek yetmez, bakmak gerekir. Empati, bakmanın bir ürünüdür; çünkü sadece yüzeyde kalmak, insan ilişkilerini yüzeysel ve anlamsız kılar.

Teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde, görmek ve bakmak arasındaki farkı anlamak daha da önemlidir. Bir fotoğrafı çekmek ve paylaşmak, sadece görmekle ilgilidir. Ancak, o fotoğrafın arkasındaki hikayeyi anlamak, detaylara dikkat etmek ve içsel bir bağlam kurmak, bakmanın gücünü ortaya çıkarır. Sosyal medya çağında, birçok insan sadece görmekle yetinirken, bakmanın derinliğiyle yaşamak daha anlamlı bir deneyim sunabilir.

Özellikle son yıllara bakarsak teknoloji ve yapay zeka ekseninde birçok alan, sektör olumlu ya da olumsuz süreçler tecrübe etti. İnsanlar bilgiye kolay ve konforlu ulaşabilirken bunun bir dezavantajı olarak da "bilgi kirliliği" yaşandı. Kısa sürede kitleler galeyana getirilebildi. Algılar üzerinde oynandı. Kitleler yanlış bilgi ile manipüle edilebildi. Özellikle medya sektörü, bu süreçleri artı ve eksi yönde etkiledi. Bilinçli insanlar manipülasyondan etkilenmezken bilinçsiz teknoloji tüketicileri bu süreçlerde zarara uğradı. Şuan hala medya ve habercilik sektörünün dünya üzerinde algı ve manipülasyon psikolojisini büyük ölçüde etkilediğini, suçluları masum gösterirken masumları suçladığını özellikle Gazze mücadelesinde görebiliyoruz.

Bizler de sizlerle bugün haberciliğin kalbindeki iki duayen isme bu konuyu sormak istedik. Algı ve manipülasyon psikolojisi kitleleri ve toplumları nasıl ve hangi ölçüde etkileyebilir, bunu gelin bir de işin uzmanlarından dinleyelim.

Serkan Kalemçiler ile Röportaj

Bu konuyu ilk olarak dijital haber dünyasında bir medya oluşumu sahibi Serkan Kalemçiler'e sorduk:

"Bakmak ve görmek ekseninde algı ve manipülasyon psikolojisi nasıl anlaşılabilir?"

Serkan Kalemçiler:

"Son zamanlarda Türkiye'de sosyal ve siyasi tehditleri yakından gördük ve derinden yaşadık. Ne yazık ki vatan hainlerinin yaptıkları en büyük kötülüklerden biri de algının, olgudan çok daha önem arz ettiği bir atmosferi hazırlamak olmuştur. Şöyle ki Türkiye'de olayların bir gerçeği bir de algısal boyutu vardır. Şayet algılanma biçimini düşünmeden salt doğrulardan hareket ederek olayı kotarabileceğinizi düşünüyorsanız büyük bir yanlış yaşayacağınız gerçektir. Maalesef doğruların da en az hormonlu ve sürekli geliştirilebilen yalanlar kadar süslü ve çekici yansıtılması gereklidir. Yani çekicilik yönünden yalanlar çok daha avantajlıdır.

Dolayısıyla özetlersek; bakmak ve görmek konusunda kişilerin yeterli olgunluğa erişmiş oldukları durumlarda algısal manipülasyonlar çok önem arz etmemektedir fakat bu durum o üst kitlede dahi sıkıntıya sebep olabilmektedir. Acıdır ki Türkiye'nin büyük çoğunluğu okumaktan uzak. (Araştırmalar da bunu gösteriyor.) İnsanların çoğu kulaktan dolma bilgilerle gününü geçiriyor, fısıltı gazetesi ya da paylaşımlarıyla malumat sahibi oluyor."

Serkan Bey'in de üzerinde durduğu gibi algı oluşturmak ve manipülatif haber ya da davranışlara maruz kalmak kaçınılmaz. Bizler bu durumlara karşı uyanık, araştırmacı ve görünenin altında yatan gerçeği sorgulayıcı olmalıyız.

Cengiz Er ile Röportaj

Şimdi ise habercilik alanında yıllarını geçirmiş bir gazeteci ile bu konuyu konuşmak istiyoruz: Gazeteci Cengiz Er. Türkiye'nin geçirdiği çalkantılı süreçlerde gerek haberci gerek yönetici gerekse gazeteci olarak yaşanan süreçlerin tam ortasında bulunmuş bir isim. Dolayısıyla bir haber yumağının içinde halka doğru haberi ulaştırmanın önemini de en iyi bilenlerden biri Sayın Er.

"Sayın Cengiz Er, haberlerin hızlı ve kolay yayıldığı dünyamızda 'Algı ve Manipülasyon Psikolojisi' nasıl bir öneme sahip?"

"Hiçbir şey aslında görüldüğü gibi değildir..."

Çok sık duyduğumuz bu önerme, tam da yaşadığımız bu teknoloji çağında zihinlerimizi daha fazla kurcalamaya başladı. Öncelikle son yıllarda sıkça önümüze çıkan 'Algı Operasyonu' kavramının nasıl zuhur ettiğine bakmamız lazım.

Algı Operasyonu ne demek?

Olayları ve gerçekleri olduğundan çok farklı yansıtarak kitleleri manipüle etmektir.

Yani toplumu hatta dünyayı kandırmak. Küresel ölçekte de son dönemde bunu sıkça görüyoruz. Bilimsel kılıfa sokulan büyük yalanlarla bütün dünya halklarını manipüle edip büyük yalanlara inandırmak...

Algı ve manipülasyon, kitlelere 'Hayırlı' deme şansı bırakmayan bir ustalıkla servis ediliyor.

Geçmişte istihbarat örgütlerinin yıllarca süren çalışmalarıyla, yazılı medya hatta basılı eserler üzerinden yürütülen algı ve manipülasyon faaliyetleri artık anlık olarak tedavüle sokulabiliyor.

Neden?

Çünkü ilerleyişi durdurulamayacak bir sosyal medya gerçeği ve yığınla dijital aygıt var.

Yapay zeka ile beslenen kodlar ve algoritmalar var. Baş edilmesi neredeyse imkansız hale gelen bu yalan fabrikalarını

kuranlar ve sürekli üretim yapanlar, büyük çıkar gruplarının hizmetinde çalışıyorlar. Dünyayı yöneten güçler, geleceği önceden planlayan aktörler, acımasız rekabetin döndüğü küresel dev şirketler, yerelde oluşan çıkar grupları, siyaset mekanizması...

Algı ve manipülasyon mekanizmasının yığınla aktörü var. Kitlelerin sosyal medya üzerinden kolayca manipüle edilebileceğini fark eden bireyler de kendi algı mekanizmalarını oluşturabiliyor artık. Youtube, Meta (Instagram, Facebook, X) gibi küresel mecralar üzerinden herkesin kendi medyasını ve algı makinesini kurup işletebildiği, takipçileri üzerinden para ve itibar devşirebildiği bir dünya inşa edilmiş durumda.

Marshall Mc Luhan'ın yıllar önce ortaya attığı "İletişim aracı mesajın ta kendisidir ve dünya bir gün küresel bir köye dönüşecek." kehaneti beklendiğinden daha çabuk gerçeğe dönüştü.

Bu toplu algı canavarlarına karşı hakikati fark etmek git gide zorlaşıyor ve dünya, gerçeği örten büyük yalanlarla dolu bir küre haline geliyor.

Algı ve manipülasyona karşı oluşturulan dezenformasyonla mücadele mekanizmalarına daha fazla ihtiyaç duyulan bir dönemden geçiyoruz."

Görüldüğü üzere "Algı ve Manipülasyon Psikolojisi" alanında özellikle medyada gizli ya da aşıkarak çok fazla propaganda görülüyor. Bu sayede medyanın bilgi akışını kontrol etme, duygusal tepkileri yönlendirme ve toplumsal algıları şekillendirme potansiyeline sahip olduğu da söylenebilir. Bu da toplumlar üzerinde derin etkiler bırakabilir. Bu etkiler bazen olumlu bir değişimi teşvik ederken, bazen de yanıltıcı veya zararlı olabilir. Toplum olarak bilinçlenmek, algı ve manipülasyonun farkında olmak, eleştirel düşünce geliştirmek ve medya içeriğine karşı dikkatli olmak bu psikolojik etkileşimlere karşı direnci artırabilir ve sağlıklı toplumsal dinamikleri destekleyebilir.

Benzersiz Bir Sığınma: "Ashab-ı Kef"

Kuran-ı Kerim'de iman- ahlak esasları, kurallar, yaşayışlar ve ölüm ötesi gibi kavramlar kıssalar aracılığı ile bizlere anlatılmıştır. Bu kıssalar, anlatılanlar itibarıyla birçok mesajı da içerir. Bizler bu kıssaları yaşamış ve öğüt alınması gereken hükümler olarak görmeliyiz. Bugün burada Kuran kıssalarından çarpıcı bir örnek olan "Ashab-ı Kef" i inceleyeceğiz.

geleceğini anlarlar, mağaranın bulunduğu yere bir mescit yapmaya karar verirler. Kur'an-ı Kerim Ashâb-ı Kef 'in sayısı hakkında ihtilâf olduğunu bildirmekte, köpekleriyle beraber dört veya altı olduklarına dair tahminleri "karanlığa taş atma" diye nitelendirmektedir (el-Kehf 18/22). "Yedi kişiydiler, sekizincisi köpekleri idi" diyenler hakkında aynı ifade kullanılmadığına göre bu görüşün gerçeğe daha yakın olduğu düşünülmüşse de onların sayısını Allah'ın bileceğini belirten ayet-i kerîme, bu konuda fikir yürütmenin bir sonuç vermeyeceğini ortaya koymaktadır.

Kur'an'da mağaranın yeri bildirilmemekte, ancak konumunun kuzey-güney istikametinde olduğu belirtilmektedir (el-Kehf 18/17). Olayın ne zaman vuku bulduğu ve gençlerin adları hakkında da bilgi verilmemektedir. Hadis kaynaklarında zikredilmeyen Ashâb-ı Kef kıssası, tarih ve tefsir kitaplarında çeşitli rivayetler şeklinde geniş olarak nakledilmekte olup bu rivayetler ana hatlarıyla Hristiyan kaynaklarındaki tasvirlerle uymaktadır. Ashâb-ı Kef 'in isimleri ise dokuz kişi olarak Hristiyan kaynaklarında olduğu gibi farklı şekilde nakledilmekte (bk. Taberî, Câmi'ü'l-beyân, XV, 133, 146) köpeklerine de "Kitmir" adı verilmektedir.

Mağarada "bir gün kadar" uyduklarını sanan gençler, içlerinden birini gümüş bir para vererek yiyecek almak üzere şehre gönderirler. Böylece onların durumuna muttali olanlar Allah'ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin mutlaka

Ashâb-ı Kef 'in Hz. İsa'dan önce mi yoksa sonra mı yaşadığı, dolayısıyla hangi dine mensup olduğu konusunda da bir açıklık yoktur. Kehf suresinin nüzül sebebi ile ilgili rivayete göre, Medine Yahudileri, Kureyş müşrikleri tarafından akıl danışmak üzere kendilerine gönderilen Nadr b. Hâris ile Ukbe b. Muayt'a, üç şeyi Peygamber'e sormalarını tavsiye ederler; eğer bilirse gerçek peygamber olduğunu, aksi halde

peygamber olmadığını söylerler. Medine Yahudilerinin Peygamber'e sorulmasını istedikleri ilk soru Ashâb-ı Kef'le ilgilidir. Bu sebeple onların Hz. İsa'dan önce yaşadıkları ileri sürülmüştür. Nitekim Ebü'l-Hasan el-Mâverdi bu gençlerin Hz. İsa'dan önce yaşadıklarını söylemektedir (A'lâmü'n-nübüvve, s. 36).

Sonuç olarak Ashab-ı Kef kıssasının Kuran-ı Kerim'de kısa anlatılmasının hikmeti; gençlerin kaç kişi oldukları, nerede yaşadıkları ve ne zaman yaşadıkları gibi detaylara takılmak yerine asıl anlatılmak istenenin anlaşılmasıdır. Bu gençler nasıl ve nerede yaşadı? Kaç kişiydi? Ne giyorlardı? ... Ne fark eder? Bu ve benzeri sorular bizi asıl amacımızdan ayırabilir. Asolan ayetin ne dediğine, bize hangi mesajı sunduğuna bakmaktır. İman ve inanç noktasında zulme boyun eğmeyen, inandıklarını yaşamları pahasına koruyan bu gençleri bir örnek olarak yaşamımıza aktarmalıyız. Allah'ın dinini, iman ve inancımızı elimizden gelenin en iyisiyle korumamız ve bu yolda mücadele etmemiz hiçbir zaman karşılıksız kalmayacaktır. Denedik ama olmadı mı? Bu bizi yıldırılmamalıdır. Tıpkı bu korunan gençler gibi tekrar ve tekrar inandığımız yolda ilerleyebilmeliyiz. Kıssada anlatılan gençler, onlara yapılan zulme boyun eğmek yerine "Daha iyi ne yapabiliriz?" i bulmak üzere bu mağaraya sığınmışlardı. Sonrasında onlar için yeni bir hayat başladı ve tüm insanlığa kıyamete kadar yol gösterecek bir rehber olmuşlardı.

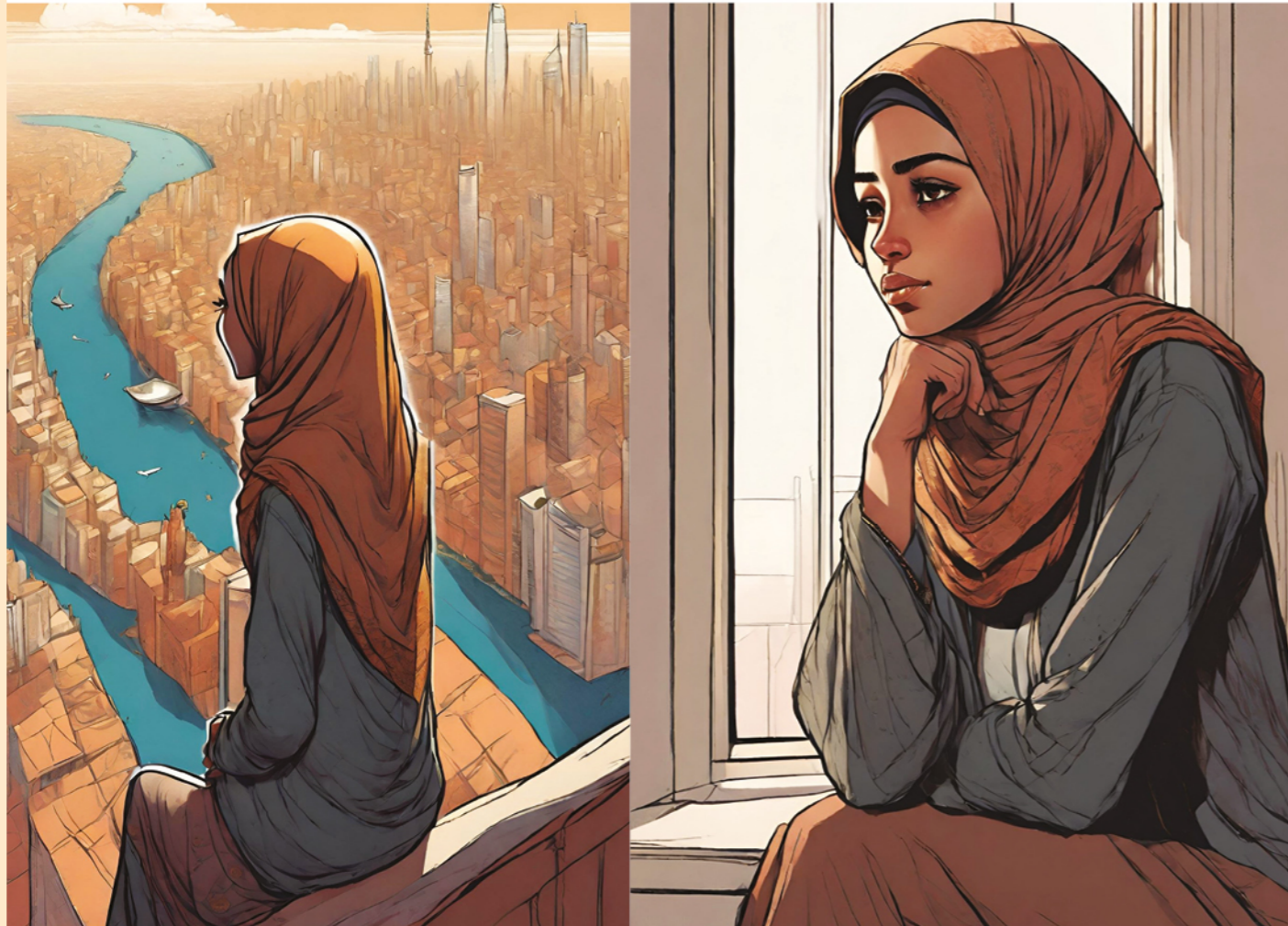
Gördüğümüz Kadar Mı?

Kimin nasıl bir hayat ya da hayatlar yaşadığını bilemezsiniz. Gözünüze siyah görünen içinde renkler barındırabilir. Gözünüzün gördüğü hiçbir zaman "her şey" değildir, belki de hiçbir şeydir. Size degen gözler iki dakika önce ne yaşadığınızı bilemez. Fısıldanan sözleri duymaz. Geçmişinizi bilmez. O anınızı bile bilemez. Siz de öyle. Herkes, herkesin aklında ve düşüncelerinde gördüğü kadardır. Bir yargı çerçevesinde aldığı kararlar kadardır, çizdiği sınırlar kadar. Kimse bilmez derken kastedilen kimselerdir, bir kimse, başka bir kimse... Kim olduğunu bilmediğiniz her kimse, sizi de bilmez. Kolay bir denklem değil. Hatta kafanız karışmış olabilir bu denklemle. Çünkü bu matematik ya da yazılı bir gerçek değil.

Herkesin, her kesimin anlamasını bekleyemem. Öyle ki bir cümle geride bahsettiklerimi bile her insan kavrayamaz. Sadece düşünenler. Sadece aşınalar...

Bakışlarla gözleri buluşanlar,
Ezelerde ruhu karşılaşanlar,
Düşünceyi yoldaş sayanlar,
Bin bir cefayla dersini alanlar,
Sınırları unutmayıp
Aynı hatayı bir daha yapmayacak insanlar...

Her gün bir yerlerden göçüp her gün yeni bir yere konacak ama mutlaka sonsuzlukta buluşacaklar.

Zorlu Dünya Koşullarında "İnsan" Kalmak

"Zorlu koşullarda hayatta kalmak" kavramını çok duymuşsunuzdur. Hatta hepimiz ıssız bir adaya düşsek yanımıza neleri alabileceğimizi - ki bu milyonda bir ihtimal dahi olsa- biliyoruz. Hiç düşündük mü? Zorlu dünya koşullarında insan kalmak ne demek?

Budünyada herkesi "insan" olarak tanımlıyoruz, peki sizce bu doğru bir varsayım mı? Veya ne kadar doğru bir varsayım? Gelin biraz konuşalım. Bir insana "İnsan kavramını tanımlar mısınız?" desek eminim ki, birçokları biyolojik "insan" tanımını yapar. Doğmak, büyümek, yaşamak ve ölmek... Sevgili okurlar, tüm bunlar bizi insan yapar mı? Bizi insan yapan başlıca etmenler buyusa diğer canlılardan ayrılabilir miyiz?

Bizler hissederek, düşünerek diğer varlıklardan ayrılırız. Bir başkasının acısını hissedebilmek insan olmanın bir gereği, insan olmanın ise görevidir. Ben Müslüman olarak diğer Müslümanın kardeşi ilan edildim. O halde kardeş olarak kardeşimin göz yaşını aktığında benim de yüreğime bir kor düşmeli, onun canı yandığında benim de rahatım bozulmalı. Ben bu zulme tüm varlığımla karşıyım diye haykırırken aksiyon da alabilmeliyim. Herkes zulme destek olsa da ben tek bırakılsam yanlış gidişata "Dur!" diyebilme cesaretini gösterebilmeliyim. Dünyevileştirmeye çalışılan ruhumu beslemeliyim. Çünkü ruhum gibi bedenim de mükemmel yaratıldı. O halde bizler yok olup gitmeye mahkum olabilir miyiz? Necip Fazıl'ın Bir Adam Yaratmak adlı piyesinde kahraman: " Ben ölemem, sadece toprak olmak

için yaratılmadım!" demişti. Biz ne pahasına olursa olsun asırlardır o veya bu sebeple esir edilmek istenen ruhumuzu korumalıyız. Çünkü insanı insan yapan hiç ölmeyecek olan ruhudur ve o ruh bazen acı duyabildiği için bizi diğer canlılardan ayırır. Geçtiğimiz ekim ayında başlayan İsrail ve Filistin arasında şuan hala sürdürülen savaşta "insan" olarak tanımladığımız herkes gerçekten insanlık görevini yerine getiriyor mu? Maalesef kocaman bir hayır. Bu zulme sessiz kalan büyük bir kesim var ki bu kesim bence insanlık sıfatını üstlenmemeli. Bu zulme, bu şiddete sessiz kalmak demek insanlık namına saygısızlık olarak başlatılmış bu soykırıma göz yummak demektir.

Peki, bu süreçte değişen dünya koşullarında "insan" nasıl kalırız?

Yapılan soykırıma sessiz kalıp insanlıktan uzaklaşmak mı?

Yoksa çıktığınca, olabildiğince oradaki masum insanların seslerini duyurmak için çabalamak mı?

Oradaki insanları her geçen gün müthiş bir iç sıkıntısı boğuyor. Bizim hayal ederken ürttüğümüz olayları küçücük bedenler yaşıyor. Ama bu akıl sınırlarını zorlayan zulüm, tüm dünyaya yeni bir ışık da yakıyor. İmanın ve inancın bir insanı nasıl çekici bir güç ile sardığını görmek bizi de diriltti diye düşünüyorum. Kim haklı, kim haksız; kim insan, kim bu sıfattan kendini çıkarmış artık çok net görüyoruz. Zorlu koşullarda insan kalabilmek... İşte bütün mesele bu!

Şimdi Yeni Şeyler Söylemek Lazım

"Her yerde olmak gibi bir duan varsa gönüllere gir. Çünkü sevenler, sevdiklerini gönüllerinde taşırlar." diyen Mevlana belki de Mesnevi'yi yazarken gönüllerimizde ona ve eserlerine dair bu kadar büyük bir sevgi taşıyacağımızı bilmiyordu. Fakat biz, şüphesiz onun yolunda olmak için çaba gösteriyor; geceyi gördüğümüzde kusurları örtmeyi, denizi düşündüğümüzde hoşgörölü olmayı kendimize telkin etmeye çalışmalıyız. Gerçek adı Celaleddin, tam adı Mevlana Celaleddin Rumi olan bu İslam bilginine fazlasıyla değer veriyor; onun yolundan ilerliyoruz.

Konya'nın önemli simgelerinden Mevlana, sadece Konya'da değil dünyada tanınan bir İslam alimi oldu. Amerika'da en popüler şair unvanına layık görüldü. Mesnevi başta olmak üzere: Divanı Kebir, Mektubat, Fihi Ma Fih, Mecalis-i Seb'a adlı birçok eseri olan Mevlana'nın en bilinen eseri Mesnevi, 26 dile çevrilip dillere destan bir kılavuz oldu.

Büyük İslam alimleri, buldukları zamanda

yaşayan insanların ihtiyaçları doğrultusunda dine ışık tutan eserler yazarlar. Hz. Mevlana'nın bulunduğu zamanda, insanların dini daha çok tasavvufi usullerle izah etme ihtiyacı olmuştur. Eserlerinde hakikatleri bu dille izah etmişlerdir. Mesnevi ise geçmişi yaşatanlardan, geleceği yönetenlerden ve bunu kısa hikâyelerle yapabilen nadide kitaplardandır. Değeri çoktur. Ben de bu vesileyle size Mesnevi'yi anlatmak istiyorum.

Mesnevi'yi Mevlânâ, altı ciltte yazmıştır. Tasavvufi fikir ve düşüncelerini, birbirine eklenmiş hikâyeler hâlinde anlatmaktadır. Mesnevi, her beyiti kendi arasında kafiyeli, iki beyitten binlercesine kadar uzanan bir nazım şeklidir. Mesnevi, ismini yazıldığı nazım şeklinden alır. Kimisine göre ismi Mesnevi'nin kelime manası olan, ikiye katlamaktan gelir. Tasavvufta bütün varlıklar çift çift baş gösterir. Işık- karanlık ikilemesi gibi. (Çünkü her şey zıddıyla bilinir.) Mevlana'nın da tasavvuf anlayışı zıtlıklar üzerine kurulmuştur. Mevlana, çirkini güzeli yarattığı için de sever ve hepsini

Allah'ın nimeti olarak görür. Birçok araştırmacı da buradan hareketle eserinin adının Mesnevi olduğuna hükmeder. Mesnevi'nin tek bir ismi yoktur. Rumi Mesnevi'ye, Keşşâfû'l-Kur'ân, Fıkh-ı Ekber, Saykalü'l-Ervâh ve Hüsâmînâme gibi isimler vermiştir. Bu da araştırmacıların Mevlana'nın tasavvuf anlayışından ötürü eserine Mesnevi adını verdiğini kanıtlar niteliktedir. Farklı tarihler dikkate alınarak Mesnevi'nin yazımının sekiz- on yıl sürdüğü ve 666 tarihinde sona erdiği söylenebilir.

Mevlânâ, Mesnevi'nin lafız, vezin, şiir ve hikâyeden ibaret olmadığını; asilamacın mananın muhataba ulaştırılması olduğunu söyleyerek surete takılıp kalınmaması için uyarılarda bulunmuştur. Surete takılanların manadan nasip alamayacağını, manadan nasip alanların ise bunu suret vasıtasıyla gerçekleştirdiğini belirtmiştir. İçinde 25 binden fazla beyitin bulunduğu Mesnevi'de Mevlânâ, her cildin başına yazdığı ön sözlerde eserin konu ve muhtevasını genel anlamda ortaya koymuştur. Misal, I. cildin ön sözünün ilk cümlesi olan "Mesnevi, dinin usulünün usulüdür." cümlesi Mesnevi'nin asıl konusunun din ve dinin üç temel dayanağı olan amel, hâl ve hakikat olduğunu göstermiştir. Bu kısa cümle ile aslında bütün Mesnevi'yi bize anlatmıştır Rumi. Tabi Mesnevi'deki hikâyelerin hepsi bir mücevherat değerinde olmakla birlikte dışı altın kaplı olduğu için çoktan paha biçilemez olduğunu anladığınız, içine baktığınızda elmasları fark edeceğiniz müthiş bir hazine-i mektubattır. Mevlana'nın Mesnevi'ye gizlediği hakikatleri ortaya çıkarmak için şu kıssaya göz atmalıyız:

?

Bu hikayede aslında birçok olayın aynı gibi gözükebileceğini fakat her zaman aynı sonuçların olamayacağını göstermek istemiş Hz. Mevlana. Mesnevi'yi okurken karşılaştığım bu hikaye benim en sevdiğim arasında oldu.

Mesnevi, benzersiz daha birçok hikâyelerle dolu. Peki siz... Siz en çok hangi hikâyeyi sevdiniz?

Bakkal ile Papağanı:

Bir bakkalla onun bir papağanı vardı. Güzel sesli, yeşil renkli, konuşkan bir papağandı. Dükkânda oraya bekçilik eder, bütün tacirlerle şakalaşır. İnsan gibi konuşurdu. Papağan ötmeye de ustaydı.

Bir gün bakkal sahibi evine gitmişti. Papağan dükkânı gözetliyordu. Ansızın fare tutmak için bir kedi, dükkâna sızdı. Papağan can korkusundan dükkânın baş köşesinden atıldı, bir tarafa kaçtı; gülyacağı şişesini de döktü. Efendisi evden çıkageldi; dükkânında, efendiler gibi huzur içinde oturdu. Gördü ki dükkân yağa batmış, elbisesi de yağ içinde. Papağanın başına vurdu, bu vuruş yüzünden papağan kel oldu. Papağan birkaç gün söz söylemez oldu, bakkal pişmanlıktan ah çekti. Sakalını yoldu: "Yazık! Nimet güneşim bulut altına girdi! Keşke elim kırılırdı da o tatlı dilli papağanıma vurmasaydım" diye yakındı fakat boşunaydı. Papağan kel başıyla, sessiz sedasız sinmiş bir vaziyette oturuyordu. Kuşu yine dile gelsin diye her yoksula hediyeler veriyordu. Üç gün üç gece şaşkın, üzgün, ümitsizce dükkânında oturduktan sonra olur da dile gelir diye türlü türlü acayip ve garip sesler çıkarak onu neşelendirmeye çalıştıysa da bir fayda sağlayamadı. O sırada oradan başı saçsız, çıplak kafalı bir derviş geçiyordu. Papağan birdenbire dile geldi, akıllılar gibi dervişe bağırıp: "Hey derviş, dedi. Nasıl oldu da kel oldun, keller arasına katıldın? Yoksa sen de mi şişeden yağ döktün?" Onun bu kıyasına halkın güleceği geldi. Çünkü o hırka sahibini (dervişlere böyle seslenilirdi), kendisi gibi sanmıştı. Papağanın, kendisini dervişle kıyas etmesi kendi bilgi ve tecrübesiyle sınırlıdır. Derviş, bağlı olduğu tarikat ve meşrep gereği o halde (başı traşlı) gezmekteydi. Bunu bilmeyen papağanın yaptığı değerlendirme, insanların kendisine gülmesine sebep olmuştu. Sen temiz kişilerin işini kendinle karıştırma. Bütün dünya bu yüzden yoldan çıktı. Hak abdallarından pek az kişi haberdar oldu. Peygamberlerle eşitliğe/denkliğe kalkıştılar, velileri de kendileri gibi sandılar.

Yaşama Zevkinin Temeli

İnsan yaşamı hep dinamiktir. Kişi hem kendiyile hem de yaşadığı dünya hayatıyla hep mücadele ve sistemli bir karar verme aşamasındadır. Her zaman en iyisini, en güzelini ve kolayını tercih etme, isteme eğilimindedir.

Genellikle başımıza gelen kötü bir olaydan dolayı çok üzülür, hayal kırıklığına uğranır. Ancak bazı insanlar bu durumlara karşı gösterebileceği en iyi tutumu sergileyip, olaylara iyi yönünden bakarlar. Franz Kafka'nın bu sözü bence hayatımızı daha keyifli yaşamamıza katkısı olan bir pencere: "Arabalara ne kadar fazla at koşarsan işler o kadar hızlı gider. Temel taşlarından birini yerinden sökmeyiz, bu imkansızdır. Ancak kayışların kopması yolculuğu yüksüz ve neşeli bir hale sokar." Son cümle bence kötü olaylara bakış açımızı ve düşüncelerimizi değiştirebilir. Zaten kişi böyle tatsız, sıkıntılı durumlara karşı düşünce biçimini iyileştirebilirse yaşamının zevkini ve mutluluğunu tadacaktır. Tabi ki bu tek başına yeterli değildir ancak çok önemli bir faktördür.

Hayata ve yaşama yüklediğimiz anlamlarda, psikolojik durum da fazlaca rol oynuyor. Kişi doğru ve sağlıklı bakış açısıyla ancak bir yere kadar gidebilir, bir zamandan sonra şikayet etmeye başlayacaktır. Ayrıca bir de sağlık meseleleri var. Kişi sağlıklı olursa bu durumdan kaynaklı iyiden ziyade daha çok kötü düşünmeye yönelecektir. Yani bakış açımız, sağlığımızın himayesi altındadır. Tüm bu etkenlere ek ben bir faktör daha eklemek istiyorum: Mücadeleci olmak. Kişinin kendisi mücadeleci ve çözüm odaklı olursa hoş olmayan durumlarda akıllıca çözümler bulup, zihnini rahatlatılabilir. Hayat zaten bizlere çok güzel bir mücadele ortamı sunuyor. İnsan savaşmayı öğrenirse ruhsal ve bedensel sağlığını koruyabilirse hayattan zevk alır, üretken olur, kendini sever, insanlığa hizmet etmek, insanlığı geliştirmek ister. Mesela Gonçarov'un yazdığı Oblomov adlı eserde, Oblomov karakterinin ne kadar tembel, kolay pes eden ve mücadeleyi sevmeyen bir

kişiliğe sahip olduğunu görüyoruz. Oblomov, zengin ve huzur içinde büyümesine rağmen küçüklüğünde gördüğü yetiştirilme tarzı -bir elini sıcak sudan soğuk suya sokmuyorlardı- onu büyüdüğünde bu hale getirmiştir. Oblomov, karar verme konusunda sürekli bir içsel çatışma yaşar. Bir şeyi yapma kararı aldığı anda bile, bu kararını sürekli erteleyerek harekete geçmekte zorlanır. Hayatını şekillendiremez. Yani zenginlik tutarlı ve sistemli bir şekilde yönetilmelidir yoksa Oblomov gibi insanların toplum içindeki nüfusu artar.

Demem o ki hayat zevki başta sağlık olmak üzere mücadeleci bir ruha, doğru ve sağlıklı bir bakış açısına, içinde bulunduğumuz durumu ve eğer ekonomik durumumuz iyiye bunları sistemli bir şekilde yönetmeye dayanır.

Bir Bahçenin Ortasında

Kaderimizi bilemiyoruz, tahmin edemiyoruz. Bir gün gülüyor ertesi gün ağlıyoruz, ya da ağlamak istiyoruz. Yaratıcıya değil belki ama yaratılanlara kızıyoruz, hayatın zorlukları karşımıza çıktığında isyan ediyor ve yakınıyoruz. Komplike bir döngüde ruhanımızla yaşamaya çalışıyor ve savaşıyoruz. Her ne kadar karamsarlık var olsa da zihnimde mücadeleci bir ruhla yaşamaya çalışıyorum ben de, herkes gibi. Böylesine bir ruh bazen kendimi kendime çeliştirse de bir nevi dengeyi yakalıyorum sanırım. Mücadeleci olmak kendine bile cephe almış yeni öğreniyorum. Yaşadığım için her an bir şey deneyimliyorum. Aslında yaşadıkça var oluyorum, mücadeleci ruhumun ortaya çıkardığı bir şey daha bu. İyi ya da kötü, kolay ya da zor fark etmez. Nefes almamın bir anlamı

oluyor, yaşamak bir amaç oluyor.

İnsan hep bir çıkış arıyor. Çoğu kimseler bunun ölüm olduğuna inanıyor. Bir noktada haklılar belki ama birdenbire atıldığımız bu dünyayı, bu hayatı üstün körü tanıyorlar bence. Hayatın akışında çoğu şeyi fark etmiyorlar. Her çıkışın bir girişin başında olduğunu, her başlangıcın, bir sonun ardında olduğunu bilmiyorlar, ya da bilmek istemiyorlar. Mücadeleci bir ruh size farkındalık da kazandırıyor. Yine de en nihayetinde emin olarak "!" diyemiyorum sizlere. Çünkü hâlâ tam manasıyla yaşadığımı, yaşayabildiğimi düşünmüyorum. Ama yaşamaya değer mi dersiniz size şunu söyleyebilirim ki, bir bahçenin ortasında uyandığımda çiçekleri incelemeyen toprağın altına girmek isteyeceğimi sanmıyorum.

Yeni Baştan

Bazen kendini büyülü bir masalın içinde zannedirdi. Öylesine dingin, öylesine mutlu... Bu yaşına kadar hiçbir şey için zorlanmamıştı. İsteddiği her şey ya yanı başındaydı ya da ona gelmek üzere. "Peki..." diye düşündü. "Neden onca güzel şeyin sahibi bendim?"

Uzulca oturduğu sandalyede doğruldu. Belinin ağrımış olduğunu yeni fark etmişti. Gözlerini ovuşturarak başını kaldırdı ve saate baktı. Yazı masasının başına oturmalı epey olmuştu. Kalemını parmakları arasında düşünceli düşünceli gezdirdi. Yazısına bir nokta koydu...

Yasir, sandalyesinde düşünceli bir şekilde otururken odasının sessizliği etrafını sarmıştı. Belindeki ağrıyı hafifçe masaj yaparak dindirdi ve odasında bulunan rafın üstündeki tozlu bir kitabı alarak incelemeye başladı. Kitabın kapağını açtığı anda, sayfalarının sararmış olduğunu fark

etti. İçindeki hikayeler yıllar önce yazılmış gibiydi.

Yasir, gözlerini kitabın sayfalarına daldırdı. İlk hikaye, kendisini gizemli bir ormanda bulan bir karakterin maceralarını anlatıyordu. Okudukça kendi hayatını bu hikayeye benzetti. Kendi büyülü ormanında dolaşan, istediği her şeyin yanı başında olduğuna inanan biri olarak bu hikayede bir çeşit rehberlik buldu. Birkaç saat boyunca kitabın içinde kayboldu, hikayeleri keşfetti. Her bir hikaye, farklı dünyaları ve maceraları anlatıyordu. Ancak en çok etkilendiği hikaye, bir kahramanın zorluklarla dolu bir yolculuk sonunda kendini bulduğu ve gerçek mutluluğu keşfettiği hikayeydi. Yasir, kendi hayatını ve bu hikayeyi bir araya getirmeye başladı. Yavaşça kalemını tekrar kağıda götürdü ve yazmaya başladı: "Belki de hayatım, bir masalın içinde geçen bir hikaye gibi görünüyor

olabilir ama bu masalın içinde benim de bir rolüm var. Belki de gerçek mutluluğu sadece zorluklarla karşılaştığımızda, kendi sınırlarımızı aştığımızda ve gerçek kendimizi bulduğumuzda keşfedebiliriz.

Karakterimiz, kendi hikayesini yazmaya devam etti bu sefer kendi gerçek macerasını anlatarak. Zorlukların ve belirsizliklerin içinde nasıl büyüdüğünü ve kendini nasıl bulduğunu aktardı. Belki de hayatının masalı artık sadece izleyici değil, katıldığı bir serüvendi.

Bir sonraki sayfaya geçti ve yeni bir hikaye başladı: "Ve işte o gün, karakterimiz gerçek mutluluğu aramaya başladı..."

Yasir'in yazdığı hikaye, karakterinin gerçek mutluluğu arayışını anlatan güzel bir macera olarak devam etti. Karakteri, birçok zorlukla karşılaştı. Bazen hayal kırıklığına uğradı ancak asla pes etmedi. Bu arayış, onun içindeki gücü ve azmi ortaya çıkardı. Karakterimiz farklı insanlarla tanıştı, yeni yerler keşfetti ve birçok deneyim kazandı. Her bir deneyim, onun daha da olgunlaşmasına ve gerçek mutluluğun ne olduğunu daha iyi anlamasına yardımcı oldu. Yolda karşılaştığı insanlarla kurduğu bağlar, onun için çok değerli oldu ve ona hayatın en önemli zenginliklerinin insan ilişkileri olduğunu öğretti. Zorlu anlarında bile umutsuzluğa kapılmadan ilerlemeye devam etti. Kendini keşfetmek, kendi sınırlarını aşmak ve gerçek mutluluğu bulmak için kararlıydı. Bu arayış sırasında sadece dış dünyayı değil, aynı zamanda kendi iç dünyasını da keşfetti. Kendine olan inancı arttı. Sonunda karakterimiz gerçek mutluluğun dışsal başarılar veya maddi zenginliklerle ölçülemeyecek kadar derin bir duygu olduğunu fark etti. Mutluluk, hayatta anlam ve amaç bulmaktan, sevdikleriyle güzel anılar biriktirmekten ve iç huzurdan kaynaklanıyordu.

Yasir hikayeyi tamamladığında, kendi hayatının da bir hikaye olduğunu ve mutluluğu kendi içinde bulabileceğini fark etti. Artık gerçek mutluluğun zorluklarla dolu bir yolculuk sonunda kendini bulduğunda ve iç huzurunu keşfettiğinde gerçekleşeceğini biliyordu. Son cümleyi yazdığı anda gülümsedi ve düşünceli bir şekilde kitabın kapağını kapattı. Kendi hikayesini yazmaya devam edeceğini biliyordu ve bu hikayenin en güzel bölümünün hâlâ yazılmadığını düşündü.

ŞİİR KÖŞESİ

Karanfil

Hayattayım, mutsuz ve yaşlı.
Sağım, kırık ve paslı.
Duruyorum, yalnız ve suskun.
İzliyorum, kayıp giden hayatı.

Önümde notlar ve yabancılar.
Elimde kalpler ve şarkılar.
Duruyorum, yalnız ve suskun.
İzliyorum, kayıp giden hayatı.

Geçmişin hataları,
Şimdinin kabusları.
Uykumda beni avlar,
Bir cadının tırnakları.

Bazen bir koku, bazen bir ev.
Bazen bir kişi, bazen bir dev.
Yatağın altındaki el,
Duruyorum, korur beni o dev.

Önümde çakıllar ve keder.
Elimde tuttuğum karanfil.
Aynada masum bir çehre
Benden hatıra küçüklüğüme...

Bekler durur bir yabancı,
Yatağımın başında.
Ben saklanırken devden,
Korur beni o, elden.

Gözümü kapatır ve der;
Uyu... Suskun ve sessiz...
Elimdeki karanfil artık;
Solgun ve hissiz...

Gülsevde Karaçam 9B

Doç. Dr. Enis DOKO ile Röportaj

Zihin Labirentinde Felsefe: İnsanın Derinliklerine Yolculuk

• **Duru Şakar:** Hocam merhaba. Benim ilk sorum şöyle: Felsefe insan düşüncesini nasıl etkiler ve insan düşüncesiyle nasıl ilgilenir?

Felsefe benim kanaatimce iki açıdan insan düşüncesini etkiler: Birincisi düşünme biçimi olarak etkiler. Yani felsefeyle uğraştığınız zaman daha delile odaklı, daha dikkatli düşünen, anlık karar vermeyen bir bireye dönüşüyorsunuz. Dolayısıyla dikkatli düşünerek karar veriyorsunuz. Bir kere düşünme metotlarını öğrendiniz mi, bir de felsefeyle uğraştınız mı yan bazı getirileri oluyor. Mesela daha iyi yazmaya başlıyorsunuz. Bol okuyorsunuz, bol yazıyorsunuz. Yazma yeteneğiniz güçleniyor. İkinci olarak konuşma yeteneğiniz güçleniyor çünkü genellikle felsefe faaliyetinin bir kısmı konuşarak oluyor. Dolayısıyla felsefe başarılı bir şekilde konuşup kendini ifade etme yeteneği veriyor. Tabii eleştirel düşünme yeteneği veriyor. Bunlar felsefenin kazanımları. Size belli bir bilgi vermiyor, bir kazanım veriyor. Karakter kazanımı diyebiliriz. Tabii bu kazanımlar kişinin karakterine yansımaya başlıyor. Bir kere daha açık fikirli oluyorsunuz, daha toleranslı oluyorsunuz. İnsanları dinlemeyi öğreniyorsunuz, hatalı olabileceğinizi fark ediyorsunuz. Bunun sonucunda tabii daha alçak gönüllü oluyorsunuz. Dolayısıyla felsefenin kazanımlarının bir kısmı yetenek bir kısmı ahlakidir. Felsefede hayatın anlamıyla ilgili temel sorulara yönelirseniz felsefenin bu yanı hayatınızı zenginleştirebilir, yani daha bilinçli olarak hayatını yaşayan bir bireye dönüşebilirsiniz. Hayatı anlamlandırabilirsiniz. 21. yüzyıldaki insanların önemli bir sorunu anlam krizi. Yani para kazanıyorsunuz. Zengin olalım, çok güzel yemekler yiyelim, tatillere gidelim istiyorsunuz. Biraz daha yetişkin olduğunuzda fark edeceksiniz ki bunlar sizi mutlu etmiyor veya mutlu etmeye yeterli değil. Hayatınızda bir de anlam derinliği

luzum. Bunu bazı insanlar doğrudan doğruya dinden alabiliyorlar ki bu bence geçerli bir yöntem. İşte felsefe hayatı anlamlandırma noktasında da yardımcı olabiliyor. Eskiden Orta Çağ'da yaşıyor olsaydınız -kadınlar için bu geçerli değil ama erkekler için geçerli - dövüş sanatlarında uzman olmanız gerekiyor. Yani kılıç kullanmanız, kendinizi savunabiliyor olmanız gerekiyor. Şimdi 21. yüzyılda dövüş o kadar işinize yaramıyor. Peki ne işinize yarıyor? Entelektüel savunma sanatları. Felsefe sizi bu sanatlarla donatıyor. Daha iyi konuşmanızı, daha dikkatli düşünmenizi, daha dikkatli karar vermenizi sağlıyor ki bu tabii çağımız için en önemli yeteneklerden biri.

• **Duru Şakar:** Kişisel düşünce sürecimizde felsefi yaklaşımların rolü nedir?

Kişisel düşüncemizde felsefi yaklaşımların rolü var. Şöyle felsefeyle dikkatli düşünme yeteneği geliştiriyorsunuz ya bunu hayatınızdaki kararlara da uyguluyorsunuz.

Mesela basit bir soru soralım: Duygularımı kontrol etmem lazım mı, yoksa duygularımı ortadan kaldırmam mı lazım? Duygularımı nasıl regüle edebilirim? Yoksa içimden geldiği gibi mi yaşamalıyım? Şimdi bunlara cevap ararken belli bir felsefe ekolünü seçmeniz sizi yönlendirebilir. Batı'da şu anda "Stoacılık" yöntemi yaygın olmaya başladı. Stoacılık, "Neler benim kontrolüm altında, neler benim kontrolüm altında değil?" düşüncesidir. Mesela bugün yağmur yağıp yağmayacağı benim kontrolüm altında değil. Kaza olur, trafik çıkarsa benim kontrolüm altında değil. Dolayısıyla eğer olur da kaza olur ve işe gidemezsem bunun için canımı sıkmamalıyım. Çünkü yapabileceğim bir şey yoktu. Ne senin kontrolün altında? Senin kendi kararların. Nasıl bir hayat yaşadığın. Nasıl bir ahlaki yaşam yaşamayı istediğin. Hangi filme gitmek istediğin? Bunlar senin elinde olan şeyler. Tabii filme gidip gidemeyeceğini yine sen belirleyemiyorsun. Bu felsefi ekol bir çok insanı etkiliyor. Budizm yine Batı'da bayağı bir insanı etkiliyor. Beni etkileyen ise daha çok tasavvuf diyebilirim. Aristoculuk ve tasavvufun bir kırmasının benim hayatımı etkilediğini de söyleyebilirim. Tasavvufun da benzer bir mantığı var. Olayların Allah'ın kontrolü altında olduğunu fark ediyorsun ve bu seni büyütüyor. Meselelere karşı nasıl tepki vereceğini belirliyor. Kendini her gün sorgulayıp "Bugün doğru iş yaptın mı? Yapmadın mı? Acaba bugünü tekrardan yaşasaydım neler yapardım? Neyi farklı yapardım?" diye sorgulama yöntemi oluyor. Bu da seni geliştiriyor. Bir sonraki gün daha az hata yapmanı, daha iyi yaşamayı sağlıyor. Bunlar tabii felsefi ekollerinden benim hayatıma etkisi olan örnekler. Ben niye felsefi ekoller diyorum bunlara? Ben çocukluğumdan beri Kuranı Kerim okurum, dinimizi takip ederim. Ama ne zaman ki tasavvuf eserlerini -ki bu eserler kısmen felsefi eserlerdir- bu uygulamaları daha dikkatli yapmaya başladım. Dini daha derinlemesine anladım. Burada işte dediğim gibi felsefi düşünme bana yardımcı oldu. Bu, benim kendi hayatımdan verebileceğim örnek ama herkes farklı bir felsefi ekolü benimseyebilir, bu ekoller herkesi farklı etkileyebilir. Ama benim

en çok etkilendiğim kısım o size başlangıçta dediğim felsefenin kişiye verdiği yetenekler. Daha iyi konuşabiliyor olmanız, daha iyi bir düşünebiliyor olmanız önemli etkenlerdir.

• **Duru Şakar:** Dinin insanların değerleri, etik anlayışı ve dünya görüşleri üzerindeki rolü nedir?

Dindar bir insansa özellikle etkisi çok büyük. Hatta ahlakını büyük oranda din belirliyor diyebiliriz. Benim şahsi fikrim, insanlık geleneğinde de din; insan hakları, eşitlik gibi kavramların ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Din, ahlak noktasında çok önemlidir. Baktığımızda dinsiz bir insan da ahlaklı olabilir. Dolayısıyla ahlakı sadece dine bağlamayı ben doğru bulmuyorum. Ama nihai manada evrenin bir yaratıcısı, insana amaç veren bir yaratıcı yoksa nesnel ahlaktan söz edemeyeceğiz. Ahlak duygusal bir şeye dönüşüyor yoksa. Vicdan dediğimiz bir unsur var. Onunla biz neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirliyoruz. Bu anlamda din, dindarların ahlaki dünya görüşünün en belirleyici unsurlarından biridir. Ama ahlak için olmazsa olmazdır. Dünyevi ahlaktan söz ediyorum. Dolayısıyla böyle bir fark var. Ama daha derin manada Allah'ın varlığına inanmazsanız ahlak anlamsızlığa düşmüş oluyor. Bu sadece benim fikrim de değil. Kant da öyle benimliyor. Seküler ahlakın kurucusu sayar bazıları Kant'ı. İki tane varsayım şarttır der Kant ahlakı uygulayacaksa: Birincisi yaratıcıya inanacağız, ikincisi ahirete inanacağız. Aksi halde hiç kimse bana ahlaklı olmam için makul bir gerekçe sunamaz. Ben hissetmiyorum diyelim ki vicdani bir değer yargısı, o halde beni bir şeye zorlayamazsın ki diye düşünüyor. Buna katılıyorum. Allah ve ahiret inancı, ahlakı pekiştirir.

Tabii bir insanın inançlı olması demek illa o ilkeleri içinize sindirdiğiniz veya o ilkeleri alışkanlık haline getirdiğiniz anlamına gelmez. Bazı dinler ahlaksızlık için de bir nedendir. Bazı dinler ahlaksız unsurları da teşvik edebilir. Bu şu demek: Bir din, sadece kendi dininden olan insanların insan haklarına sahip olması gerektiğini, diğer insanların hayvan statüsünde

olduğunu söyleyebilir. Veya bir din, insan kurban etmeyi vaaz edebilir. Dolayısıyla tabii ki otomatik olarak bütün dinler ahlaki getirir, diyemeyiz. Yani din - ahlak ilişkisinde öncelikle "Hangi din?" sorusunu soracağız. Sonra "Din gerçekten toplum tarafından ne kadar ciddiye alınıyor?" Bunu soracağız. Ancak bundan sonra konu hakkında konuşabiliriz.

• **Duru Şakar: Din, bireyin içsel yaşamını nasıl etkiler ve anlamlandırır?**

Din, birkaç açıdan insanın iç yaşamını olumlu yönde etkiler. Kişinin hayatı anlamlı görmesini sağlar, yani hayatta bir anlam görür. Bana göre dindarların sekülerlere göre en büyük avantajı, doğanın tasarlanmış bir yer olduğunu, bizim yaşamımızın planlanmış bir olgu olduğuna inanması. Bu da hayatımıza içsel bir anlam katıyor. Yaptığımızın uzun vadede kalıcı olduğunu düşünüyoruz. Bizi sürekli izleyen, bizle ilişkide olan bir varlık olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla hiçbir zaman yalnız kalmıyoruz. Hiçbir zaman anlaşılmadığımız fikrine kapılmıyoruz. Çünkü bizi, bizim kadar iyi anlayan, tanıyan bir yaratıcımız olduğunu düşünüyoruz. Tabii içselleştirmiş bir dindar bunu böyle düşünüyor. Günümüzde sekülerlerin önemli bir kısmı anlaşılma kaygısı güdüyor. Bir diğer düşünce de doğada gerçek manada bir estetik görme eğilimi oluşabiliyor. Özellikle tefekkür etmeyi öğrenirseniz doğadaki bir sürü güzelliği görebiliyorsunuz. Seküler dünya görüşünde genellikle nesnel bir güzellik olmadığına inanılıyor. Bu da güzelliği takdir etme yeteneğini bence köreltiliyor. Mesela Mozart'ın sıradan bir müzisyenden daha iyi müzik yaptığını biliyor. Ama bunu temellendiremiyor. Ve doğaya baktığında da bu güzelliği bazen göremiyor ama dindar olduğunuz zaman nesnel bir güzellik olduğuna ve doğanın bu güzelliği içerdiğine inanıyorsunuz. Bu güzelliğin peşine düşmeye başlıyorsunuz. Din, duvardaki estetiği görmemizi sağlıyor.

• **Duru Şakar: Maneviyat olmadan kişi mutlu olabilir mi?**

Uzun vade bir mutluluğu çok olası görmemekle birlikte mutlu olabilir. Şuna

benziyor. Renkleri kaybetmeniz görmeye devam eder misiniz? Edersiniz. Renkleri kaybetmeniz sanatı takdir edebilir misiniz? Edebilirsiniz. Müzik dinlersiniz. Siyah beyaz şekilde sanatı görürsünüz ama hayatınızda hiç kapatamayacağınız bir eksiklik olur. Maneviyat böyle bir şey. Maneviyatı kaybettiğiniz zaman hayatınızın bir rengi gider. Ben bu rengin çok önemli de olduğunu düşünüyorum. Uzun vade mutlulukta. Şimdi burada da teknik ayrımlara girmemiz gerekiyor ama genellikle seküler yaşam biçiminde kişinin hedonizme düşebilme riski var. Hedonizm, hayattaki tek iyi şey hazlar ve tek kötü şeylerin de acı olduğu hissidir. Dolayısıyla hayatta sadece zevklere gidiyorsunuz neyse sizi mutlu eden, acıdan da kaçılıyorsunuz. Psikolojideki deneylerin de gösterdiği bir şey var: Bu anlık bir mutluluk vermekle beraber size kalıcı bir mutluluk vermiyor. Hatta çoğunluğu bağımlılığa sürüklüyor. Alkol bağımlısı oluyorsunuz ve nihayetinde bu bağımlılık mutsuzluğa dönüşüyor. Yani yapmadığınız zaman mutsuz oluyorsunuz. Yemek yemediğiniz zaman mutsuz oluyorsunuz mesela. Nihayetinde hedonizmin tuzağına düşüyorsunuz. Şimdi bu tuzaktan çıkmanın bir yolunu bulmanız lazım. İşte maneviyat bu yollardan biri. Maneviyat kalıcı bir mutluluk veriyor. Ama burada ateistler veya sekülerler mutsuz demiyorum. Hayır, hatta birey bazına indiğimizde bir seküler, bir dindardan daha mutlu da olabilir. Çünkü bizim bahsettiğimiz dindar, dini içselleştirmiş bir dindar. Dindarların kaçtığından dini içselleştiriyor bu tartışılabilir. Dolayısıyla rastgele, bir dindarı aldığımızda bir ateistten daha mutludur demek kolay değil ama psikolojik araştırmalar, ortalama bir dindarın herhangi bir dine mensup olmayana göre daha mutlu olduğunu gösteriyor. Ateizm için maneviyat yakalayamama çıkmazı var. Hayatından bir renk gidiyor. İbadetlerin avantajı da burada ortaya çıkıyor.

• **Erkan Yerebakan: Felsefe ile din arasında bir çatışma mı yoksa uyum mu var? Neden?**

Felsefe dini daha iyi anlamamızı sağlayacak araçlar veriyor. İster fıkıh yapalım, ister tefsir yapalım bir metoda ihtiyacımız var. Bu metod nereden geliyor? Felsefeden geliyor. Fıkıhın

metotlarından biri kıyastır. Kıyas dediğimiz mantıktır. Eğer hadisler bakacak olursak hangi hadis güvenilir, hangi hadis değil seçmemiz lazım, değil mi? Burada da bir metoda ihtiyacımız var. Bu metod da felsefeden geliyor. Kuran-ı Kerim'de tonlarla "akledin!" ayeti var. Bir yerde bir iddia geldiği zaman, "Deliliniz nedir?" diye soruyor ayetler. Bu delillendirme yine felsefede mevcuttur. Geçmişte insanlar, "Hazreti İbrahim aynı zamanda bir felsefecidir demişlerdi." Çünkü sorguluyordu. İlah arama noktasında "Güneş tanrı olabilir mi?" diye soruyor, düşünüp olamayacağına karar veriyordu. Putları kırıyor, bir tane put bırakıyor orada. Bir argüman aslında bu. Bir diyalektik uyguluyor. Sonra yaradana ölümleri nasıl dirilteceğini soruyor. Dirilteceğinden emin fakat kalbinin, aklının mutmain olmasını istiyor. Allah Kuran'da bu durumu açıklıyor ve Hz. İbrahim'e onu ve tüm insanlığı tatmin edecek bir izah veriyor.

• **Erkan Yerebakan: Din, insan hakları ve toplumsal adalet kavramlarını nasıl değerlendirirsiniz?**

Benim kanaatime göre din, evrensel bir ahlak vaaz eder. İnsan olmamız hasebiyle hepimizin bir takım temel hakları olur. Dünyaya halife seçilmişsin. Eğer böyle bir hak tanınmasaydı "Putperestlerin malını alın, istediğiniz gibi öldürebilirsiniz." gibi

kavramlar ortaya çıkardı. Halbuki insan hakkı kavramı var. Yani Müslüman olmasa bile birini öldüremezsiniz. O kişi insan olması vasfıyla bir hakka sahip. Dolayısıyla insan hakları kavramı doğal olarak İslam'dır.

• **Erkan Yerebakan: Dinin toplumsal düzeydeki etkileri, insan haklarına nasıl katkıda bulunur?**

Burada önce Müslümanlarla İslam'ı ayıracağız. Çünkü her Müslüman'ım diyen İslam'ı temsil edemiyor. Tabii ki İslam, insan hakları kazanımı noktasında bize "evrensel bir ahlak" olduğunu hatırlatarak yardım olur. Evrensel ahlakı unutulabiliyor zaman zaman. "Ya aman ben görmezden geleyim, bu benim ileride karşıma çıkmaz zaten!" diye düşünebilir insan. Ama din; ahireti hatırlatarak, bunun evrensel olarak bizim sorumluluğumuzda olduğunu söyleyerek bu bilincin kazanılmasına olumlu katkı sağlar. Bu çok da kritiktir. Batı'ya bugünlerde kızıyoruz. İnsan hakları var, burada hastane bombalamak insan haklarına aykırı değil mi? şeklinde. Çünkü savaş hukukuna aykırı veya çocuklar, kadınlar öldürülemez savaşta. Sen çocuk öldürdün, savaş suçu işledin, bir insan hakkı ihlali yapıyorsun. Şuan hâlâ Filistin'de kimse İsrail, insan haklarını ihlal etmiyor, diyemez. Niye dünya müdahale etmiyor ona? Çünkü bir kısım insanlar diyor ki bana dokunmayan yılan bin yaşasın. Şimdi

İsrail'le bozuşacağız, ticari anlaşmalarımız bitecek, tarihi olarak bunlarla bizim borcumuz var vesaire diyor. Bunlara biz susalım görmezden gelelim artık diyebiliyorlar. Yani evrensel ahlaka inansa bile onu uygulamak istemiyor. Ama ahirete inansa, bunu ciddiye alsa burada yaptığım hatalardan dolayı yarın ben hesaba çekileceğim veya benim dinim ne olursa olsun bunu bana emrediyor, dese? İnanan bunu yapmak zorunda diyeceksiniz, Müslümanlar da yapmıyor. O yüzden din ile Müslümanları ayırdım. Hep de şu vurguyu yaptım: Dini içselleştiren insanlar. Bütün insanlar dini içselleştirmiyor. Yani bir insan "Müslümanım" demekle "Müslüman" olur. Yani teoride Müslüman olur. Sadece "Ben Müslümanım" demekle Müslüman olunmaz. Dolayısıyla buradaki kritik ayrıcı unsur bu. Dindarlık, dini garanti etmez ama din ciddiye alınırsa toplum tarafından evrensel ahlakın, insan haklarının oturtulmasında türlü ekonomik kaygılar, ilişki kaygıları vesaire her şeyin üstünde olduğunu hatırlatır bize. Çünkü ahlaki üste koymazsak uygulanmaz. E şimdi niye uygulanmıyor? Filistin'de sosyal, politik, ekonomik şeyler daha üste konuluyor. Din için bu kaygıların hiçbirisi ahlakın üstünde olamaz. O anlamda bir hatırlatma ve bir düzeltme yapabilir. Bu da çok önemlidir çağımız açısından. Bazı dini içselleştirmemiş insanlar; dini, insan hakları aleyhinde de kullanabilirler. Bu dinin suçu değil. Nasıl ki bıçakla bir adam öldürdüğümüzde bıçağın keskin olmasının bir suçu yoksa dinin kendisi de kötüye kullanıldığında din suçu olmuyor. Bu insanların kötü niyetli olarak dini kullanmalarından kaynaklanır.

• **Erkan Yerebakan:** Bireyin inanç özgürlüğü felsefi bir bakışla nasıl değerlendirilir?

İnanç özgürlüğü felsefede çok çok eski bir kavram. Aydınlanmadan sonra genel kabul görüyor. Neden önemlidir inanç ve ifade özgürlüğü dersek eğer: Birincisi: Hakikati ortaya çıkartmak... Siz istediğiniz şeyi söylemekte ve istediğiniz şeye inanmakta özgür değilseniz sizin hakikati yakalamanız tesadüfe bağlı oluyor. Ne demek istiyorum? Örneğin dini

inanç... Hangi toplumda doğarsanız o dine inanmışsınız, başka dine geçme şansınız yok. Çünkü başka dine geçebiliyor olmanız için inanç özgürlüğü olması lazım. Toplumda dini sorgulayamıyorsanız toplum ne derse ona bağlı olmak zorunda kalırsınız. O kişiler doğruyu biliyorsa doğruyu yakalarsınız. Bilmiyorsa doğruyu yakalamazsınız. O yüzden inanç özgürlüğü hakikati yakalamak için önemlidir. İnanç özgürlüğü olmayan yerde "dogmatizm" olur. Dogmatizm olan yerde de hakikati yakalayıp yakalamadığınız tesadüfe bağlı olur. İnanç özgürlüğü iyi ama bu yanlış inançlara ve yanlış ifadelerle yol açabilir, bu tehlikeli değil mi? diyebilirsiniz.

John Stuart Mill'in hatırlattığı gibi bu tehlikeli değil. Niye? Çünkü ifade ve inanç özgürlüğü bulunuyorsa toplumda zaten haklı olan uzun vadede kazanır ve bu, haklı olanı geliştirir. Çünkü biri size itiraz getiriyor veya biri size sizin hatalı olduğunuzu söylüyorsa neden haklı olduğunuzu açıklamak için düşünür ve pozisyonunuzu düzeltirsiniz. Kendinizi daha iyi ifade edersiniz. Dolayısıyla uzun vade içerisinde de yanlış izahlar bile doğruyu güçlendirerek doğruya katkıda bulunur. Yanlış inançlar bile doğru inancı apaçık ortaya çıkararak ona katkıda sağlar. Bu açıdan burada risk-kâr hesabı yapacağız. İzin vermezsek zaten kendi dogmatizmi tamamen tesadüfe düşüyor doğruyu yakalamamız konusunda. Aynı zamanda yanlış inançlar varsa uzun vadede kayboluyor ve doğru inançlar daha güçleniyor.

• **Reyyan Naz Şahin:** Şu anda ifade özgürlüğü de var, diyoruz ama toplumda bu çok yanlış yerlere çekiliyor. Örneğin, siz inandığınızı söylüyorsunuz ama ortamdaki insanlar sizin gibi inanmıyorsa siz orada baskılanıyorsunuz ya da direkt o inançtan vazgeçiyorsunuz. Zaman geçtikçe inanç özgürlüğü azalıyor mu?

İnanç özgürlüğü zaman geçtikçe azalıyor mu, artıyor mu? Çok zor bir soru. Çünkü felsefe ideal olanla ilgileniyor ve dolayısıyla diyor ki inanç özgürlüğü olmalı, ifade özgürlüğü olmalı. Toplumda ifade özgürlüğü ve inanç özgürlüğü var mı ve bu artıyor mu, azalıyor mu? Sosyolojinin sorusu. Bunun için piyasaya

çıkıp inceleme yapmamız gerekiyor. İnceleme yapmadan bilemeyiz. Ben şahsi gözlemimi aktarabilirim sadece burada. Bana göre çok değişkenlik var. Dünya ya da Türkiye tarihini de düşünelim belli dönemlerde ifade ve inanç özgürlüğü artıyor, belli dönemlerde azalıyor. Hiçbir zaman da ideale varmadı. Bakıyorsunuz ifade özgürlüğü ve inanç özgürlüğümüz bizde var, diyen yerlerde bakıyorsunuz belli inançlara yönelik özgürlük var, başka inançlara özgürlük yok. Ya da belli ifadelere özgürlük var, başka ifadelerle özgürlük yok. Bugünkü İsrail-Filistin meselesindeki gibi. Yani ifade özgürlüğü olduğu ile övünen yerlerde siz İsrail'i eleştirebilir misiniz? Ne oldu ifade özgürlüğü? Dolayısıyla ifade özgürlüğü meselesi daha çok yol alacak. Çok yolu var insanlığın. Dolayısıyla geri miyiz, bilmiyorum ama ideale daha varamadık insanlar olarak, onu biliyorum.

• **Reyyan Naz Şahin:** İnanç özgürlüğü ve toplumsal uyum arasındaki denge sağlanabilir?

İnanç özgürlüğünü verdiğiniz zaman sizden farklı düşünen insanların toplumda olmasına izin vereceksiniz demektir. Tabii bu otomatikman bir uyumsuzluk riskinin doğur. Bunu nasıl çözebiliriz? Bunu çözenin yolu toleransı güçlendirmek. Yani farklı düşünen insanlar olacağını kabul etmek. Herkesin kendisi gibi düşünmesini istemekten vazgeçmek. Empatiyi güçlendirmeliyiz. Farklı insanların gözünden bakabilmeyi öğrenmemiz gerekiyor. Bir arada yaşama kültürü geliştireceğiz ama gettolaşmayacağız, beraber zaman geçireceğiz. Beraber zaman geçireceğiz ki bir arada yaşama kültürünü oturtacağız. Osmanlı böyleydi. Balkanlar böyledir mesela. Hristiyanlar, Müslümanlar bir arada yaşıyor. Burada bir sorun var mıydı? Biz de yoktu. Makedonya tecrübelerimden örnek veriyorum: Makedonya'da ramazanda hiçbir Hristiyan bir Müslüman'ın önünde yemek yemez. Nereden biliyor, diyeceksiniz. Çünkü Müslüman ile beraber yaşıyor. Benim yemediğimi biliyor. Bir arada yaşama kültürünü geliştirmek çok önemli. Bunun için tolerans, empati ve ilişkiler geliştirerek farklı gruplar arasında tartışılacak, konuşulacak ortamlar yaratılması kritik.

• **Reyyan Naz Şahin:** Felsefede aykırılık var mıdır?

Tabii burada aykırılığı da tanımlamamız gerekiyor. Ama felsefe illaki aykırı olmayı gerektirmez. Bir kere zaten bu bir dogmatizm getirir, illa aykırı olacağız dersiniz burada sizi bağlayan bir şey var, illa aykırı olacağız diye bir şey yok felsefede. Bazı felsefeciler toplumun normlarını veya tortumun inançlarını savunmaya çalışırlar. Bu inançları daha açık hale getirmeye çalışırlar, anlaşılır hale getirmeye çalışırlar. Dolayısıyla illa felsefeciler toplumla çatışır diye bir şey yok. Ha çatışadabilir de. Çünkü felsefeciler sonuçta düşünen, sorgulayan, farklı perspektifler ortaya koyan insanlar. Burada doğal olarak belki felsefecilerin büyük çoğunluğunun çatışmasına neden olabilir toplumda ama illa böyle bir kural koyamayız.

• **Reyyan Naz Şahin:** Felsefenin olumsuz tarafı ne ya da neler olabilir?

Bir kere felsefe, içselleştirilmezse bir hastalığa dönüşür. Ne demek hastalığa dönüşebilir? Ben cool olayım, her şeyi sorguluyorum, benim bir inancım yok, bir sabitem yok diyorsa zaten felsefe yapmıyor bence. Ama felsefeyle uğraşan insanların çoğunda bu durum olabiliyor. Yani iyi bir felsefecinin yapmaması gereken bir şey bu. Ama felsefecilerin bir kısmı hiçbir şeyin sabitesi yokmuş gibi bir hayat yaşıyor ve felsefeye böyle yaklaşıyor. Felsefe hiçbir sabit olmaması demek değil. Yine şu tanım da yanlış: Felsefeci her şeyi sorgulayan kişidir. Bunun devamlı olması hayat kalitesini düşürür. İkinci olarak narsist olabilir felsefeci. Sorguluyorsun, dolayısıyla bir sürü şey öğreniyorsun, diğer insanlardan daha farklı bakabilmeyi öğreniyorsun. Bu da sizi diğer insanları küçümsemeye doğru götürebilir. Bu çok risklidir ve çoğu felsefeci de bu tuzağa düşer. Bu tuzağa düşer. Bizim geleneğimizdeki felsefecilere karşı biraz negatif tutumun oluşmasının arkasında da bu vardır. Felsefe kibre de götürebilir ve bu tehlikeli bir şey dolayısıyla kibre gitmemek için felsefeci bunun bilincinde olmalı. Tabii geniş perspektiften bakarsak her alanda bu böyledir bütün entelektüel gelenekler, işler insanı kibre başkalarını hor görmeye götürebilir.

İçimizdeki Şeytan'ı Nietzsche İle Okumak

Sokrates'ten bu yana otantikliğin belki de ilk ifadesi olan 'Kendini tanı' ve 'Sorgulanmayan hayat yaşamaya değer değildir' sözünün etkisi altındayız. İnsanlık binlerce yıldır, kendini tanımanın yollarını kendi içinde, ötesinde veya her ikisinde birden çeşitli faaliyetler ve disiplinlerle bulmaya çalışır.

Kendini tanımanın yanı sıra insanlar dünyayı anlamlandırmak için de çeşitli değer yargıları oluştururlar. Oluşturulan değerlerle dünyayı belirli bir biçimde bilebilme mümkündür. Bununla birlikte dünyayı anlayabilmek için oluşturulan değerlerle kendini tanımaya dönük bir anlayış geliştirmek istenir. İnsani yapıp etmelerden oluşan bu değerler alanı, insanın yaşamının üzerinde bir baskı mekanizması haline gelir. Zaman içerisinde öne çıkan bir değere mutluluk atfedildiğinde, diğer bütün değerlerden daha yüce gibi algılanır ve bütün bir yaşam onun kurallarına uygun bir biçimde davranmaktan ibaret olur.

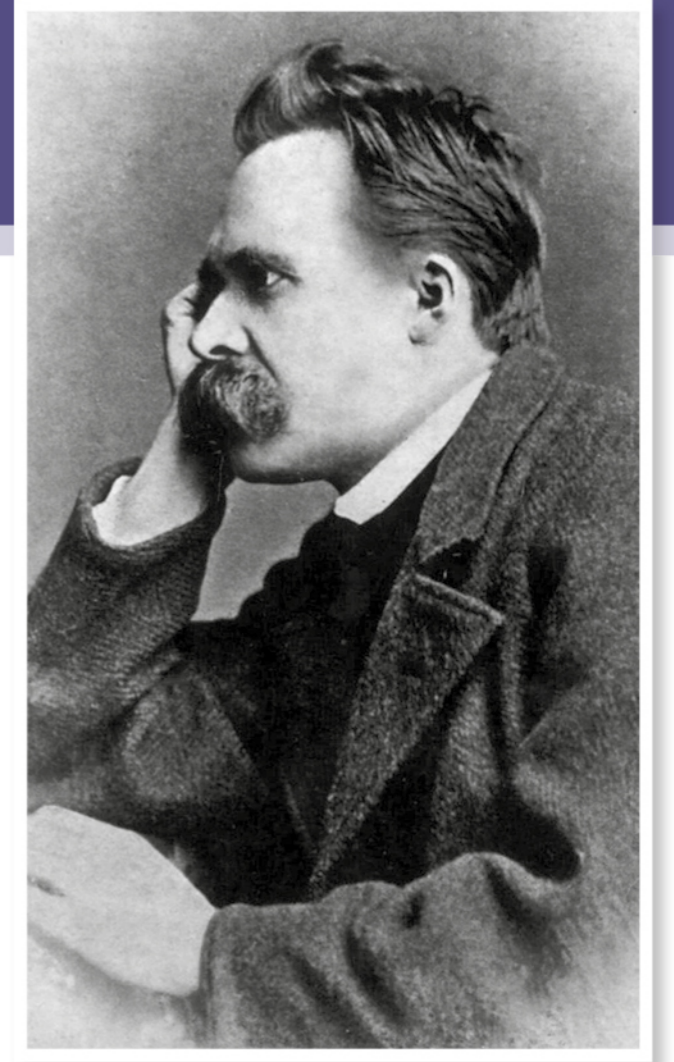
Nietzsche felsefenin Platon'dan başlayan ve yaşamı kavramın – ideanın- dolayımında düşünen geleneğine ısrarla karşı çıkarak yaşamın doğrudan deneyimini düşünmeyi dener. Bu çaba aynı zamanda yaşama set çeken ahlakçılığın da aşılmasını gerektirdiğinden ötürü Platon'dan başlayan felsefe geleneği ve Hristiyanlık onun aşmayı denediği iki düşünme güzergahı olmaktadır. İyinin ve kötünün ötesinde eyleyen insanı, çağının ahlaki çöküşünün karşısına koyar.

İçimizdeki Şeytan adlı eserinde Sabahattin Ali, 1930-40'lı yılların Türkiye'sinde bir aşk öyküsü etrafında dönemin aydın kesimini eleştirir. Sabahattin Ali'nin bu eseri, aydın geçinenleri romandaki karakterlerle eşleştirip, onların ilişki kurma biçimlerini göz önüne sermek amacıyla kaleme aldığına dair söylentiler de mevcuttur. Sabahattin Ali'nin amacı bizzat kendi çevresinde bulunan kişileri eleştirmek olsun ya da olmasın, İçimizdeki Şeytan'ın politik bir roman olduğunu ve aynı zamanda kişilik analizleri ve davranış

tipleriyle güçlü bir insan ve değer tartışması taşıdığını ileri sürebilirim. Merkezde duran Ömer-Macide aşkı ile dönemin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel bozuklukları, köhne düşünceleri ve artık olmayan değerlerin yerine konmaya çalışılan yeni değerleri benimseyen ve/ya benimseyemeyen insan davranışları anlatılır.

Romanın baş karakteri, alışkın olduğu yaşantıyla kurmak için heyecan duyduğu yaşam arasında sıkışıp kalan Ömer, iradesiz bir insandır. Aldığı kararları uygulayamayan, yaptığı yanlışları içindeki şeytana yükleyen, sorumluluk üstlenemeyen bir karakterdir. Romanın bir yerinde şöyle der Ömer: "Fakat içimizde, bizim 'ahlaki' tarafımızla hiçbir şekilde münasebete geçmeyerek hadiseleri muhakeme eden, neticeler çıkaran ve tedbirler alan bir 'hesabi' tarafımız vardı ve lafta değilse bile fiilde daima o galip çıkıyor ve onun dediği oluyordu". (2018 [1940]: 22).

Nietzsche insanın içindeki bu bölünmüşlüğü karşı çıkar. Ahlak insanın içindeki kötülüğü susturan, onu yok eden bir taraf olarak kurgulandığı sürece, tarihsel ve toplumsal olarak değişiklik gösteren farklı ahlak teorileri de göz önünde tutulduğunda, insan sürekli olarak 'istediği' ve 'ondan istenilen' arasında sıkışıp kalır. Ömer'in hislerini, tekrar Nietzsche'den bir alıntıyla akılda tutmak uygun olabilir: "Aştan yapılan her şey iyi ve kötünün ötesinde olup biter" (2011: 91 [4.bölüm: 153]).

Nietzsche'nin düşüncesi ahlaksız bir kişi anlayışı geliştirmek değildir. Yapmak istediği, değerlerin yeni bir değerlendirilmesidir. Onun ortaya koymaya çalıştığı yeni ahlak, kişiye dayatılan ya da "verili" olan bir ahlaki değer, yaşamı olumlayan ve kişinin yaşam şartlarından

bağımsız olmayan bir değerlendirme tarzıdır. Bu anlamıyla değer problemi, genel ahlakın çerçevesinden çıkarılıp kişiye ve onun varlık şartına bağlanır. Yeni bir ahlak anlayışı ortaya koyarken, önceki düşünürlerin metafizik varsayım ve köken arayışlarından farklı olarak Nietzsche insanı araştırır. İnsanın ne olduğunu bilen kişi, karşılaştığı şeylerin değerini ona uygun olarak verebilir.

Ahlakın sorgulanmadan kabul edilen kurallarıyla güçsüz duruma düşen insanın çaresizliğine ve bundan kurtulma yollarına, İçimizdeki Şeytan'ın karakterleri ve Nietzsche'nin değerlerin yeniden değerlendirilmesini temele alan felsefesi ışığında bakmak, edebi bir esere felsefe aracılığıyla yaklaşmanın güzel bir örneği olabilir.

Türk Kültür ve Medeniyetine Bugünden Sosyolojik Bir Bakış

Türk medeniyeti ve kültürü, tarih boyunca çeşitli göçler, siyasi değişimler ve kültürel etkileşimlerle şekillenmiş zengin bir mirasa sahiptir. Türk medeniyeti, Orta Asya'da başlayıp günümüz Türkiye'sine kadar uzanan geniş bir coğrafyada gelişmiştir. Geçirilen bu değişimler sosyolojik olarak da toplumumuzu şekillendirmiş günümüzün sosyolojik temellerini oluşturmuştur.

Bugün siz okurlarımıza, bu değişimi yıllardır süregelen siyasi tecrübesiyle değerlendirmek üzere siyasette yıllarını geçirmiş, halen bu alanda aktif görev alan Sayın Halit HIZIR ile yaptığımız mülakatı aktarmak istiyorum. İyi okumalar...

• **Türk kültürü, zengin tarih ve etnik çeşitliliği ile bilinir. Sizce, bu çeşitlilik Türk kültürünü nasıl etkilemiştir ve günümüzde hala nasıl bir rol oynamaktadır?**

Türk kültürü günümüzde hem içeride hem de uluslararası alanda kimlik oluşturmak, etkileşimi teşvik etmek ve kültürel çeşitliliği korumak adına önemli bir rol oynamaktadır. Bu kültürel zenginlik, Türk toplumunun benzersizliğini ve çeşitliliğini vurgular.

• **Geleneksel Türk aile yapısı ile ilgili olarak, sosyal değişimlerin ve modernleşmenin etkilerini gözlemliyor musunuz? Aile dinamikleri üzerindeki değişimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Teknoloji, ebeveynler içinde ki roller de değişim gibi değişimler, geleneksel aile yapısının bazı özelliklerinin zayıflamasına veya

değişmesine yol açmıştır. Ancak aynı zamanda, Türk aile yapısının dayandığı bazı temel değerler ve bağların da devam ettiğini gözlemlemekteyiz. Örneğin, aile bağları, dayanışma ve birlik duygusu gibi değerler, hala Türk aile yapısının temelini oluşturmaktadır. Bu değişimler, aile dinamiklerinde çeşitliliği artırırken, aynı zamanda aile içi ilişkilerde yeni şekillenmelere ve adapte olmalara da yol açmıştır.

• **Türk mutfağı, dünya genelinde tanınan bir zenginlik ve çeşitlilik sunuyor. Yemek kültürünün sosyal yapımız üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?**

Türk mutfağı, sadece yemeklerin sunumundan çok daha fazlasını ifade eder. Toplumsal ilişkilerden kişisel kimliğe kadar birçok alanda etkileri bulunur. Yemekler, Türk toplumunda sosyal etkileşimlerin, geleneklerin ve değerlerin bir yansıması olarak kabul edilir. Bu da Türk mutfağının, sosyal yapımız üzerinde derin ve çok yönlü bir etkiye sahip olduğunu gösterir.

• **Türk toplumunda sanat ve edebiyat, kültürel bir ifade biçimi olarak oldukça önemlidir. Bu alanlardaki gelişmeleri ve değişimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Yukarıda da belirttiğim gibi teknoloji ve modernleşme çabası Türk sanatı ve edebiyatının dinamizmini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Bu alanlar, kültürel ifade biçimleri olarak toplumun değişen ihtiyaçlarına ve zengin kültürel mirasa paralel olarak sürekli

şekillenmekte ve gelişmektedir.

• **Türk halk müziği ve halk oyunları gibi geleneksel sanat formları, günümüzde hala ne kadar yaygın ve önemlidir? Bu tür kültürel ifadelerin korunması ve yaşatılması açısından neler yapılabilir?**

Kültürel festivaller, kültürel koruma ve destek eğitim ve okullar bu adımlar, halk müziği ve halk oyunlarının korunması, yaşatılması ve geniş kitlelere ulaştırılması için önemli olabilir. Bu kültürel ifadeler, Türk kültürünün zenginliği ve çeşitliliği açısından büyük bir öneme sahip olduğu için korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir.

• **Türkiye'nin coğrafi konumu, tarih boyunca farklı kültürlerle etkileşimde bulunmasına neden oldu. Bu etkileşimlerin, Türk toplumunun kimliğine ne gibi katkıları oldu, sizce?**

Türk toplumunun kimliğini çeşitlendirmiş ve zenginleştirmiş, aynı zamanda da dayanışma, hoşgörü ve çok kültürlülük gibi değerleri pekiştirmiştir. Türkiye'nin tarih boyunca farklı kültürlerle iç içe olması, bugünkü Türk toplumunun karmaşık ve zengin kimliğinin temellerini atmıştır. Bu da Türk kültürünü benzersiz kılan unsurlardan biridir.

• **Günümüzde teknolojik ilerlemeler ve küreselleşme, Türk toplumunu nasıl etkilemektedir? Bu etkilerin geleneksel kültür ve sosyal ilişkiler üzerindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Teknolojik ilerlemeler ve küreselleşmenin Türk toplumuna etkisi, hem fırsatlar hem de meydan okumalar sunar. Geleneksel kültürün korunması ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesi,

teknolojinin getirdiği değişimlere adapte olmayı gerektirirken, aynı zamanda toplumun kimliğini ve değerlerini koruma çabalarını da içermelidir.

• **Türkiye'de genç nesiller arasında kültürel kimlik ve bağlılık konusunda bir değişim gözlemleniyor mu? Gençlerin geleneksel kültürleriyle ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Geleneksel kültürel değerlerle bağlantıyı sürdürme konusunda çeşitli adımlar atılabilir. Bu adımlar arasında, gençlere kültürel etkinliklere katılma fırsatları sunmak, geleneksel sanat ve el sanatlarına destek vermek, kültürel mirası koruma ve tanıtmaya çalışmalarına dahil etmek gibi yöntemler yer alabilir. Bu, gençlerin geleneksel kültüre ilgi duymalarını teşvik ederken, aynı zamanda kimliklerini ve değerlerini keşfetmelerine ve korumalarına yardımcı olabilir.

• **Son olarak, Türk kültürü ve sosyolojisi üzerine yapılan araştırmaların ve çalışmaların, toplum üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu alandaki çalışmalara yönelik gelecekte neler bekliyorsunuz?**

Gelecekte, Türk kültürü ve sosyolojisi üzerine yapılan çalışmaların daha da çeşitleneceğini ve derinleşeceğini bekliyorum. Özellikle küreselleşmenin etkileri, teknolojik gelişmelerin toplumsal yapıya etkileri, göç ve kültürel kimlik gibi konularda daha fazla araştırma ve çalışma yapılması gerekecektir. Ayrıca, kültürler arası ilişkiler, çok kültürlülük, cinsiyet rolleri, sürdürülebilirlik gibi konularda daha kapsamlı ve derinlemesine araştırmaların yapılması önemlidir. Bu çalışmalar, Türk toplumunun evrilen yapısını daha iyi anlamamıza ve toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmamıza yardımcı olabilir.

İhtişamlı Bir Tarih, Eşsiz Bir Devir: İstanbul

Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olarak tarihe damgasını vurmuş olan İstanbul, günümüzde Türkiye'nin önemli bir şehri olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak bu metropolün tarihi, Antik Dönem'de "Byzantion" olarak bilinen küçük bir yerleşim yerinden, Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'e dönüşene kadar uzanmaktadır.

İstanbul'un tarih sahnesine çıkışı, MÖ 7. yüzyılda Megara kolonistleri tarafından kurulan Byzantion şehri ile başlar. Stratejik konumu ve doğal limanı nedeniyle bu küçük yerleşim, zamanla ticaretin ve kültürün önemli bir merkezi haline gelir. Ancak gerçek dönüm noktası, Roma İmparatoru I. Constantinus'un (Konstantin) MS 330'da şehri Roma İmparatorluğu'nun başkenti yapma kararıyla gerçekleşir. Konstantin, Byzantion şehrini genişleterek, büyük bir imparatorluk başkenti haline getirir ve şehre kendi adını verir: Konstantinopolis. Bu, İstanbul'un Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olarak tarih sahnesine çıkışının başlangıcıdır. Şehir stratejik konumu, doğal savunma avantajları ve zengin kültürel mirasıyla Bizans İmparatorluğu'nun merkezi haline gelir. Bizans Dönemi'nde İstanbul sanat, mimari ve bilimde önemli gelişmelerin yaşandığı bir merkez haline gelir. Ayasofya, Bizans İmparatorluğu'nun önemli kiliselerinden

biri olarak inşa edilir ve zamanla mimari harikası olarak tanınır. Ayrıca, İstanbul surları şehri çevreleyerek, saldırılara karşı etkili bir savunma mekanizması oluşturur.

İstanbul, tarih boyunca farklı kültürlerin buluşma noktası oldu ve şehir kültürel çeşitlilik açısından zenginleşti. Türk, Yunan, Ermeni, Çerkez gibi farklı etnik ve dini gruplar uzun yıllar boyunca bir arada yaşadı. Böylece bu durum şehrin kültürel dokusunu derinleştirdi. Eğitim ve bilimdeki ilerlemeler, kütüphanelerin kurulması ve filozofların şehri ziyareti, İstanbul'u antik dünyanın önemli entelektüel merkezlerinden biri haline getirdi. Bu alt yapı Osmanlı Devleti'nin kurulması, Fatih'in şanlı bir zafer ve eşsiz bir deha sonucu İstanbul'u fethetmesi ile taçlandı. Bilim insanları başkente geldi, Daru'l Fünûn kuruldu ve medeniyetin kilit taşları, tarihin surlarına dikilmeye başlandı.

İstanbul, tarih sahnesinde sadece refah ve gelişmelerle değil, aynı zamanda çeşitli saldırılarla ve istilalarla da işlendi. 4. yüzyıldan itibaren Hunlar, Gotlar, Persler ve Slavlar gibi çeşitli topluluklar şehri tehdit etti. Bu dönemde İstanbul, Bizans İmparatorluğu'nun savunma önlemleri ve stratejik konumu sayesinde ayakta kalmayı başardı.

...

İstanbul'un Bizans Dönemi, 1453 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun şehri fethetmesiyle sona erdi. Ancak, şehir Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olarak devam etti ve bu dönemde de zengin kültürel mirasını sürdürdü. Günümüzde, İstanbul'un tarihi dokusu ve mimari eserleri, hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerine ait izleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu zengin şehri eşsiz kılan da bu kültür mozaiklerinin hoşgörüsü ile bütünleşerek tüm güzelliğiyle bize yansımalarıdır.

Mimaride Kısa Bir Yolculuk

Türk mimarisi, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin etkisi altında şekillenmiştir. Çünkü Türkler olarak geçmişimiz yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Günümüze kadar gelen süreçte de edebiyattan sanata, sosyal yaşamdan mimariye kadar tüm alanlarımız farklı medeniyetlerle zenginleşerek ilerlemiştir.

Bizler bugün, yüzyıllar öncesine dayanan ve zenginleşerek ilerleyen mimarimizi inceleyeceğiz. Türk mimarisinin tarihi; Orta Asya'daki Türk kültürlerinden başlayarak İslam kültürü, Selçuklu İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye dönemlerini içeriyor. Gelin şimdi bu dönemlere kısaca bir göz atalım:

Orta Asya Türk Mimarisi

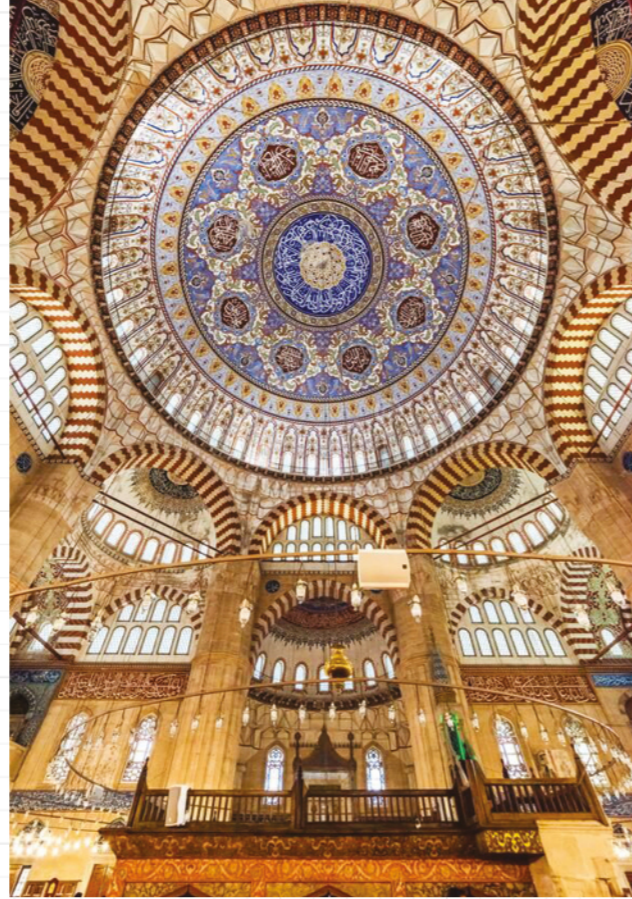
Türklerin Orta Asya'daki göçebe yaşam tarzları, konutları ve yapıları etkiledi. Göçebe çadır yaşamı, dayanıklı ve taşınabilir yapıları gerektirdi. Bu dönemde kullanılan malzemeler arasında ahşap, deri ve yün bulunmaktaydı. Sağlam ve dayanıklı çadırlar bu sayede inşa edilerek insanlar için olabildiğinde konforlu yapılar oluşturuldu. Ayrıca olası bir göç halinde de bu çadırlar istenen yerlere taşınabildi.

İslam Öncesi Türk Mimarisinin Gelişimi

İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türk mimarisi, İslam mimarisiyle etkileşime girdi. Selçuklu Türkleri bu dönemde Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ederek İslam medeniyetinin etkisi altına girdi. Bu dönemde cami, medrese ve saray gibi İslam mimarisi örnekleri görülmeye başlandı.

Selçuklu İmparatorluğu Mimarisi

Selçuklu dönemi, Türk mimarisinin önemli bir evrimini temsil eder. Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu mimarisi özellikle kubbe, minare ve geometrik desenlerle süslenmiş yapılarla tanınır. Kubbeler, gökyüzüne benzediğinden ilahi gücü ve yönelişi çağırır. Aynı zamanda tüm milletin tek çatı altında birlik, bütünlük ile güçlü duruşunu da temsil eder. Anadolu'nun bugün neredeyse tüm illerinde Selçuklu mimarisinin kadim örneklerini görebilmekteyiz. Bu mimariye örnek olarak Konya'da Alâeddin Camii, Karatay

Medresesi, İnce Minareli Medrese, Niğde'de Alaeddin Camii, Ankara'da Aslanhane Camisi, Kayseri'de Hunat Hatun Camii ve Külliyesi, Afyonkarahisar'da Ulu Camii, Erzurum'da Çifte Minareli Medrese, Sivas'ta Gök Medrese, Buruciye Medresesi ve Çifte Minareli Medrese, Kırşehir'de Melik Gazi Kümbeti, Tercan'da Mama Hatun Türbesi, Ahlat'ta Ulu Kümbet ve Çifte Kümbetler gösterilebilir.

Osmanlı İmparatorluğu Mimarisi

Osmanlı İmparatorluğu ile Türk mimarisi belki de en zengin dönemlerinden birini yaşadı. Osmanlı mimarisi kubbe, minare, iç avlu düzeni gibi unsurları içeriyordu. Dönemin önde gelen mimarı Mimar Sinan'dı. Sinan'ın ünlü eserleri arasında Süleymaniye Camii, Selimiye Camii, Şehzade Camii ve birçok köprü, saray ve yapı bulunmaktadır. Osmanlı döneminde yapılan birçok yapı sapasağlam günümüze kadar ulaşmıştır. Bunda mimarların kullandığı üstün

mimari dahilik yöntemleri vardır.

Osmanlı mimarisinde erken dönem eserleri Bursa- İznik-Edirne civarında toplanmıştır. camiler, medreseler, kale ve köşkler inşa edilmiştir. Yapılarda genişlik ve ferahlık ön planda iken sanat da göz ardı edilmemiştir.

Osmanlı mimarisinin önemli örneklerinden biri Topkapı Sarayı'dır. Topkapı Sarayı hem devletin yükseldiği hem de kültür-sanatın geliştiği önemli bir kaynaktır. Burayı aynı zamanda Osmanlı kültür - medeniyetinin bir okulu olarak da görmek mümkündür.

Türk mimarisinde geleneksel bir başka öge de "cumba" dır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve daha sonraki dönemlerde yaygın olarak kullanılmıştır. Osmanlı mimarisinde cumbalar, genellikle 17. yüzyıldan itibaren daha belirgin bir şekilde görülmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. yüzyılın sonlarına doğru zorlu dönemlerden geçmesiyle birlikte, mimaride değişiklikler ve evlerin tasarımında yeni unsurlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, özellikle İstanbul ve diğer büyük şehirlerde, cumbaların kullanımı daha yaygın hale gelmiştir. Bu dönemde mimari yatay bir seyir ilerlemiştir.

Modern Türkiye Mimarisi

Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan Batılılaşma hareketleri mimaride de kendini

göstermiştir. İlk dönemlerde Osmanlı mimari üslubu devam ettirilse de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, mimaride modernleşme hareketleri Batı kaynaklı devam etmiştir. Cumhuriyet Dönemi mimarisi, geleneksel Türk unsurları ile modern mimariyi birleştirerek özgün bir tarz oluşturmuştur. Apartman projeleri, ofisler, daire biçimleri Alman, Fransız ve İtalyan üsluplarla buluşmuş; Türk geleneksel mimarisi ile Batı mimarisi bir anlamda harmanlanmıştır.

Binlerce Yıllık Mirasımız: Atasözlerimiz

Atasözlerimiz; kuşaktan kuşağa yüzlerce yıl öncesinden aktarılan, öğüt veren, derin anlamlar içeren sözlerdir. Bu sözler, bir toplumumuzun kültürüne, dünya görüşüne ve yaşam biçimine dair derin bir bilgelik barındırır. Atasözlerimizin söyledikleri sadece dilde değil, aynı zamanda yaşam biçimimizde de iz bırakmış, yaşanmışlıklarımızın canlı tanıklarındır.

Aynı zamanda bu sözler, öğütlerin ötesinde birer kültür hazinesidir. İnsanları düşündürür, motive eder ve yaşama dair bir perspektif sunar. Dilimizin ve kültürümüzün zenginliğini bizlere anlatır. Gelin şimdi hep birlikte atasözlerimizin hikayelerine bir göz atalım...

"YALANCININ MUMU YATSIYA KADAR YANAR" HİKAYESİ

Elektriğin olmadığı yıllarda medresede eğitim alan çocuklar aralarında akşamları ders çalışabilmeleri için uygun aydınlık bir ortam yaratabilmek amacıyla her birinin bir akşam mum getirmesi şartıyla anlaşmaya varırlar. Dedikleri gibi bir kaç gün bu durum böyle uygulanır gider, fakat aralarında kurnaz olan öğrenci bir önceki günlerden kalan mum parçacıklarını biriktir ve kendisine geldiği gece mumları tekrardan eritip düzgünce yeni bir mum yaptığını sanarak sevinir.

Para vermekten kurtulan bu çocuğun mumuyla akşam ezanından sonra toplaşır bir araya gelinerek ders çalışılır. Aralarında bir çocuk mumda bir tuhaflık olduğunu sezer ve "Nedense bana yeniden birleştirilerek oluşturulmuş bir mum gibi göründü." der. Kurnaz çocuk ise "Saçmala olur mu öyle şey? Ben de aynı yerden aldım." der.

Ama tahmin ettiğiniz gibi mum yatsı vaktine kadar bile dayanmamış ve kısa sürede sönmüştür. Çocuk "Neden söndü ki bu?" diye sorar kendi kendine. Durumun farkında olan diğer çocuk "Eee sen ne sanmıştın, yalancının mumu yatsıya kadar yanar" der.

"DAMLAYA DAMLAYA GÖL OLUR" HİKAYESİ

Bir baba ve babasının verdiği harçlıklarla para biriktirmeye çalışan bir çocuk arasında geçen bir hikayedir.

Babasının az az harçlık vermesinden yakınan çocuk, bu verdiği harçlıklar almak istediğim şeylere yetersiz geliyor demiş. Babası buna karşılık "Verdiğim harçlıkları bir kerede harcama, biriktirerek amacına ulaşmayı dene!" der.

Çocuk babasının ne demek istediğine anlam veremez, bu yüzden babası olayı kavraması için çok güzel bir örnek verir. Evlerinin karşısında bulunan gölü göstererek "Oğlum, göle bak bu bir günde değil, yağmur damlalarının birikmesiyle meydana geldi. Yani demek istediğim şu ki sen de harçlıklarını bu şekilde biriktirebilirsin." der.

O zamandan beri yağmur damlalarının birikip büyümesi durumu insanlara ilham kaynağı olmuş ve küçük şeylerin birleşmesi durumuna bu atasözünü uygun görmüşlerdir. "Damlaya damlaya göl olur."

"ACELE İŞE ŞEYTAN KARIŞIR" HİKAYESİ

Şam'da bir bey yaşamış ve bu beyin harika sese sahip bir kölesi varmış. Bey kölesini sık sık alışverişe yollarmış, fakat köle her seferinde eve geç dönermiş. Eve geç dönmemesinin altında, kölenin güzel sesine bayılan, köleyi kolundan bacağından tutan ve zorla şarkı söylettiren bu yüzden de eve geç kalmasına yol açan çarşı esnafı yatarmış. Bey bir gün tekrardan köleyi çarşıya testi almaya yollamış ve bizim köle yolda gittiği sırada bir kervana denk gelmiş. Köleyi o güzel sesinden dolayı kim tanımaz ki, kervanın içindekiler onu hemen fark etmiş ve Mısır'a gittiklerini, kölenin de onlara eşlik etmesini istediklerini söylemişler.

Köle beyine çok sadık olmalı ki anında:

- "Olmaz. Yapmam gereken işler var." demiş.

Kervandakiler ise ona kulak asmayıp zorla yanlarına alıp Mısır'a doğru yola çıkmışlar. Burada bir yıl kalmışlar ve daha sonra Şam'a geri gelmişler.

Sadık kölenin aklına, ardından 1 sene geçmesine rağmen Bey'inin sipariş ettiği testi düşüvermiş. Testiyi satın alan köle sanki aradan 1 sene geçmemiş gibi koşarak eve gittiği sırada ayağı takılmış ve yere düşmesiyle birlikte testi de parçalanmış. Açlayan kölenin ağzından birden "Acele edersen böyle olur, acele işe şeytan karışır" sözleri dökülmüştür.

VERMEYİNCE MABUD NEYLESİN SULTAN MAHMUT HİKAYESİ

Osmanlı padişahlarından Sultan Mahmut'un hazinesi halk arasında çok konuşulmuş. Hatta bir adam sürekli: "Ah ah! Bize hazinesinden birazcık verse ne olur? Bir ömür yeter de artar bile." demiş.

Bunu duyan Sultan Mahmut öfkelenmiş. Adamı huzuruna çağırır: "Sen etrafta hazinem hakkında bilmeden atıp tutuyormuşsun. Kelle korkun da mı yok be adam!" demiş. Padişahın azarına maruz kalan adam korkmuş. Korkudan susup, diz çökmüş. Padişah: "Neyse ki ben insafli bir devlet adamıyım. Sana bir şans veriyorum. Gel seninle hazinem olduğu yere inelim." demiş. El pençe kabul eden adam, padişah ile birlikte hazinenin olduğu yere gelmiş. Padişah: "Şu küreği al. En dibe kadar daldır. Küreğine gelen tüm altınlar senindir." demiş. Heyecandan ne yapacağını şaşırıp adam büyük bir sevinçle almış küreği eline. Daldırılmış hazine sandığının içine. Fakat küreği çıkarınca hüsrana uğramış. İçerisinde tek bir altın bile yokmuş. Meğer adam mutluluktan küreği ters tutmuş. Bu yüzden de hiçbir altının sahibi olamamış. Durumu gören padişah: "Bak, kazanmak sandığın kadar kolay değilmiş. Yapacak bir şey yok. Vermeyince Mabud, neylesin Mahmut." demiş. O günden sonra bu atasözü kaderden öte yol olmayan, kısmetine boyun eğmek zorunda kalan insanlar için kullanılır hale gelmiş.

Osmanlı Kültür Medeniyetinde Giyim-Kuşam

Osmanlı kültüründe giyim; toplumun sosyal durumunu, insanların yaptığı işi ve devletin kültürel geçmişini yansıtan önemli bir unsurdur. Osmanlı kültürünün zengin bir yapısının olduğunu da bize gösterir. Değerli kumaşlar, kültürümüzü yansıtan desenler ve formlar yüzyıllarca dönemin canlı tanıklığını yapmıştır. Günümüze de ışık tutan değerli parçalar haline gelmiştir.

Şimdi gelin bu zengin kültürde yerine, kişisine, zamanına ve mekânına göre nasıl bir tarz geliştirilmiş hep birlikte kısa bir yolculuğa çıkalım...

Osmanlı kültüründe erkek giyimi; kaftanlar, cübbeler ve şalvarlar gibi parçalardan oluşurdu. Kaftanlar, uzun ve genellikle süslüydü. Renkler, desenler ve kumaşlar genellikle kişinin sosyal konumunu ve gücünü ifade etmede kullanılırdı. Şalvarlar ise bol ve geniş alt giysiler olarak tercih edilirdi. Doğal kumaşlar, doğal boyalar ve statüye göre şekillenen modellerle özelliği bir giyim

tarzını gösterirdi.

Kadınlar ise genellikle entari veya kaftan giyerdi. Bu kıyafetler genellikle uzun, geniş ve işlemeliydi. Bu kaftanlar genellikle ipek kumaşlardan yapılır ve altın işlemler, mücevherlerle süslenirdi. Kumaşlar ve işlemler, kadının statüsünü ve aidiyetini göstermede önemliydi. Köylerde veya kırsal kesimde yaşayan kadınlar ise daha sade ve pratik kıyafetleri tercih ederlerdi.

Osmanlı giyimi zamanla değişti ve dönemin etkileriyle şekillendi. Batı etkisiyle birlikte yeni tarzlar ve moda unsurları ortaya çıktı. Ancak Osmanlı giyimi genellikle estetik detaylar ve zenginlik üzerine odaklanmış, gösterişli ve işlemeli kıyafetlerden oluşuyordu. Bu giyim tarzı, Osmanlı Devleti'nin tarihi ve kültürel kimliğinin önemli bir parçasıydı. Sosyal statüyü, kültürel aidiyeti ve geçmişi yansıtan bir tarz olarak Osmanlı giyimi, imparatorluğun zengin ve çok yönlü yapısını yansıtır. Bunun yanı sıra

**İhtişam,
Renklilik,
Geleneksel
ve Zarafet...**

Osmanlıda törenler ya da karşılmalara göre saray hayatında giyim kuşam şekillenirdi. Halk ile birlikteyken daha mütevazı giysiler, yüksek statü gerektiren siyasi görüşmelerde ise daha gösterişli giysiler tercih edilirdi.

Osmanlı Devleti'nde giyimde farklı sosyal statüler ve meslek grupları, belirli kıyafetleri tercih ederdi. Mesela saray çevresindeki yüksek rütbeli devlet görevlileri ve soylular, kaftan gibi uzun ve süslü giysiler giyerlerdi. Bu kaftanlar genellikle zengin kumaşlarla ve işlemlerle süslenirdi. Renkli ve gösterişli kaftanlar, bu kişilerin statülerini ve güçlerini yansıtmak için kullanılırdı.

Bir diğer örnek de askeri kıyafetlerdi. Osmanlı ordusundaki askerler, genellikle şalvar gibi bol ve hareket özgürlüğü sağlayan giysiler giyerlerdi. Zırhlarla ve sancaklarla süslenmiş kaftanlar savaşçı kimliklerini yansıtır.

Ticaret veya zanaatla uğraşanlar daha işlevsel

ve pratik giysiler tercih ederlerdi. Örneğin esnaf genellikle daha rahat ve çalışmaya uygun olan pantolon ve gömlek tarzı kıyafetleri giyerdi.

Osmanlı giyim tarzının vazgeçilmez bir parçası da ayakkabıdır. Pabuç ve çanak gibi geleneksel ayakkabılar, genellikle deri malzemeden yapılır ve işlemlerle süslenirdi. Ayakkabı tasarımları, dönemin modasını ve zanaat becerilerini yansıtarak giyim tarzının tamamlayıcı unsurlarını oluştururdu. Hatta bu konuda sosyal yaşamda da belli bir kültür gelişmişti. "Pabucunu dama atmak" deyiminin kökenini bir araştırın deriz.

Osmanlı Devleti'nin giyim kültürü yerine göre ihtişam, renklilik ve geleneksel zarafetin göz alıcı bir birleşimini temsil eder. Giyim, sadece bir moda ifadesi olmanın ötesinde, Osmanlı toplumunun sosyal yapısını ve kültürel zenginliğini yansıtan bir sanat haline almıştır. Bugün bile Osmanlı giyim tarzı, tarih ve estetikle ilgilenenler için bir ilham kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir.

Kitaplardan Bize Mesajlar Var!

*Yetişkinlerin hepsi bir zaman çocuklar ama sadece bazıları bunu anımsar. (Küçük Prens -Antoine de Saint Exupéry)

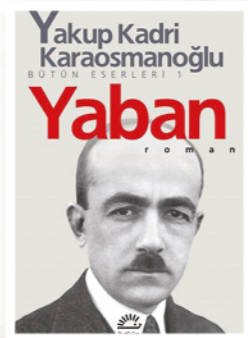
*Gözler kördür. İnsan kalbiyle aramalı. (Küçük Prens -Antoine de Saint Exupéry)

*Bazen öyle şeyler oluyor ki... Nasıl söylesem... İnsan kapılıp gidiyor gittiğini anlasan bile değişmiyor... Olup bitenin bir parçası gibisin... Nefes almamak elinde değilse hani nefes aldığını fark ettiğin zaman bile nasıl onu önleyemiyorsan... Sitare'yle tanışmak da öyle. (Gül Yetiştiren Adam- Rasim Özdenören)

*Bir genç kıızı daha dün bir çocuk olarak bırakan kuzeni, okulunu bitirip subay olunca ona yine eskisi gibi neşeyle koşar; omzuna vurmak, elinden çekmek, onunla iskemlelerin, kanepelerin üstüne atlamak ister. Bir de yüzüne dikkatle bakınca şaşırır, hayretle irkilir; kendinin çocuk kaldığını, onunsa artık bir kadın olduğunu anlar. (Oblov - İvan Aleksandroviç Gonçarov)

*Karanlıklar yaklaşıyor ama bizi daha aydınlık günler bekliyor. Hayatımızın geçici çiçeği soluyor fakat o başka bir hayat içinde yeniden açacaktır. (Aşiretten Devlete -1.Mehmed'in oğlu 2. Murad'a ölmeden önce yazdığı mektup)

*Fakat hayatta böyle bir şey yok. Hayat ve gerçek Salih Ağa'nın ayaklarında; hayat ve gerçek Zeynep Kadın'ın buruşuklarında; hayat ve gerçek muhtarın kırçıl sakalında; hayat ve gerçek İsmail'in yuvarlak gözlerindedir.

(Yaban - Yakup Kadri)

*Geminin burnu karanlığı yarıyor ve erimiş ay ışığı köpürerek yanığın her iki tarafına saçılıyordu. Saban simsiyah akan toprağa hiç durmadan dalıp çıkıyor ve ben yeniden doğanın acısını hissediyordum, bu parıltılı oyundaki dünyevi kuvvetin bütün şehvetini hissediyordum. (Amok Koşucusu -Stefan Zweig)

*Denizci değilim ama uzak denizlerde yığanan uçsuz bucaksız kıyılar kadar uzak olsan da sen, sana ulaşmak için açıldım denizlere... (Romeo ve Juliet - William Shakespeare)

*Teslimiyet pazarlıksız, İhlas endişesiz, samimiyet gösterişsizdir. (Üç Zor Mesele-İsmet Özel)

*Garibiz; her yerde, her şeyin içinde ve herkesin ortasında garibiz.. Vatanımız burası sanmayın! Ve bu gurbet Allâh hasretinden başka hiçbir şey değil. Her şeye ve herkese uzaklığın da aks-i dâvası o, Allâh. Yakın olan o, ama biz farkında değiliz. (O ve Ben- Necip Fazıl Kısakürek)

*Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum?

Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum. (Çile- Necip Fazıl Kısakürek)

*Kronik vicdan azabı, tüm ahlakçıların hemfikir olduğu gibi, hiç de istenmeyen bir duygudur. Eğer kötü bir davranışta bulduysanız pişmanlık duyun, elinizden geldiği kadar durumu düzeltin ve bir dahaki sefere daha iyi davranmaya bakın. Ne sebeple olursa olsun hatanızın üzerinde kara kara düşünmeyin. Temizlenmenin yolu çamurda yuvarlanmak değildir. (Cesur Yeni Dünya- Aldous Huxley)

*Hayat böyledir. Çaresizlik ve tehlike anları vardır ki o zaman çırpınmaya ve haykırmaya gelmez. Batar insan ve boğulur. Marifet o anları geçirmektir. Sonrası gittikçe kolaylaşır. Kadere teslim olmak lazımdır o anlarda. Bu acizlik değildir. Dikkat et sözüme: Bu dünyada ölümden başka hemen her şeyin çaresi vardır. (Yalnızız- Peyami Safa)

*Varsın zindanların uğultusu vursun kulaklarımıza

yaşamak

bizimçün dokunaklı bir şarkı değil ki.

...

Pusmuş bir şahanız şimdilik, ne kadar şahan olsak

ama budandıkça fıskıran da bizleriz

ölüyoruz, demek ki yaşanılacak... (Erbain- İsmet Özel)

*Mesele yalnızca yola koyuluştan ibarettir. Yolun nereye varacağı önemli değildir. Nereye çıkarsa çıksın yol. İsterse hiçbir yere çıkmazın: Eninde sonunda bu da bir seçenektir. Ve zaten bir hedefe ulaşmak için de yola çıkılmış değildir. Hedef -biz bilmesek ve öyle olduğunu düşünmesek, hatta öyle olduğunu kabul etmesek bile- yalnızca yolda olma. Çünkü yol, O'nun yoludur. O'na çıkacak yoldur. O'na ulaşacak yolu da şimdiye değin kimse tarif edememiştir. (Aşkın Diyalektiği- Rasim Özdenören)

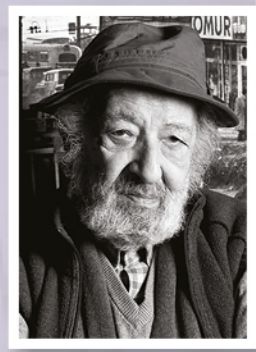
*...Ben diyorum ki yegâne kurtuluşumuz herkesin herkesi affetmesindedir. Daha ötesi kanunların sorumluluğuna girer. Ama görüyorum ki anlatamıyorum... Hissediyorum ama anlatamıyorum! Çocuk, "Ağlayabiliyorsunuz, anlayabiliyorsunuz." dedi. Ağladıkça anlıyorum... Ağladıkça anlıyorum... Artık bütün mantık hesaplarını

kaybettim. Hem de öylesine kaybettim ki; Amerika'da bir cinayet işlense de dünya çapında bir ses sorsa "Katil kim?", "Benim!" diye haykırabilirim! ... (Reis Bey- Necip Fazıl Kısakürek)

*Rastgele çekilen fotoğraflar daha güzel çıkar, tesadüfen tanışılan insanlarla daha mutlu oluruz. Kıyıda köşede uyuklamak uykunun en tatlısıdır. Plansız geziler daha güzeldir. Her şeyin kendiliğinden olanı güzel. (Ara Güler)

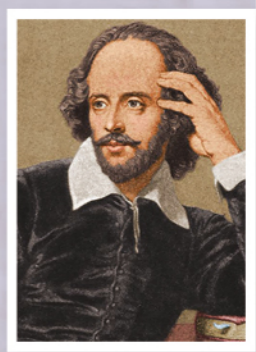
*Eğer önündeki kapılar bir daha yüzüne kapanacak olursa, hayatının sona ermediğini düşün. Sona eren şey yalnızca hayatlarının birincisidir ve diğeri başlamak üzere sabırsızlanmaktadır. O zaman bir gemiye bin, seni bekleyen bir kent mutlaka vardır. (Semerkant- Amin Maa-louf)

*Koşmak zorunda değilsin, düşersen kalkmak zorunda değilsin. Düştüysen bir süre çayır çimenin tadını çıkar. Sana sürekli koşmanı söylüyorlar. Yarışmanı, birilerini arkada bırakmanı, ipi önce göğüslemeni bekliyorlar. Hep daha hızlı koşmanı istiyorlar. Ben sadece annenin çocukluğunda söylediği bir sözü hatırlatacağım: Koşma, düşersen! (Başı Sınuklar İçin Klavuz- Kemal Sayar)

*Neye yarar insan, dünyaları kazanıp ruhunu kaybettiyse... (Hamlet- William Shakespeare)

*Sevinciniz maskesinden sıyrılmış kederinizdir. Şimdi kahkahalarınızın yükseldiği o kuyu, çokça zaman gözyaşlarınızla dolmuştu. Başka nasıl olabilir ki? Keder varlığınızda ne kadar derin bir oyuk açarsa, taşıyabileceğiniz sevinç o kadar fazla olur. (Ermiş- Halil Cibran)

Şair Padişahlar

600 yıllık Osmanlı tarihi toplam 36 padişah görmüş, hepsinin de farklı yönlerdeki kabiliyeti zihinlerde yer etmiştir. Politika yönündeki eğitimleri dışında çeşitli alanlarda eğitim gören padişahlar, edebiyat ve musiki alanında da çeşitli eserler vermiş hatta bazılarının divanı bile oluşturulmuş.(Divan: Divan edebiyatı şairlerinin eserlerini topladıkları antolojik eser.) Bizim konumuz ise şiirleriyle gönüllerde taht kurmuş padişahlar. Çoğu kaynak bu başlığı 2. Murat'tan başlayarak ele alsa bence Osman Bey'den başlayan bir yolculuk söz konusu. Sözü uzatmadan bazı şair padişahlarımıza bir göz atalım.

Osman Bey

Osmanlı padişahlarının daha sultan lakabını almadan şair lakabını aldığını şiir yazma geleneğinin devletin kurucusundan başlayarak süregelen bir süreç olduğunu gördüğümüzde söyleyebiliriz. Osman Bey'in şiir tarzı edebi eserler verdiği bilinmekte ve özellikle didaktik (eleştirel) bir tutumla oğlu Orhan Gazi'ye yazdığı nasihat çokça bilinmektedir. Konumuz şiir olduğundan Osman Bey'in yazdığı "İstanbul'u Al Gül Bahçesine Çevir" başlığı verilen şiirin bir kısmının Türkçe çevirisi şöyledir:

"Osman Ertuğrul oğlusun
Oğuz Karahan neslisin
Hakk'ın bir kemter kulusun
İslambol'u aç gülzar yap"

Orhan Gazi

Orhan Gazi'nin en bilinen eseri, oğlu 1. Murat'a verdiği şiir şeklinde yazılmış nasihatidir. Verdiği bu nasihatte devletin nasıl yönetilmesi gerektiği, nasıl bir hükümdar olunması gerektiği ve unutmaması gereken değerlere dikkat çekmiştir. Şiir aynı zamanda babası Osman Bey'in de tarzı olan didaktik bir üslup ile yazılmıştır. Eserin bir kısmı şöyledir:

"Vasiyyet eylerim güş eyle anı
Benüm'cün eyleme ah u figāni
Zuhûr-ı dîni dâ'im nasb-ı 'ayn it
Vücûduñ hil'atîñ 'adl ile zeyn it
Re'âyâ hıfzına sa'y it hemişe
Şerî'at ittibâ'in eyle pîşe
Resûlu'llâh şer'in pîşvâ kıl
Mu'in-i dîn olup nasb-ı livâ kıl"

(Benim için ah u figan etme./ Dinin yücelmesi için gözünü aç./ Halkı korumak için çalış. / Resulullah'ın şeriatini kendine rehber edin./ Dinin hizmetinde bulun./ Memlekette adaletle hükmet./ İnsan bir gün mutlaka ölecektir./ Bu fani mülke mağrur olma./ Âlemin nizamına yardımcı ol./ Bana emr-i ilahî erişti, sen saltanat tahtında payidar ol.)

(Peygamber efendimizin yüzü suyu için/ Kerbelâ'da yola çıkanlar için/Aynlık gecelerinde ağlayan göz için/ Aşkının yolunda sürünen yüz için/ Dert ehlinin hazin gönlü için/ Cana tesir eden acı feryatlar için/ Yâ Rabbi lütf eyle/ En güzel koruyan sensin/ İslam ehline yardımcı ol, düşman elini bizden uzak kıl.)

1. Murat

Osmanlı tarihinde ilk kez 'sultan' lakabını almasının yanı sıra Mevlana'ya olan yakınlığından dolayı aldığı söylenen 'Hudâvendigâr' lakabıyla da tanınan 1. Murat, özellikle 1. Kosova Meydan Muharebesi öncesinde yazdığı münacat yani Allah'a yakarış ve dua etme anlamı taşıyan şiiriyle tanınır. Gireceği savaş öncesinde yazdığı bu münacat ile dindarlığını öne çıkaran padişahın eserinin bir kısmı şöyledir:

"Âb-ı rûy-ı habib-i ekrem için
Kerbelâ'da revân olan dem için
Şeb-i firkatde ağlayan göz için
Reh-i 'aşkuñda sürünen yüz için
Ehl-i derdün dil-ı hazîni için
Câna te'sîr iden enîni için
Eyle yâ Rabbi lütfuñı hem-râh
Hıfzuñı eyle bize püşt ü penâh
Ehl-i İslâma ol mu'in ü nasîr
Dest-i a'dâyı bizden eyle kasîr"

2. Murat

Devrinde ataları gibi sanat ve edebiyatın gelişimi için çokça çaba sarfetmiş 2. Murat, hattat, şair ve yazardı. İlk kez eserlerinde mahlas kullanmış padişah olup, mahlası 'Muradi'dir. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra en hacimli padişah divanına sahip hükümdardır. Divanında kasidelere yer vermemiş, çoğuna yakınını gazeller oluşturmuştur. Yazdığı eserler üzerine akademik çalışmalar yapılmış olan padişahın bir gazelinin bir kısmı şöyledir:

"Bizi sûrette gördün pâdişâyuz
Velî ma'nâda bir kemter gedâyuz
Bu sûret âleminde câhiliz biz
Velikin müctebâ vü murtazâyuz"

(Bizi surette bir padişah olarak görüyorsunuz ama Allah'ın günahkar bir kuluyuz. Görünen âlemde cahiliz fakat seçilmiş ve razı olunmuş kullanız.)

Fatih Sultan Mehmet

Şüphesiz sanata olan ilgisi en yüksek padişahlardan biridir. Sadece edebiyata değil; musiki ve resim sanatına da yatkınlığı vardır. Çocukluğundan gelen o zamanın en donanımlı hocalarından eğitimi ile dilbilgisine olan yatkınlığı onu şiir yazmaya itmiş ve padişahlığı sürecinde kaliteli eserler vermiştir. Babası gibi mahlas kullanmayı tercih etmiştir; mahlası "Avni" dir. Şiirlerinde coşkun bir üslup görülmektedir. Eserleri üzerine akademik çalışmalar yapılmıştır. Türkçeye çevrilmiş bir şiiri şöyledir:

"Aşk ile gönlünü viran eden bir daha onun şen olmasını istemez
 Senin aşkının derdiyle üzüntü çeken bir an bile mutluluk istemez
 Hava ile toprağa karışıp toz gibi savrulan gönül
 Sevgilinin yolunun toprağından bir an bile kendisi uzak olsun istemez
 Aşkı yüzünden fena halleri hoş gören akıllı kişi şöhret peşinden koşmaz
 İnsanlardan uzak yaşamayı seven meşhur olmayı istemez
 Bağrını kanlar içinde bırakan kimse kırmızı dudaklara ilgi duymaz
 Eteğini gözyaşı ile dolduran da dizi dizi inci gibi dişleri istemez
 Ey Avni! Aşk parası yok olmayan ve tükenmeyen bir hazinedir
 Ona sahip olan başka hiçbir hâzinenin bekçisi olmak istemez"

2. Bayezid

Şehzadelik döneminden itibaren babası Fatih Sultan Mehmet'ten etkilendiği söylenen 2.Bayezid kendi zamanına kadar gelen padişahlardan daha fazla şiire zaman ayırmasıyla bilinir. Şairlere olan tutkusu onu da yazmaya itmiş ve Türk edebiyatında şiir konusunda önemli isimlerden biri haline getirmiştir. Türkçe bir divanı olmasının yanı sıra Osmanlı coğrafyasında şiire olan ilginin arttırılmasını sağlamıştır. Zamanında çokça şairin sahip olduğu 'Adli' mahlasını kullanması onun şiirlerinin incelenmesini zorlaştırmıştır. Beyitlere sıkı sıkı tutunulan bir zamanda yazdığı murabba ile dörtlüğe olan aşinalığı arttırmıştır. Başlı şöyledir:

"Tut dilünü eyleme la'l-i leb-i cânânı medh
 Bendeye lâyük degüldür eylemek sultânı medh
 Mihr-i 'âlem-tâbı medh itmek düşer mi zerreye
 Kevkebe lâyük midur itmek meh-i tâbânı medh"

(Ey gönül, dilini tut da o cananı övme zira bir köleye sultanını övmek yaraşmaz. Alemi aydınlatan ayı methetmek zerreye düşer mi hiç? Gezegenlere layık mıdır hiç parlak ayı methetmek?)Burada tasavvufi bir mana ve ilahi bir aşkın tasviri yapıldığı da düşünülmalıdır.

Yavuz Sultan Selim

Devrin önemli alimlerinden dersler alan Yavuz Sultan Selim de sanata ve edebiyata verdiği önemle dikkat çekmiştir. Arapça ve Farsçayı çok iyi konuşabilen, "Selimi" mahlasını kullanan padişahın Farsça bir divanı vardır. Şiirlerinde dedesi gibi coşkun bir üslup ön plandadır. Bir gazeli şöyledir:

"Bülbül gibi gülistan bostandan ayrı düştüm
 İstemem altın kafes vatandan ayrı düştüm
 Ey gam öldürme beni bu hicran gecesinde
 Zira bir güneş yüzlü handandan ayrı düştüm
 Gönül feryad ediyor karanlık gecelerde
 Gamlıyam bir mah cemal sultandan ayrı düştüm.
 Hicran ile ne hale geldiğimi soranlar
 Sormayın ahvalimi ben candan ayrı düştüm.
 Selim'i kınayanlar bilmez ıstırabımı
 Şu canıma can katan canandan ayrı düştüm."

Kanuni Sultan Süleyman

46 yıllık hükümdarlığı boyunca onlarca savaş yapmış, sefere çıkmış ve icraatlarıyla kendinden "Muhteşem" olarak söz ettirmiş ünlü padişah aynı zamanda döneminin ve Türk edebiyatının önemli şairlerindedir. Mahlas kullanma geleneğini sürdüren sultanın mahlası "Muhibbi"dir. Aynı zamanda mahlasının adını taşıyan, 2799 gazeliyle beraber Divan edebiyatında en fazla şiir yazan şair unvanını almasını sağlayan bir divanı vardır. Öyle ki Amil Çelebioğlu, "Kanuni Padişah olmasaydı bile şair olarak edebiyat tarihimiz içinde yer alması gereken isimlerden biri olurdu." diyerek ünlü hükümdarın şairliğini övmüştür. İşte hepimizin hafızalarına kazınan bir şiir örneği:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi
Saltanat didükleri ancak cihan gavgasıdır
Olmaya baht ü saadet dünyada vahdet gibi
Ko bu iş u işreti çünkim fenâdur âkibet
Yâr-i bâki ister isen olmaya tâat gibi
Olsa kumlar sayısınca ömrüne hadd ü adet
Gelmeye bu şişe-i çarh içre bir sâat gibi
Ger huzur itmek dilersen ey Muhibbi fâriğ ol
Olmaya vahdet makamı küşe-i uzlet gibi

3. Murat

Arapça ve Farsçayı akıcı bir şekilde kullanabilen padişah, ılımlı mizacının duygusal yönünü gazellerinde açıkça hissettirmiştir. Mahlası "Muradi" dir. Çok ünlü bir gazeli şöyledir;

Uyan ey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Azrail'in kastı canadır inan
Uyan ey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Semavatın kapıların açarlar
Alemlere rahmet suyun saçarlar
Seherde kalkana hülle biçerler
Uyan ey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Seherde uyanırlar cümle kuşlar
Dillu dillerince tesbihe başlar
Tevhid eyler dağlar, taşlar, ağaçlar
Uyan ey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Benim, Murad kulun, suçumu affet
Suçum bağışlayıp günahım ref'et
Rasûl'ün sancağı dibinde haşret
Uyan ey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

Yaşamak Güzel Şey

Yaşamak güzel şey! Nefes almak, gülmek, ağlamak... Yaşadığını hissetmek güzel şey. Yaşamak güzel ama güven dolu, sevgi dolu bir kalple yaşamak daha güzel.

Güven, biz insanlar için çok önemli. Arkadaşların, ailen... Bizler güvenmek isteriz. Zamanı geldiğinde omzunda ağlayabilecek, yanında kahkahalar atabilecek, derdini anlatabilecek birini ararız hep. Şimdilerde kime güvenebiliyoruz? Aslında etrafımızdakiler kime güvenebiliyor? Kim, kime güveniyor? Gözlerde hep "Ya bunu yaparsa? Ya şöyle olursa, ya böyle olursa?..." endişeleri var. Güvenmeyi öğrenmeliyiz. Denemeliyiz. Şans vermeliyiz belki de. Sonucunda iki şey olur: Ya pişman olursun, ya mutlu olursun. Pişman oldun varsayalım, çok acı çekersin. Bazıları dışarı vurur bazıları içinde yaşar. O anlar geçmez, bitmez... Anlam veremezsin. "Neden?" dersin, "Neden yaptı bana bunu?". Sonra zaman geçer. Günler, haftalar, aylar... Alışırın. Sonra daha güçlü olduğunuzu fark edersin. Tekrar düşünür "İyi ki yaşamışım." dersin. Acının en derinini yaşayanların sonunda en güçlü kişiler olduğunuzu anlarsın. Bu sürede kendi kendine yetmeyi de öğrenirsin. Önce kendini sevmen gerektiğini fark edersin. Böylelikle

yaşamayı da öğrenirsin. Mutlu oldun diyelim, ne mutlu! Doğru kişiyi seçmişsin. Ondan da arkadaşlığı, sevmeyi, fedakarlığı öğrenirsin. Tabii eğer iyi bir insansa sana "Kendine de değer vermelisin." olgusunu öğretir. İki durumda da öğrenirsin. Bazılarını acıyla, bazılarını mutlulukla tecrübe edersin ama yaşamak budur işte.

Yaşamak bazenleri risk almaktır, denemektir. Nasıl tecrübe edineceksin değilse? Bazı kişiler hayatımıza bize bir şeyler öğretmek için gelir. İşte bu tarz acı durumlarda felsefemiz şu olmalı: "Yaşandı. Acıyı çektim, güçlendim ve artık bitti!". Herhangi biri için gündüzlerini gecelerini yaşla avutman gerekmez. Kimse bu kadar değerli değil. Kimse senden daha değerli değil. Kendine değer vermek, bencillik değildir bazen. Eğer sen kendini sevmezsen insanlardan seni sevmesini bekleyemezsin. Önce kendini sevmelisin. "Ben de önemliyim, ben de değerliyim." demeli ve bunu da herkese hissettirmelisin. Hissettirmelisin ki sana zarar vermesinler. İşte bu tür durumlar bize hayatı öğretir. Zaman geçer "Yaşamak güzel şey!" dersin. Her şeyin ne kadar değerli olduğunu ama en çok da kalbinin olduğunu hatırlarsın. Sana senin kadar değer verecek, anlayacak birinin olmadığını öğrenirsin.

EGE'NİN İŞİLTİLİ RÜYA ŞEHİRİ: MUĞLA

Muğla, doğal güzellikleri, tarihi zenginlikleri ve sıcak atmosferiyle Ege Bölgesi'nde inci gibi parlıyor. Ege'nin serin meltemleri, turkuaz suları ve tarih kokan sokaklarıyla Muğla, tatilcilere unutulmaz anılar sunan bir cennet köşesi. Tarihiyle, doğasıyla ve sıcakkanlı insanlarıyla büyüleyen bir şehir. Bu güzel şehir, tarihi dokusuyla adeta bir açık hava müzesi gibidir. Yaz aylarında güneşin altında dolaşmak, tarihle iç içe geçmiş sokaklarda kaybolmak için Muğla, eşsiz bir deneyim sunuyor.

Şimdi hep birlikte Muğla'da bir yolculuğa çıkmaya ne dersiniz?

Gözde Bir Gezi Mekânı: Saklıkent Milli Parkı

Antalya-Muğla sınırını çizen Eşen Çayının kolu olan Karaçay'ın oluşturduğu Saklıkent kanyonu 1988 yılında 6 adet varil birleştirilerek yapılan sal ile kayaları delip, çakılan demirlerin üzerinden oluşturulan köprü ile giriş sağlandı.

Neden Buraya Saklıkent Denildi?

Kanyon içerisinde bulunan yedi adet mağaradan almaktadır, bu mağaraların ulaşılması gezilmesi günümüzde gerekli ve yeterli çalışmaların yapılmamasından dolayı imkansızdır.

Bir rivayete göre kanyonun girişinin hemen üzerindeki mağaralarda yaşayanların Saklıkent köprüsü üzerindeki köprüden geçmeleri vurduğu, bu durumdan kurtulmak için mağaralar arı kovanları atılarak temizlendiği dilden dile dolaşmaktadır. Bu sebepten dolayı da buranın adı Saklıkent olmuştur.

Adrenalin Tutkunları için Uğrak Bir Mekân: Babadağ

Babadağ sadece ülkemizin değil dünyanın yamaç paraşüt atlatış yerlerindedir. 2000 metre yükseklikten atladığınız anda Ölüdeniz'in muhteşem doğası ayaklarınızın altına serilir. Deneyimli pilotlar eşliğinde gerçekleştirilen yamaç paraşütü yılın on iki ayı yapılabilir de nisan ve ekim ayları arasındaki dönem uçuş için en güzel zamandır. Eğer ki gün doğumunda giderseniz muhteşem kareler yakalayabilirsiniz. Babadağ gitmişken muhteşem manzarada yemek yeme şansını da kaçırmayın. 1700 metre yükseklikte yemek yemek ya da bir şeyler içmek isterseniz dağın zirvesinde bulunan restoranı tercih edebilirsiniz. Erken saatlerde giderseniz rengarenk yamaç paraşütü yapan insanları da

izleyebilirsiniz. Ayrıca yol üzerindeki köylerde de yeme içme ihtiyaçlarınızı giderebilirsiniz.

Benzersiz Bir Turkuaz: Marmaris

Marmaris, tarihi kalıntıları, eşsiz koyları ve benzersiz turkuaz renkli denizleriyle eşsiz bir bölge. Marmaris'in tarihi dokusunu keşfetmek istiyorsanız mutlaka Kale İçi bölgesine doğru bir yürüyüşe çıkmalısınız. Burada, Antik Dönem'den kalma surları, tarihi konakları ve daracık sokaklarıyla adeta bir açık hava müzesi sizi bekliyor. Marmaris Kalesi'nin muazzam manzarası, tarihle iç içe bir an yaşamınıza olanak tanıyor.

Marmaris, kendine özgü güzellikte koylarıyla ünlüdür. İçmeler, Turunç, Cennet Adası gibi koylarda, berrak suların tadını çıkarabilirsiniz. Marmaris'ten kalkan tekne turları ile Kelebekler Vadisi gibi gizli cennetlere ulaşabilirsiniz.

Tarihi Bir Atmosfer İçin: Tlos Antik Kenti

Muğla'nın tarihi zenginlikleri arasında parlayan bir yıldız olan Tlos Antik Kenti, ziyaretçilerini mistik atmosferi ve tarihi kalıntılarıyla büyüleyen

bir alan. Likya'nın önemli kentlerinden biri olarak bilinen Tlos, Antik Dönem'in izlerini sürmek isteyenleri zamanda bir yolculuğa çıkarıyor.

Tlos' un en etkileyici yapılarından biri olan antik tiyatro, ziyaretçilere geçmişe özlem dolu bir pencere açıyor. Oturma sıraları ve sahne, antik dönemin görkemli etkinliklerine ev sahipliği yapmış gibi duruyor. Tiyatronun zirvesinden şehre ve çevresine bakmak, o dönemin büyüsunü yeniden keşfetmek anlamına geliyor.

Tlos' un en yüksek noktasında yer alan Akropol, Likya'nın önemli merkezlerinden biri olarak tarihi zenginlikleri sergiliyor. Akropol 'ün etkileyici manzarası, sizi fazlasıyla etkileyecektir

Mimari Bir İhtişam: Büyük Hamam

Ölçülerinden dolayı Büyük Hamam olarak adlandırılan yapı kent merkezinin güneydoğusundaki yamaçta inşa edilmiştir. Yan yana dizili ve kapı geçişiyle birbirine bağlanmış üç mekandan oluşan Büyük Hamam, mimari özellikleri dolayısıyla tipik bir Likya-Hamamı görüntüsü sergiler. Hamamın doğu yönünde yer alan ve giriş mekanı olarak kullanılan kısım soğukluk (Frigidarium) bölümüdür. Frigidarium bölümünün batı duvarının tam ortasında yer alan iki kapıyla hamamın ılıklik (tepidarium) kısmına geçilir. Frigidarium bölümünden farklı olarak bu mekan, zeminden Hypokaos ve duvardan olmak üzere iki farklı sistemle ısıtılmıştır. Tepidarium bölümünün bugünkü görüntüsü orijinal halinden çok uzaktır. Çünkü Tepidarium mekanı ilerleyen dönemlerde ortadan ikiye ayrılmış ve kuzey yönde kalan kısımda küçük bir kilise inşa edilmiştir. Bu esnada Frigidarium bölümü de

mezarlığa dönüştürülmüştür.

Fethiye'nin Renkli Kalbi: Paspatur Çarşısı

Fethiye 'nin en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Paspatur Çarşısı, Fethiye gezinizde mutlaka gitmeniz gereken yerlerden birisi. Ahşap cumbalı otantik evleri ve rengarenk çiçekleri ile günümüzde aslına uygun olarak restore edilmiş ve korunmuştur.

Paspatur, el yapımı ürünleri ve geleneksel el sanatlarını bulabileceğiniz bir çarşıdır. Gümüş takılar, halılar, yöresel kıyafetler ve daha birçok el emeği ürün, çarşıdaki dükkanlarda sizi bekliyor. Hediyeelik eşya alışverişi yaparken, hem Fethiye'nin kültürüne hem de el işçiliğine hayran kalacaksınız. Aynı zamanda çarşıda meşhur antika ürünleri de göreceksiniz. Fethiye'nin tarihini de bu ürünlerde seyredebilirsiniz.

Muğla'nın Masal Diyarı: Kelebekler Vadisi

Muğla'nın doğal güzellikleri arasında parlayan bir inci olarak bilinen Kelebekler Vadisi, adeta bir doğa harikası. Sakin atmosferi, berrak suları ve

renkli kelebekleri ile ünlü bu vadi, ziyaretçilere unutulmaz bir kaçış sunuyor. Kelebekler Vadisi, Fethiye'nin Öludeniz beldesine oldukça yakın bir konumda yer alır. Vadide yürüyüşe çıktığınızda sizi karşılayan muazzam doğa manzarası, günlük hayatın stresini geride bırakmanıza yardımcı olur. Kuş cıvıltıları, akarsu sesi ve yeşillikler içinde kaybolmak, adeta bir huzur terapisi gibidir. Kelebekler Vadisi'nin en büyük özelliklerinden biri, adeta bir canlı müze gibi olan renkli kelebekleridir. Özellikle ilkbahar ve yaz aylarında, vadiyi süsleyen bu zarif yaratıklar, her bir ziyaretçiyi büyüler. Farklı türlerdeki kelebekler, vadiye özgürce uçuşarak doğayla iç içe bir deneyim sunarlar.

Kelebekler Vadisi, Muğla'nın muhteşem doğasını keşfetmek isteyenler için doğal bir cennettir. Her mevsimde farklı bir güzellik sunan bu vadi, sadece kelebekleri değil, aynı zamanda huzur arayan ruhlara da dokunuyor.

Muğla, tarih kokan sokakları, sıcakkanlı insanları ve doğal güzellikleriyle ziyaretçilerini büyüleyen bir destinasyon. Her köşesinde başka bir hikaye, her sokakta farklı bir renk bulabilirsiniz. Ege'nin bu rüya şehri keşfetmek için bir tatil planı yapın ve Muğla'nın büyüsunüne kapılın.

En Sakin Berraklık: Öludeniz

Mavinin farklı tonlarını görebileceğiniz denizi, bembeyaz kumsalları, bol oksijenli havası, doğanın içine gizlenmiş tarihi kalıntıları ile Öludeniz, ülkemizin en güzel tatil yerlerinden biridir. Öludeniz adı gibi sakın ve kısırtısızdır. Kışın fırtınalı günlerde yakın sahillerde dev dalgalar oluşsa bile öludeniz sakinliğini korumaktadır. Öludeniz suyunu sürekli yenilediği için hep cam gibi görünmektedir.

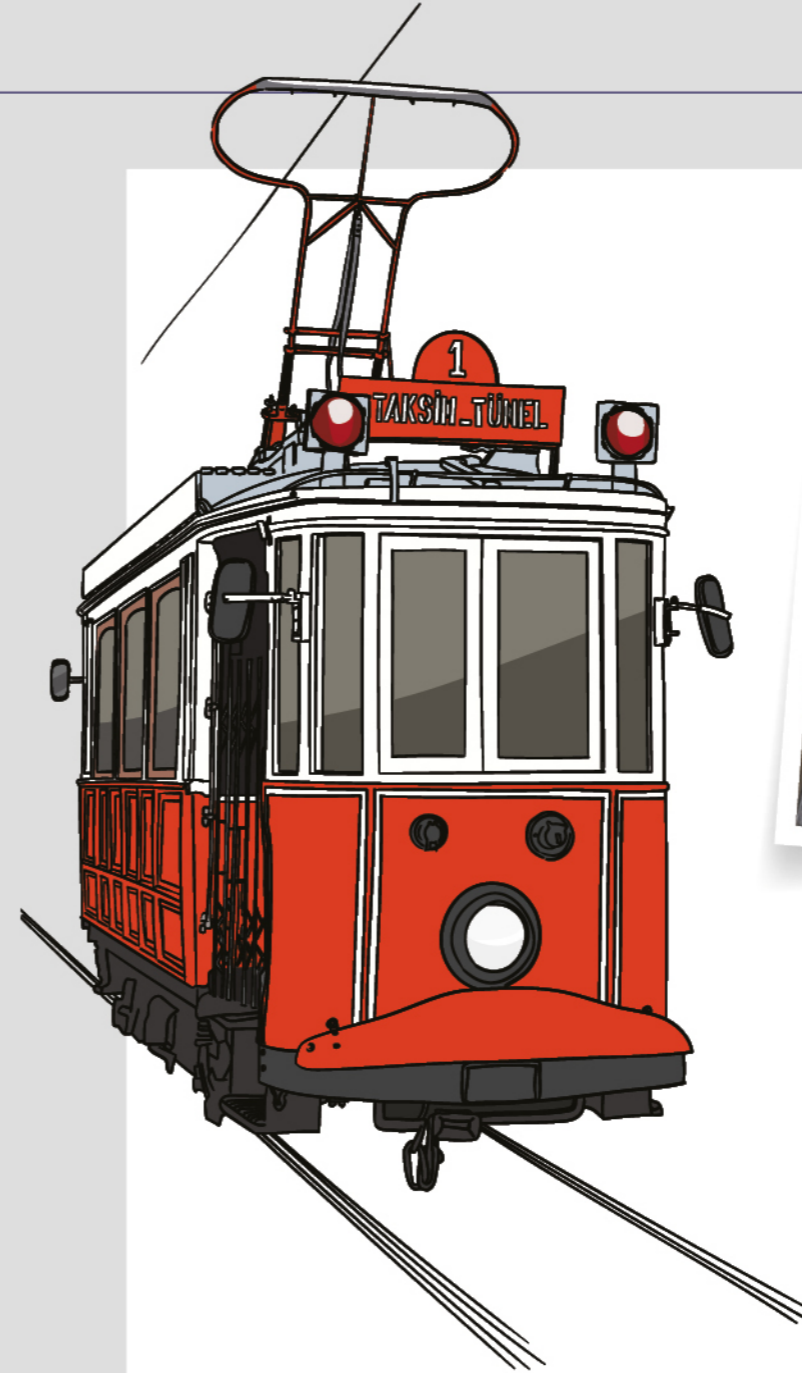
Tarihe Tanıklık Etmiş Kalabalık Sokaklar: Taksim

İstanbul'un kalbi olan ve Beyoğlu ilçesine bağlı bulunan Taksim, gezilecek yerler bakımından oldukça zengindir. Müzeleri, boğaz manzaralı mekanları, tarihiyle göz dolduran hanları, cami ve kiliseleri... Tabii özellikle de meydandaki çiçekçileri. Meydanda çiçek satan ablalara sorduğumuzda çoğu Taksim'i ve Beyoğlu'nu güle benzettiler, neden dediğimizde ise çok güzel yer fakat dikenini var dediler. Sanırım o diken çok kalabalık olması oluyor.

Taksim, İstanbul kültürünü en iyi yansıtan yerlerden biri olmakla beraber, yıl içerisinde milyonlarca yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yapmasıyla da öne çıkar. Öte yandan Cihangir, Harbiye, Maçka, Beşiktaş, Karaköy, Galata ve Tophane gibi gezilecek yerler bakımından zengin pek çok noktaya da yürüme mesafesinde konumlanır. Bu da onu hem merkezi hem de kolay ulaşılabilir kılar. O taraflara doğru yol alırken burnunuza gelen o nostalji kokusu... Belki Yeşilçam filmlerindeki sahneleri geziyorsunuzdur.

Ulaşım, eğer Anadolu Yakası'nda oturuyorsanız vapur ve o tarihi nostalji treni ile yapılabilir. Taksim'e geldiğinizde geçmişten

bugüne bakılınca çok fazla değişmiş, gelişmiş fakat hâlâ aynı şekilde zengin kesimin yaşadığı, çalıştığı bir yer olduğunu göreceksiniz. Taksim'in tabii ki bir sürü sokağı veya caddesi var bunlardan en meşhuru. Hepimizin bildiği İstiklal Caddesi. İstiklal Caddesi üzerinde birçok konsolosluk ve kilise var. Taksim her kafadan ve farklı milletlerden insanların bulunduğu bir semt olmuştur İstanbul'da. İstanbul'un kalbi dediğimiz Taksim müzeleri, kiliseleri, hanlarıyla da dikkat çekiyor. Örneğin Orhan Kemal Müzesi, Galata Mevlevihanesi Müzesi, İstanbul Sinema Müzesi... Yalnız Taksim diye de kalmamak lazım, Taksim'e giderken geçtiğimiz Karaköy de aynı şekilde her ne kadar elit ve modern dursa da birçok tarihi yapıya sahiptir. Hepimizin bildiği Galata Kulesi, beraberinde birçok hikaye getirmekle birlikte Hezarfen Ahmet Çelebi'nin de kendine uçmak için kanat yapıp tepesinden Üsküdar'a kadar süzüldüğü bilinir. Ne kadar doğru ne kadar yanlış bilemem fakat geçmişten günümüze böyle anlatılır. Galata Kulesi'nin efsanelerinden çıkamayız, misal bir diğer hikaye ise sevenleri kavuşturmasıdır.

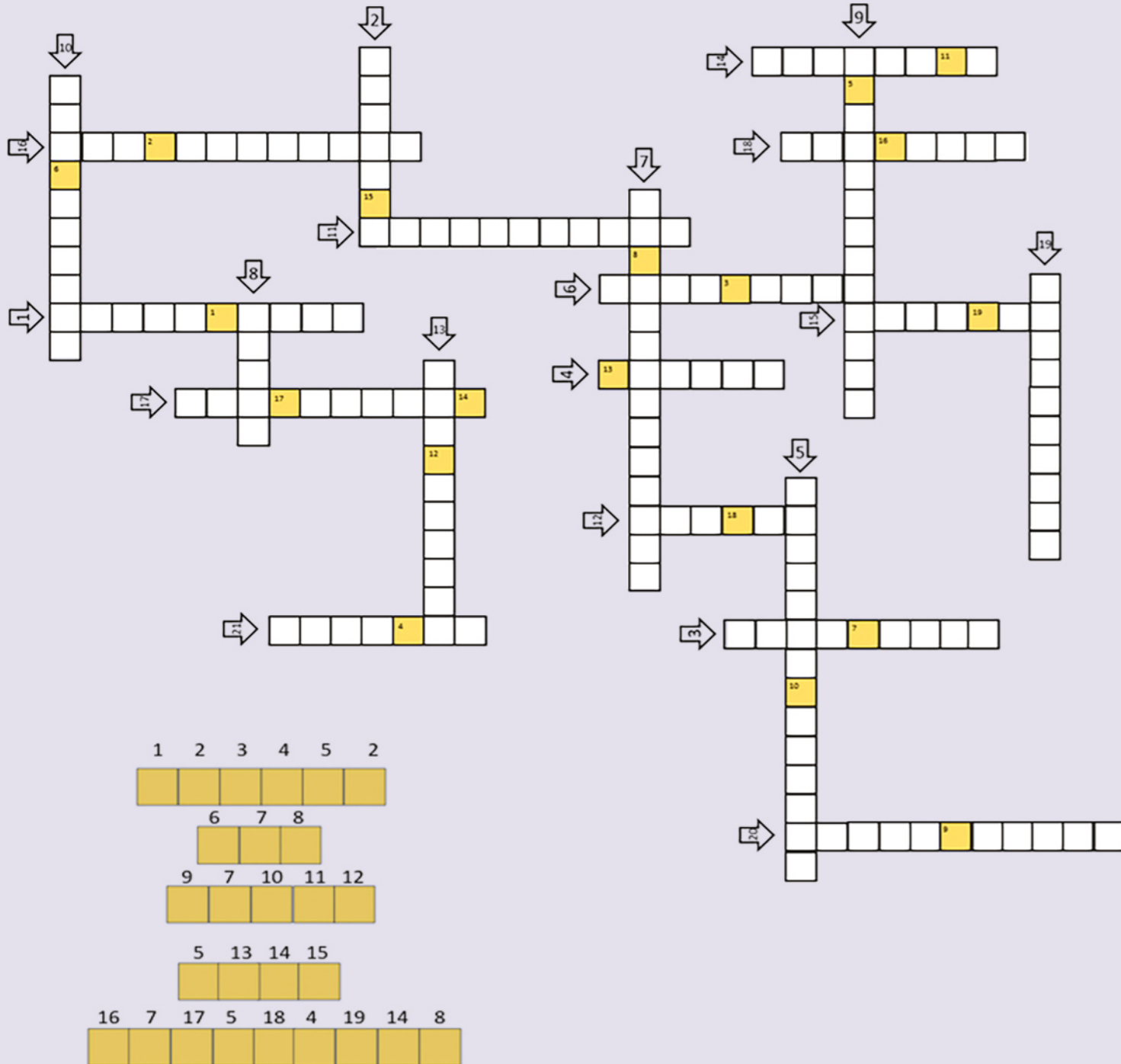

Günümüzün bilindik ve popüler yerlerinden birisi de Beşiktaş'tır. Gerek mekân gerekse insanlar açısından oldukça kalabalık olan Beşiktaş, güzel kafeleri ve binalarıyla ön plana çıkar. Dışı kadar içi de güzel ve çeşitli konseptlerle dolu olan birçok mekân Beşiktaş, Akaretler 'de sıra sıra dizilidir. Ayrıca sadece kafeler değil, birçok da yemek yeri mevcuttur. Günümüz modern dünyasının en çok kullanılan sosyal medya ağlarında Beşiktaş'ın ilgi çekici mekânlarını her gün görebilirsiniz. Pek tabii Beşiktaş sadece günümüze değil, geçmişimize de ev sahipliği yapar. Tarihi ve turistik, görülmesini önerdiğimiz yerlerin başında Dolmabahçe, Yıldız ve Çırağan Sarayı; Deniz, Aşçıyan ve Saray Koleksiyonları Müzesi gelir.

Geçmişin izlerini taşıyan, eser niteliği bulunan ve eserlere yuva olan bu büyüleyici mekânları İstanbul'daysanız kesinlikle görmelisiniz. Aynı zamanda bir çizgi roman severiyse sahilin karşısında, ışıkların biraz ilerisindeki pasajda bulunan Arka Bahçe'ye bir uğramanızı öneririz. Çeşitli çizgi roman ve kitap türünü, baskılı tişört, dergi ya da koleksiyon parçasını da Arka Bahçe'de bulabilirsiniz. Son olarak sahilinde oturmaya vakit bulamıyorsanız da pek de uzun sürmeyen Beşiktaş vapur seferinde birkaç yudum çay içmenizi, denizin iç açıcı kokusunda bir simit yemenizi, martıların ve deniz sularına yansıyan güneşi hem hafızanıza hem de telefonunuza kaydetmenizi kesinlikle tavsiye ederiz.

Bilelim Bulalım!

Bulmacayı bulalım, şifreyi çözelim..

Sorular

1. Felsefedeki Arkhe problemini "ateş, hava, su ve toprak" olarak cevaplayan filozof.
2. Kelime anlamı; "Uhud Savaşı'nda şehit olan" anlamına gelen Filistinli karikatürist Naci el-Ali'nin ünlü çizgi karakterinin ismi.
3. "Edebe aykırı, açık saçık" anlamına gelen kelime.
4. Milattan önce 5. Yüzyılda para karşılığında felsefe öğreten gezgin filozoflara verilen ad.
5. Çin hükümeti tarafından Uygur Türklerine karşı uygulanan şiddete ve insan hakları ihlallerine verilen genel ad. Çeşitli zulümler sonucu bir milyondan fazla Uygur Türkü yaşamını yitirmiştir.
6. 2.Bayezid'le taht kavgaları sonucu uzun yıllar Avrupa'da sürgün hayatı yaşayan, tarihe ismini çeşitli şekillerde yazdırmış şehzade.
7. Osmanlı Devleti'ne katılan ilk Türk beyliği.
8. Osmanlı tarihinin en güçlü ve etkili kadınlarından biri olan 4. Murat'ın ve İbrahim'in annesi olan sultan.
9. Lakabı "Çöl Kaplanı" olan paşa.
10. Ülkemizde 2023 yılında 100. Yılı kutlanan, 29 Ekim 1923'te ilan edilen yönetim biçimi.
11. "Tutuklunun Günlüğü" şiir kitabıyla 1974 yılında Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü alan şair ve yazar.
12. Selçuklu Devleti'nde şehzadeleri eğitip yetiştiren memur.
13. 1950'lerde garip akımına tepki olarak doğan şiir hareketi.
14. "Tek, ayrı, kendi başına olan" anlamına gelen kelime.
15. Atatürk'ün "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet _____ kalacaktır." Cümlesindeki boşluğa gelen kelime.
16. Ekonomik servetin büyüklüğünü altın, gümüş miktarı ve ticari değerlere göre ölçen ekonomik politika.
17. Kant'ın "Bir davranış yapılmadan önce, o davranışın yapılma amacı önemlidir." Görüşü.
18. "Seçilmiş, güzel, değeri yüksek" anlamına gelen, kadın ismi olarak da kullanılan Farsça kökenli kelime.
19. Nazımda uzun veya kısa, kapalı ya da açık hecelerin belli bir düzene göre sıralanarak ahengin sağlandığı ölçü.
20. "Teşekkür etme durumunda olan" anlamına gelen kelime.
21. Yunan mitolojisinde okçuluk, avcılık tanrısı.

